

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BELİREN YETİŞKİNLERİN ALGILADIKLARI
EBEVEYNLIK DAVRANIŞLARI, KİMLİK
STATÜLERİ VE İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

YAĞMUR TELEFONCU

2501160717

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. T. GÜL ŞENDİL

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : YAĞMUR TELEFONCU Numarası : 2501160717
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : PSİKOLOJİ Danışmanı : PROF.DR.TELAT GÜL ŞENDİL
Tez Savunma Tarihi : 17.05.2019 Saati : 08.00
Tez Başlığı : BELİREN YETİŞKİNLERİN ALGILADIKLARI EBEVEYNLİK DAVRANIŞLARI, KİMLİK
: STATÜLERİ VE İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.TELAT GÜL ŞENDİL		Kabul
DOÇ.DR.ŞERİFE SEMA KARAKELLE		Kabul
DR.ÖĞR.ÜYESİ HİLAL KARABULUT		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
DR.ÖĞR.ÜYESİ ZEYNEP HALE AKSUNA		
DR.ÖĞR.ÜYESİ DENİZ ATALAY ATA		

ÖZ

BELİREN YETİŞKİNLERİN ALGILADIKLARI EBEVEYNLİK DAVRANIŞLARI, KİMLİK STATÜLERİ VE İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

YAĞMUR TELEFONCU

Bu çalışmanın temel amacı beliren yetişkinlerin anne ve babalarından algıladıkları ebeveynlik davranışları ile iyi oluşları arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkilerini incelemektir. Ayrıca beliren yetişkinlik dönemine ilişkin bazı tanımlayıcı bulgular da sunulacaktır. Bu amaçla 19-26 yaşları arasındaki 193 kadın ve 154 erkek olmak üzere toplam 347 üniversite öğrencisine Kişisel Bilgi Formu, Yaşam Görüşü Ölçeği, Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği, Psikolojik İyi Olma Ölçekleri, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır.

Beliren yetişkinlik döneminin özelliklerini ölçen Yaşam Görüşü Ölçeği'nden alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizlerde, yalnızca kimlik keşfi-arada hissetme boyutunda anlamlı farklılık olduğu, kadınların erkeklerden daha yüksek düzeyde kimlik keşfi-arada hissetme özelliğini deneyimledikleri bulunmuştur. Beliren yetişkinlik dönemi özelliklerinin ebeveynlerle birlikte ve ebeveynlerden ayrı yaşama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiş; ebeveynlerinden ayrı yaşayan beliren yetişkinlerin kimlik keşfi-arada hissetme ve olanakları deneme-kendine odaklanma özelliklerini daha yüksek düzeyde deneyimledikleri bulunmuştur. “Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %57.1'inin “bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır” şeklinde cevap verdiği görülmüştür. Ayrıca beliren yetişkinlerin ebeveynleriyle ilişkilerine dair tanımlayıcı bulgular da elde edilmiştir.

Beliren yetişkinlerin anne ve babalarından algıladıkları ebeveynlik davranışları (duyarlık, özerklik desteği, psikolojik kontrol) ile iyi oluşları (psikolojik iyi oluş,

yaşam doyumu, benlik saygısı) arasındaki ilişkide kimlik statülerinin (başarılı, moratoryum, dağınık, ipotekli) aracı etki gösterdiğine dair bulgular elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: beliren yetişkinlik, iyi oluş, ebeveynlik davranışları, kimlik statüleri, benlik saygısı

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF RELATIONS BETWEEN EMERGING ADULTS’ PERCEIVED PARENTING BEHAVIORS, IDENTITY STATUSES AND WELL-BEING

YAĞMUR TELEFONCU

This study aims to investigate the mediating role of identity statuses on the relation between the emerging adults’ perceived parenting behaviors and well-being. Furthermore, the study puts forward certain descriptive findings on the emerging adulthood. For this purpose, Personal Information Form, Views of Life Survey, Leuven Adolescent Perceived Parenting Scale, Extended Objective Measure of Ego-Identity Status, Scales of Psychological Well-Being, Satisfaction with Life Scale, and Rosenberg Self-Esteem Scale were applied to 347 university students (193 females and 154 males) between the ages of 19 and 26.

The examinations made in order to determine whether the Views of Life Survey scores differentiated by the gender show that only significant difference occurs in the identity exploration/feeling in-between feature, and females experience this feature more deeply than males. Moreover, the study examines whether the features of emerging adulthood differentiate in accordance with living with or without parents, showing that the emerging adults living without their parents experience the identity exploration/feeling in-between and experimentation/self-focused more deeply. 57.1% of the participants gave the answer “In some ways, yes; in some ways, no.” to the question “Do you think you’ve reached adulthood?”. In addition, descriptive findings about the relationship between emerging adults and their parents were obtained.

The study presents evidence that identity statuses (achieved, moratorium, foreclosure, diffusion) has mediating role between emerging adults’ perceived parenting behaviors (responsiveness, autonomy support, psychological control) and

well-being (psychological well-being, life satisfaction, self-esteem). The findings presented in the study are discussed within the context of the literature review.

Keywords: emerging adulthood, well-being, parenting behaviors, identity status, self-esteem

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenimim süresince bana destek olan, bilgisi ve tecrübesiyle yolumu aydınlatan, kaygılandığım anlarda bana güç veren, yorulduğumda tekrar ayağa kalkmamı sağlayan ve işine olan tutkusuyla akademisyen olma isteğimi daha da artıran sevgili tez danışmanım Prof. Dr. Gül Şendil'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Hem lisans hem yüksek lisans eğitimim boyunca dahil olmaktan mutlu olduğum İstanbul Üniversitesi Psikoloji bölümüne ve değerli öğretim üyelerine teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimim sırasında kendilerinden ders aldığım ve sahip oldukları birikimleriyle beni etkileyen Doç. Dr. Sema Karakelle'ye ve Doç. Dr. Özlem Sertel Berk'e teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca hiçbir sorumu cevapsız bırakmayan, güler yüzüyle her zaman güç veren Arş. Gör. Dr. Duygu Akyüz'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde birbirimize destek olduğumuz, her zaman bir telefon uzağımda olanca neşesiyle bekleyen Sümeyra Altan'a ve akademi yolunda aynı kaygıları taşıyarak birbirimizi cesaretlendirdiğimiz Burcu İlideniz'e sevgilerimi sunarım.

Akademik yolda ilerlememe her zaman destek olan, tüm sıkıntılara ortak olup anlayış göstererek beni motive eden ve benim için her zaman ellerinden gelenin fazlasını yapan sevgili annem Sevgi Telefoncu ve babam İhsan Telefoncu'ya; manevi desteğiyle her zaman yanımda olan anneannem Memduha Yıldız'a sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2019

Yağmur Telefoncu

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi	4
1.1.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi Özellikleri.....	6
1.1.1.1. Kimlik Arayışı	6
1.1.1.2. İstikrarsızlık	8
1.1.1.3. Arada Kalmış Hissetme	9
1.1.1.4. Kendine Odaklanma Dönemi.....	9
1.1.1.5. Sonsuz Olanaklara Sahip Olma	10
1.1.2. Beliren Yetişkinlik Döneminde Ebeveynlerle İlişkiler	10
1.1.3. Türkiye’de Beliren Yetişkinlik.....	12
1.2. Ebeveynlik.....	13
1.2.1. Tipolojik Yaklaşım.....	13
1.2.2. Boyutsal Yaklaşım.....	16
1.2.2.1. Duyarlık	17
1.2.2.2. Özerklik Desteği	18
1.2.2.3. Psikolojik Kontrol.....	19
1.2.2.4. Davranışsal Denetim.....	20

1.3. Kimlik	21
1.3.1. Erikson'ın Psikososyal Gelişim Kuramı	21
1.3.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı	24
1.3.3. Berzonsky'nin Sosyal-Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli	27
1.4. İyi Oluş	28
1.4.1. Yaşam Doyumu	30
1.4.2. Psikolojik İyi Oluş	31
1.4.2.1. Kendini Kabul	33
1.4.2.2. Diğerleriyle Olumlu İlişkiler	33
1.4.2.3. Özerklik	34
1.4.2.4. Çevresel Hakimiyet	35
1.4.2.5. Bireysel Gelişim	35
1.4.2.6. Yaşam Amacı	36
1.4.3. Benlik Saygısı	37
1.5. Literatürdeki Araştırmalar	38
1.5.1. Beliren Yetişkinlik Döneminin Özelliklerini İnceleyen Araştırmalar	38
1.5.2. Ebeveynlik, Kimlik ve İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar	41
1.5.2.1. Ebeveynlik ve Kimlik Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar	41
1.5.2.2. Ebeveynlik ve İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar	43
1.5.2.3. Kimlik ve İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar	46
1.6. Araştırmanın Amacı	48

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar	49
2.2. Veri Toplama Araçları	51
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	51
2.2.2. Yaşam Görüşü Ölçeği.....	51
2.2.3. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği.....	52
2.2.4. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği	54
2.2.5. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri.....	55
2.2.6. Yaşam Doyumu Ölçeği	56
2.2.7. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	57
2.3. İşlem.....	57
2.4. Veri Analizi.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Tanımlayıcı Bulgular	59
3.2. Araştırmanın Amacına Yönelik Bulgular	66
3.2.1. Anneden Algılanan Ebeveynlik Boyutları ile İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkilerde Kimlik Statülerinin Aracı Etkileri	71
3.2.2. Babadan Algılanan Ebeveynlik Boyutları ile İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkilerde Kimlik Statülerinin Aracı Etkileri	90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi Bulgularına Yönelik Tartışma	108
4.2. Araştırmanın Temel Amacına Yönelik Tartışma.....	112

SONUÇ.....	121
KAYNAKÇA	123
EKLER.....	140

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1:	Katılımcılara Dair Tanımlayıcı Bulgular.....	50
Tablo 3.1:	Yaşam Görüşü Ölçeği'nden Alınan Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları.....	61
Tablo 3.2:	Yaşam Görüşü Ölçeği'nden Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 3.3:	Yaşam Görüşü Ölçeği'nden Alınan Puanların Ebeveynlerle Birlikte ve Ebeveynlerden Ayrı Yaşama Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 3.4:	Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği'nden Alınan Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları.....	64
Tablo 3.5:	Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2, Psikolojik İyi Olma Ölçekleri, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden Alınan Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları.....	65
Tablo 3.6:	Anneden Algılanan Ebeveynlik Davranışları, Kimlik Statüleri, İyi Oluş Değişkenleri ve Cinsiyet Arasındaki İlişkiler.....	68
Tablo 3.7:	Babadan Algılanan Ebeveynlik Davranışları, Kimlik Statüleri, İyi Oluş Değişkenleri ve Cinsiyet Arasındaki İlişkiler.....	70
Tablo 3.8:	Anneden Algılanan Duyarlık ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	73
Tablo 3.9:	Anneden Algılanan Özerklik Desteği ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	75
Tablo 3.10:	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	78
Tablo 3.11:	Anneden Algılanan Duyarlık ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz	

	Sonuçları.....	80
Tablo 3.12:	Anneden Algılanan Özerklik Desteği ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	82
Tablo 3.13:	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	84
Tablo 3.14:	Anneden Algılanan Duyarlık ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	86
Tablo 3.15:	Anneden Algılanan Özerklik Desteği ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	88
Tablo 3.16:	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	90
Tablo 3.17:	Babadan Algılanan Duyarlık ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	92
Tablo 3.18:	Babadan Algılanan Özerklik Desteği ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	94
Tablo 3.19:	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	96
Tablo 3.20:	Babadan Algılanan Duyarlık ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	98
Tablo 3.21:	Babadan Algılanan Özerklik Desteği ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	100

Tablo 3.22:	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	102
Tablo 3.23:	Babadan Algılanan Duyarlık ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	104
Tablo 3.24:	Babadan Algılanan Özerklik Desteği ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	106
Tablo 3.25:	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları.....	107

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
GOEKSÖ	: Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği
LAABÖ	: Leuven Algılanan Ana-Babalık Ölçeği
Örn.	: Örneğin
PİÖ	: Psikolojik İyi Olma Ölçekleri
RBSÖ	: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
YDÖ	: Yaşam Doyumu Ölçeği
YGÖ	: Yaşam Görüşü Ölçeği

GİRİŞ

Gelişimin yaşam boyu devam ettiği görüşünü savunan Erikson (1963) tüm yaşam süresini kapsayan sekiz evre tanımlamıştır. Her bir evrenin merkezinde kendine özgü iki uçlu bir çatışmanın yer aldığını belirtmiştir. Puberte ile başlayıp 10’lu yaşların sonuna kadar devam eden ergenlik döneminin merkezinde kimliğe karşı kimlik karmaşası çatışmasının yer aldığını belirtmiş; bu dönemde ergenlerin yetişkinlik sorumluluklarını üstlenecekleri bir sonraki evre olan genç yetişkinlik evresine geçmeden önce sağlam ve tutarlı bir kimlik oluşturmalarının önemini vurgulamıştır.

Arnett (2000, 2015) ise Erikson’ın (1963) ergenlik ve genç yetişkinlik evrelerine dair görüşlerinin 20. yüzyıl ortalarına kadar uygun olduğunu, ancak 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl itibarıyla endüstrileşmiş toplumlarda meydana gelen demografik değişiklikler sebebiyle yeniden düzenlenmeye ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Arnett’e (2015) göre lise sonrası eğitime devam etme oranının artması, tam zamanlı bir işe başlama, evlenme ve çocuk sahibi olma yaşlarının yükselmesi gibi değişiklikler sebebiyle insanların yetişkinlik rollerini üstlenmeleri önceden olduğu gibi 10’lu yaşların sonu ve 20’li yaşların başlarına denk gelmemektedir. İnsanlar artık 18 yaşından 20’li yaşların ortalarına hatta sonlarına kadar kalıcı yetişkinlik rollerini üstlenmek yerine kim olduklarına ve yaşamlarının ne yönde ilerlediğine karar vermek için farklı yaşam deneyimleri elde etmeyi ve kalıcı seçeneklere doğru yavaş yavaş ilerlemeyi tercih etmektedirler.

Arnett (2000, 2015) 18 yaşından 20’li yaşların ortasına ve bazen de sonlarına kadar olan bu dönemi “beliren yetişkinlik dönemi” olarak adlandırmıştır. Bu dönemin ergenlik dönemindeki ebeveynlere bağımlılık ile yetişkinlik dönemindeki kalıcı sorumluluklar arasında yer alan; sosyal rol ve beklentilerden görece bağımsız olan, kişinin daha çok kendine odaklandığı, çeşitli olanakları denediği ve kimlik arayışı içine girdiği bir dönem olduğunu belirtmiştir. Arnett’e (2015) göre kimlik biçimlenmesi beliren yetişkinlik döneminin merkezinde yer almaktadır. Ergenlik döneminde daha yüzeysel ve geçici olan keşif davranışları beliren yetişkinlik döneminde derinleşmekte ve kimlik odaklı hale gelmektedir.

Kimlik biçimlenmesini ele alan yaklaşımlardan biri Marcia'nın (1966, 1980) Kimlik Statüleri Yaklaşımı'dır. Marcia (1966, 1980) bireylerin çeşitli alternatifleri araştırmaları (keşif boyutu) ve bu alternatifler içinden bir ya da daha fazla seçeneğe içsel yatırım yapmaları (bağlılık boyutu) açısından farklılaşan dört kimlik statüsü tanımlamıştır. Başarılı kimlik statüsündeki bireyler bir keşif süreci deneyimleyerek kendi bağlılıklarını geliştirirler. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler herhangi bir keşif süreci deneyimlemeden, önemli diğerlerinin bağlılıklarını benimserler. Moratoryum kimlik statüsündeki bireyler, alternatifleri gözden geçirdikleri keşif süreci içindedirler ancak bir bağlılık geliştirememişlerdir. Dağınık kimlik statüsündeki bireyler ise hem keşif sürecini deneyimlememişler hem de bağlılık geliştirmemişlerdir.

Sağlam ve tutarlı bir kimlik biçimlenmesine sahip olmak yani "kişisel aynılık ve tarihsel süreklilik" duygusuna sahip olmak psikososyal iyi oluşla yakından ilişkilidir (Erikson, 1968). Literatürde iyi oluşa dair farklı kavramsallaştırmalar mevcuttur. Bazı çalışmalar iyi oluşu psikolojik problemlerin yokluğu olarak ele alırken; bazıları da olumlu işlevsellik, mutluluk, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, benlik saygısı gibi değişkenlerle ele almaktadır. Sağlam ve bütünleşmiş kimliğin depresyon ve anksiyete gibi psikolojik problemlere karşı koruyucu bir özelliği olduğu düşünülmektedir (Schwartz, Zamboanga, Luyckx, Meca ve Ritchie, 2013). Yapılan çalışmalarda beliren yetişkinlik döneminde olumlu kimlik biçimlenmesine işaret eden başarılı kimlik statüsünün yüksek psikolojik iyi oluş (örn. Çakır, 2014; Waterman, 2007), yüksek yaşam doyumu (örn. Özgüngör, 2009) ve yüksek benlik saygısı (örn. Uçar ve Morsünbül, 2017) ile ilişkili olduğu görülmektedir. Psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısı değişkenlerini pozitif psikososyal işlevsellik değişkenleri olarak ve depresyon, anksiyete, saldırganlık gibi değişkenleri negatif psikososyal işlevsellik değişkenleri olarak ele alan bir çalışma (Schwartz ve ark., 2011) pozitif psikososyal işlevsellik grubunda en yüksek puanları başarılı kimlik statüsündeki bireylerin; negatif psikososyal işlevsellik grubunda ise en yüksek puanları dağınık ve moratoryum kimlik statüsündeki bireylerin aldığını göstermiştir.

Beliren yetişkinlik döneminde önemli bir konu da ebeveynlerle olan ilişkilidir. Bu dönemde ebeveyn denetimi ergenlik dönemine kıyasla azalmakta; ebeveynler ve beliren yetişkin çocukları arasındaki ilişki bağımlı çocuk-ebeveyn

ilişkisinden çok iki eşit yetişkin ilişkisi haline gelmektedir. Bu dönemde beliren yetişkinler ebeveynlerinin ilgisine ve duyarlılığına ihtiyaç duyarken, aynı zamanda bağımsızlıklarının tanınmasına ve özerkliklerinin desteklenmesine de ihtiyaç duyarlar (Aquilino, 2006).

Literatürde ebeveynlik davranışlarının hem kimlik gelişimiyle hem de iyi oluş değişkenleriyle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Ebeveynlerden algılanan yüksek kabul, sıcaklık, duyarlık, özerklik desteği gibi olumlu boyutların başarılı kimlik statüsüyle (örn. Romano, 2004; Yenihayat, 2011) ve yüksek iyi oluş düzeyleriyle (örn. Reed, Duncan, Lucier-Greer, Fixelle ve Ferraro, 2016; Özden, 2014) ilişkili olduğu görülmektedir. Ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrol, düşük sıcaklık, düşük duyarlık ve düşük özerklik desteği gibi olumsuz boyutların ise dağınık, moratoryum ve ipotekli kimlik statüleriyle (örn. Romano, 2004; Yenihayat, 2011) ve düşük iyi oluş düzeyleriyle (örn. Seibel ve Johnson, 2001; Reed ve ark., 2016) ilişkili olduğu görülmektedir.

Görüldüğü üzere ebeveynlik, kimlik ve iyi oluş değişkenlerinin birbirleriyle ilişkili olduğu literatürde desteklenmektedir. Ancak literatürde bu üç değişken arasındaki ilişkilerin bir arada ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, beliren yetişkinlik döneminde kimlik biçimlenmesinin merkezi bir öneme sahip olduğu bilgisinden yola çıkılarak, ebeveynlik davranışlarının iyi oluş değişkenleri üzerindeki etkisinde kimliğin belirleyici rolü olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında iyi oluşun göstergeleri olarak psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısı değişkenleri ele alınmıştır. Çalışmanın temel amacı beliren yetişkinlerin algıladıkları ebeveynlik davranışları ile iyi oluşları arasındaki ilişkide kimlik statülerinin aracı etkisini incelemektir. Ayrıca bu çalışmanın bir diğer amacı beliren yetişkinlik dönemine dair tanımlayıcı bulguların elde edilmesidir. Bu bulgular beliren yetişkinlik dönemine ve bu dönemde ebeveynlerle ilişkilere dair tanımlayıcı bulguları içermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi

Yaşam boyu gelişim bakış açısına sahip olan Erikson (1963) bebeklik döneminden başlayan ve yaşlılık dönemini kapsayan sekiz yaşam evresi tanımlamıştır. Bu evrelerde puberte ile başlayan ve kabaca 10’lu yaşların sonuna kadar devam eden dönemi ergenlik dönemi olarak nitelendirmiş ve bu dönemi genç yetişkinlik döneminin takip ettiğini belirtmiştir.

Arnett (2000, 2007a) ise Erikson’ın bu sıralamasının 20. yüzyılın ortaları için uygun olduğunu ancak geçen yarım yüzyıldaki birtakım demografik değişiklikler sebebiyle bu görüşün endüstrileşmiş toplumlardaki yapıya uymamaya başladığını belirtmiştir. Önceleri insanlar 20 yaş civarında tam zamanlı sabit bir işe başlama, evlenme ve çocuk sahibi olma gibi yetişkin rollerini üstleniyorlardı. Ancak 20.yüzyıl sonlarına ve 21. yüzyıla gelindiğinde Amerika ve diğer gelişmiş ülkelerde liseden sonra eğitime devam etme oranı artmış (NCES, 2013; akt. Arnett, 2015), 20’li yaşların ortasına kadar sabit bir işe yerleşmek yerine sık iş değişikliklerinin yaşanma oranı artmış (Arnett, 2007a), evlenme ve çocuk sahibi olma yaşı 20’li yaşların sonuna kadar yükselmiştir (Arnett, 2015). Çoğu insan 10’lu yaşlarının sonu ve 20’li yaşlarını, uzun süreli yetişkinlik rolleri için harcamamakta; farklı yaşam deneyimleri elde etmeyi ve kalıcı seçeneklere doğru yavaş yavaş ilerlemeyi tercih etmektedirler (Arnett, 2007a).

Bu değişiklikler sonucunda Arnett (2000), bu dönemi basitçe yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlamanın yetersiz olduğunu ve ayrı bir yaşam dönemi olarak kabul edilmesi için süresinin yeterince uzun olduğunu belirtmiştir. Ergenlik dönemi ve genç yetişkinlik dönemi arasında farklı şekilde adlandırılması gereken yeni bir yaşam döneminin yer alması gerektiğini ileri sürmüş ve “beliren yetişkinlik dönemi”ni ortaya atmıştır. Bu dönemin kabaca 18-25 yaşlar (bazı çalışmalarda 18-29) arasında ele alınabileceğini belirtmiştir.

Arnett'e (2000, 2015) göre bu dönemin ergenlik veya geç ergenlik olarak adlandırılması uygun değildir. Ergenler püberte dönemindedir, yasal olarak çocuk kabul edilirler, ergenlerin tamamına yakını okula kayıtlıdır ve ebeveynleriyle birlikte yaşamaktadır. Beliren yetişkinler ise fiziksel olgunlaşmalarını tamamlamışlardır ve yasal olarak yetişkinlerin sahip olduğu haklara sahiptirler. Beliren yetişkinlerin bir kısmı üniversiteye devam edebilir, bir kısmı bir işte çalışabilir veya hem üniversiteye devam edip hem çalışabilir. Birçoğu üniversiteye gitmek için ebeveynlerinin yanından taşınabilir ve yurttan, ev arkadaşıyla veya romantik partnerle yaşama gibi çeşitli yerleşim durumları söz konusu olabilir (Arnett, 2007a, 2015). Bu dönemin genç yetişkinlik olarak adlandırılması da uygun değildir. Çünkü beliren yetişkinler henüz "yetişkinliğe" ulaşmamışlardır; çoğunluğu henüz tam zamanlı ve düzenli bir işe başlama, evlenme ya da uzun süreli bir ilişki içinde olma ve ebeveynlik gibi yetişkin rollerine girmemişlerdir. "Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?" sorusuna beliren yetişkinlerin çoğu "bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır" şeklinde cevap vermekte, bu durum ergenliği geride bıraktıklarına ancak henüz genç yetişkinliğe ulaşmadıklarına dair öznel hislerini yansıtmaktadır. Beliren yetişkinler henüz sadece aşama aşama yetişkinliğe doğru ilerlemektedir (Arnett, 2000, 2015). Oysa 30'lu yaşlara gelindiğinde çoğu insan kalıcı yetişkin rollerini üstlenmişlerdir; evlenmiş, tam zamanlı bir işte çalışmaya başlamış ve hatta çocuk sahibi olmuşlardır. Ayrıca 30'lu yaşlarındaki insanların büyük kısmı yetişkinliğe ulaştıklarına dair öznel hisse sahiptirler (Arnett, 2000, 2015). Bu nedenle Arnett (2000) genç yetişkinlik dönemi ifadesinin kabaca 30-45 yaşları kapsamasının daha uygun olduğu belirtmiştir.

Görüldüğü üzere beliren yetişkinlik dönemi demografik olarak hiçbir şeyin normatif olmadığı tek yaşam dönemidir. Ergenlerin %95'i bir okula kayıtlıdır, ebeveynleriyle birlikte yaşamaktadır, evlenmemiştir; 30'lu yaşlarındaki genç yetişkinlerin ise %75'i evlidir ve çocuk sahibi olmuştur, %10'undan az bir kısmı okula kayıtlıdır (U.S. Bureau of the Census, 1997; akt. Arnett, 2000). Beliren yetişkinlik döneminde ise bahsedildiği üzere okula devam edip etmeme, çalışıp çalışmama veya birlikte yaşadığı kişi gibi demografik özellikler çok değişkendir. Demografik özelliklerdeki bu çeşitlilik ve tahmin edilemezlik dönemin keşfedici niteliğini yansıtmaktadır (Arnett, 2000).

Çocukların ve ergenlerin hayatları ebeveynler ve okul tarafından izlenme ve kurallar koyma yoluyla sınırlandırılırken, yetişkinlerin hayatları iş ve aileden gelen sorumluluklar tarafından sınırlandırılmaktadır. Beliren yetişkinlik dönemi ise sosyal rollerden ve beklentilerden görece daha bağımsızdır. Beliren yetişkinlerin çocukluğun ve ergenliğin bağımlılığından ve yetişkinliğin normatif sorumluluklarından uzak olmaları iş, aşk ve dünya görüşü gibi çeşitli alanlarda olası yaşam yollarını keşfetmelerini kolaylaştırmaktadır (Arnett, 2000).

1.1.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi Özellikleri

Arnett (2015) beliren yetişkinliği diğer yaşam dönemlerinden ayırt eden beş temel özellikten bahsetmektedir: kimlik arayışı, istikrarsızlık, arada kalmış hissetme, kendine odaklanma, sonsuz olanaklara sahip olma düşüncesi. Arnett'e (2015) göre bu özellikler beliren yetişkinlik döneminin ayırt edici özellikleridir, fakat yine de sadece bu döneme özgü değildir. Bireyler bu özellikleri yaşamlarının diğer dönemlerinde de deneyimleyebilirler; ancak bunlar beliren yetişkinlik döneminde daha yaygın ve baskındır.

1.1.1.1. Kimlik Arayışı

Kimlik arayışı özelliği, beliren yetişkinlerin bu dönemde “Ben kimim?” sorusuna yanıt aramalarına işaret etmektedir. Aslında Erikson'ın (1963) kuramına göre kimlik arayışı ergenlik döneminin psikososyal krizidir. Ancak Arnett'e (2000, 2007a) göre Erikson'ın bu görüşü 20. yüzyılın ortaları için uygundur. Son yarım yüzyılda meydana gelen demografik değişiklikler sebebiyle (eğitim süresinin uzaması, evlenme yaşının yükselmesi vb.) kimlik arayışı artık beliren yetişkinlik olarak adlandırılan dönemin odak noktasıdır. Kimlik biçimlenmesi ergenlik döneminde başlasa da bu dönemde tamamlanmaz, 10'lu yaşların sonu ve 20'li yaşlar boyunca devam eder. Arnett (2000, 2015), Erikson'ın (1968) endüstrileşmiş toplumlarda genç insanlara özgürce rol denemeleri için psikososyal moratoryum sağlayan “uzatılmış ergenlik” olarak adlandırdığı dönemin beliren yetişkinlik gibi bir ara dönemin varlığına destek

sağladığını bildirmiştir. Sonuç olarak kimlik arayışı beliren yetişkinlik döneminin temel özelliklerinden biridir.

Ergenlik döneminde başlayan kimlik biçimlenmesi süreci, beliren yetişkinlik döneminde yoğunlaşır ve derinleşir (Arnett, 2015). Beliren yetişkinler yaşamlarının çeşitli alanlarında -özellikle de aşk, iş ve dünya görüşü ile ilgili- kendileri için uygun seçenekleri araştırırlar. Ergenlik döneminde daha çok deneme amaçlı ve geçici olan araştırmalar yerine beliren yetişkinlik döneminde daha kimlik odaklı araştırmalar yaparlar. Örneğin; ergenlik dönemindeki iş deneyimleri -boş zaman aktiviteleri için para kazanma amacıyla- genellikle kısa süreli olan ve garsonluk, tezgahtarlık gibi düşük vasıflı işleri içerirken, beliren yetişkinlik döneminde çalışılan işler daha çok yetişkinlikteki mesleğe hazırlık olarak görülür (Arnett, 2000, 2015).

Beliren yetişkinlik döneminde ebeveynlerden bağımsızlaşmanın artması ve üniversite deneyimi bu dönemin kimlik arayışı için elverişli olmasını sağlar. Amerika'daki eğitim sisteminde üniversite öğrencileri ilk iki yılları boyunca belirli bir alan seçmeden farklı dersler alma ve farklı bölümleri deneme imkanına sahiptir. Bu da kimlik gelişiminin önemli bir yönü olan dünya görüşlerini geliştirmelerine olanak sağlar (Arnett, 2016).

Beliren yetişkinler aşk ve iş gibi alanlardaki seçenekleri araştırmaları sırasında kendileri hakkında da pek çok şey öğrenirler; becerilerini ve ilgilerini keşfederler. Örneğin ne tür işlerde iyi olduklarını ya da olmadıklarını, ne tür işlerin hayatları boyunca kendilerini tatmin edeceğini; nasıl biri olduklarını ve nasıl bir partnerle hayatlarını paylaşabileceklerini; yaşamdan ne istediklerini keşfetmeye çalışırlar (Arnett, 2015). Böylelikle yetişkinlik hayatları için kalıcı seçimlere doğru aşama aşama ilerlerler. Beliren yetişkinlikteki keşiflerin amacı sadece yetişkinlik dönemi rollerine hazırlanmak değildir. Bu keşifler kalıcı ve sınırlandırılmış yetişkinlik sorumluluklarını üstlenmeden önce onlara geniş bir yaşam deneyimi sağlar (Arnett, 2000, 2015).

1.1.1.2. İstikrarsızlık

İstikrarsızlık beliren yetişkinlik döneminin bir diğer özelliğidir. Beliren yetişkinlerin aşk, iş gibi çeşitli yaşam alanlarında araştırma yapmaları ve bunun sonucu olarak çeşitli seçenekleri gözden geçirerek yaşamlarında düzenlemeler ve değişiklikler yapmaları bu dönemin istikrarsız olmasına yol açar. Örneğin, üniversiteye başladıktan sonra bölümünün kendisine uygun olmadığını fark ettiğinde bir değişiklik yapıp başka bir bölüme geçiş yapmaya karar verebilir. Bir arkadaşıyla birlikte eve çıkabilir ve daha sonra arkadaşıyla anlaşamayıp kendisine taşınacak yeni bir yer arayabilir. Beliren yetişkinlerin bu şekilde planlarında yaptıkları değişimler kendileriyle ilgili yeni şeyler öğrenmelerini sağlar ve nasıl bir gelecek istediklerini anlamalarına katkı sağlar (Arnett, 2015).

Bu dönemin değişkenliğini ve kararsızlığını en iyi gösteren şey, beliren yetişkinlerin yaşadıkları yeri değiştirme sıklığıdır. 14-75 yaşları arasındaki Amerikalılar incelendiğinde yaşanan yerin değiştirilme sıklığının 18-25 yaşlar arasındaki dönemde tavan yaptığı görülmüştür. Ebeveynlerin yanından ilk kez taşınma genellikle üniversiteye gitme sebebiyle olmaktadır; sonrasında üniversiteyi bırakıp ailenin yanına tekrar taşınma, ev arkadaşlarıyla geçinememe sebebiyle başka bir yere taşınma, yeni bir iş için taşınma gibi sebeplerle gençler sıklıkla yaşadıkları yerleri değiştirebilmektedirler (Goldscheider ve Goldscheider, 1999; akt. Arnett, 2015). Yine diğer yaşam dönemlerine kıyasla sık iş ve partner değişikliği yaşanması beliren yetişkinlerin yaşamlarındaki kararsızlığı ve istikrarsızlığı göstermektedir (Arnett, 2015).

Beliren yetişkinlerin hayatlarındaki bu değişkenlik ve keşiflerinin nereye ulaşacağına dair belirsizliklerinden dolayı aynı zamanda bu dönem kaygı dönemidir. Özgürlüklerinden zevk almakta olmalarına rağmen belirsizlikle mücadele etmektedirler. Beliren yetişkin olmak hem heyecan hem tedirginlik, hem geniş olanaklar hem kafa karışıklığı ve hem yeni özgürlükler hem yeni korkuları deneyimlemektir (Arnett, 2015).

1.1.1.3. Arada Kalmış Hissetme

Beliren yetişkinlik dönemine arada kalmışlık hissi hakimdir. Beliren yetişkinler kendilerini ne ergen ne de yetişkin olarak hissetmektedirler. “Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna da bu durumlarını destekleyecek şekilde çoğunlukla “bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır” cevabını vermektedirler (Arnett, 2007b; Arnett, 2015). Arnett (2015) bu duruma yetişkin olmaya atfedilen kriterlerin sebep olabileceğini belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda tutarlı olarak yetişkin kabul edilmenin üç kriteri belirlenmiştir: kendi sorumluluğunu üstlenme, bağımsız kararlar alma, ekonomik yönden bağımsız olma (Arnett, 1994; Arnett, 2015). Bu kriterler yavaş yavaş elde edilebilen kriterlerdir; hepsi birden elde edilemez. Bu nedenle beliren yetişkinlik dönemindeki gençler zaman zaman kendilerini yetişkin gibi hissetmeye başlasalar da, 20’li yaşların ortalarına veya sonlarına kadar kendilerini tamamen yetişkin olarak görmezler (Arnett, 2015).

1.1.1.4. Kendine Odaklanma Dönemi

Beliren yetişkinlik dönemi kendine odaklılığın yüksek olduğu; başkalarına karşı sorumluluğun ise düşük olduğu bir dönemdir. Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde onları sürekli izleyen, kurallar koyan ve sınırlandıran ebeveynler ve öğretmenler vardır. Ayrıca günlük olarak onlardan beklenen sorumluluklar vardır. 30’lu yaşlara gelindiğinde ise genellikle düzenli bir işe sahip olunur, evlenilir ve çocuk sahibi olunur. İşyerinde işverene, evde ise eşe ve çocuklara karşı sorumluluklar vardır (Arnett, 2015).

Ancak beliren yetişkinlikte diğerlerine bağlılık ve sorumluluk gerektiren durumlar çok azdır. Bu nedenle beliren yetişkinlik dönemi kadar kendine odaklı başka bir dönem yoktur. Ebeveynlerinden ayrı yaşamaya başlayan beliren yetişkinler, günlük çok basit kararlardan (örn. akşam ne yemek yiyeceği) daha zorlayıcı kararlara (örn. partnerle birlikte yaşamaya başlamak) kadar çok çeşitli kararları kendi başına alacaktır. Ebeveynleriyle yaşayan beliren yetişkinler için de benzer durum söz konusudur; ebeveynlerinin görüşlerini alsalar da kararlarını kendi istekleri doğrultusunda vereceklerdir. Kendine odaklanmak; beliren yetişkinlerin günlük yaşam

becerilerini geliştirir, kendilerini daha iyi tanımlarına ve hayattan ne istediklerini anlamalarına yardımcı olur. Kendine odaklılık, kişinin kendine yeten bir insan olmayı öğrenmesini sağlar (Arnett, 2015, 2007b).

1.1.1.5. Sonsuz Olanaklara Sahip Olma

Beliren yetişkinlik dönemi sonsuz olanaklar dönemidir. Bu dönemde beliren yetişkin, yaşamının yönü hakkında henüz kesin bir karara varmadığı için pek çok farklı gelecek mümkün görünür; beliren yetişkinler kendilerini ve yaşamlarının yönünü değiştirme potansiyeline sahiptirler. Geleceğe yönelik umutları ve beklentileri yüksektir: iyi maaşlı ve tatmin edici bir işe sahip olacaklarını, ruh eşlerini bulup evleneceklerini ve mutlu bir hayat sürececeklerini hayal ederler. Ergenlik döneminin kısıtlamalarından ve yetişkinlik döneminin sorumluluklarından uzaktırlar; bu nedenle yaşamlarında derin değişiklikler yapma şansına sahiptirler (Arnett, 2015).

1.1.2. Beliren Yetişkinlik Döneminde Ebeveynlerle İlişkiler

Yaşam boyu gelişim perspektifinden bakıldığında aile üyelerinin bireysel gelişimleri ve yaşamlarındaki değişiklikler aile içindeki ilişkileri de değiştirmektedir (Padilla-Walker ve Nelson, 2017).

Ergenlik dönemine kıyasla beliren yetişkinlik döneminde rol alma becerisinin ve çatışma çözme stratejilerinin gelişmesiyle ebeveynlerle ilişkilerde iyileşme gerçekleşebilir. Ergenlere göre daha az egosantrik olan beliren yetişkinler ebeveynlerinin bakış açısını alabilmekte ve böylelikle onları sadece ebeveynleri olarak değil, birer birey olarak da anlayabilmektedir (Arnett, 2015; Aquilino, 2006; Arnett, 2007c).

Ebeveynler de çocukları ergenlik döneminden beliren yetişkinliğe doğru ilerlerken değişir; beliren yetişkin çocuklarının olgunlaşmalarına uyum sağlarlar ve onlara ergenlikte davrandıklarından daha farklı davranırlar. Tıpkı beliren yetişkinlerin ebeveynlerini sadece ebeveyn olarak değil de birey olarak görmeleri gibi ebeveynler de onları sadece çocukları olarak değil, birer birey olarak görürler. İki tarafında

algılarındaki bu değişimler beliren yetişkinler ve ebeveynlerinin, bağımlı bir çocuk-ebeveyn ilişkisinden çok, birbirine eşit iki yetişkin gibi ilişki kurmalarını sağlar (Arnett, 2015).

Ebeveynler beliren yetişkin çocuklarına karşı daha az didaktik hale gelir, çocuklarının davranışlarını daha az izler ve ev kurallarına uymaları konusunda daha az zorlayıcılık gösterirler. Böylelikle ilişkileri daha rahat ve yakın hale gelir (Arnett, 2007c, 2015). Beliren yetişkinler ebeveynlerinin yetiştirmesine (nurture) ve ilgisine (care) değer verirken aynı zamanda bağımsızlıklarının tanınmasına da ihtiyaç duyarlar. Bu dönemde ebeveynin çocuğunun beliren yetişkin statüsünü kabul etmesi ve onun özerklik ve bağımlılık ihtiyaçlarının farkında olması önemlidir (Aquilino, 2006). Pek çok beliren yetişkinin sahip olduğu arada kalmışlık hissi ebeveynleriyle ilişkilerindeki bu değişikliklerden de kaynaklanmaktadır (Arnett, 2015).

Beliren yetişkinler özerklik gelişimlerini ve kapasitelerini arttırmak için hala ebeveynlerinden gelecek desteğe ihtiyaç duyarlar, ancak aynı zamanda ebeveynlerinden bağımsızlıklarını da sürdürmek isterler (Aquilino, 2006). Çoğu Amerikalı beliren yetişkinin yirmili yaşları boyunca ebeveynleriyle yakın bağlantıda kaldığı görülmüştür. Ebeveynlerinin yanından taşınan beliren yetişkinlerin yarısından fazlası (%55) ebeveynleriyle her gün ya da neredeyse her gün iletişim kurduklarını bildirmişlerdir (Arnett ve Schwab, 2012).

Beliren yetişkinlik döneminde duygusal sınırlar, fiziksel mahremiyet ve ebeveynin müdahaleciliği ebeveynlerle olan ilişkilerde önemli konulardır (Aquilino, 2006). 18-29 yaşları arasındaki beliren yetişkinlerin yaklaşık %30'u olmasını istediklerinden daha fazla oranda ebeveynlerinin yaşamlarına dahil olduğunu belirtmişlerdir (Arnett ve Schwab, 2012)

Genel olarak bakıldığında hem ebeveynler hem de beliren yetişkinler aralarındaki ilişkinin ergenlik dönemine kıyasla daha iyi hale geldiğini bildirmişlerdir. 18-29 yaşları arasındaki beliren yetişkinlerin %76'sı, beliren yetişkinlerin ebeveynlerinin ise %66'sı onlu yaşların ortalarına kıyasla beliren yetişkinlik döneminde birbirileriyle daha iyi geçindiklerini bildirmiştir (Arnett ve Schwab, 2012, 2013).

1.1.3. Türkiye’de Beliren Yetişkinlik

Arnett’e (2000) göre beliren yetişkinlik tam olarak evrensel bir dönem değildir; yetişkin rollerine ve sorumluluklarına girmenin ertelenebildiği gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde görülme oranı daha yüksektir. Arnett (2015) beliren yetişkinlik döneminden bazen 18-25 yaşları arasındaki bazen de 18-29 yaşları arasındaki bir dönem olarak bahsetmiştir. Bu durumu, bitiş yaşının kültüre göre değişebileceği ile açıklamıştır. Yetişkin yaşamının bağılıkları bazı toplumlarda çoğunlukla 25 yaş civarında kazanılırken, bazı toplumlarda ise 30 yaşına kadar sürmektedir.

Doğan ve Cebioğlu (2011) endüstrileşme ve kentleşmeyle birlikte Türkiye’de kentlerde yaşayan nüfusun artması, liseden sonra yüksek öğrenime devam eden nüfusun artması, evlenme ve çocuk sahibi olma yaşının yükselmesi gibi demografik değişikliklerin yaşandığını ve bunun yanı sıra kültürel yapıda da bazı değişiklikler yaşandığını bildirmişlerdir. Toplulukçu yapının yerini çocukların ilişkisel benliklerinin yanı sıra özerk benliklerinin de gelişmesini hedefleyen “karşılıklı duygusal bağıllık modeli” almıştır. Buna göre duygusal bağıllık sürdürülürken aynı zamanda çocuğun kendi kararlarını vermesi ve bağımsızlığı da belli ölçüde desteklenir (Kağıtçıbaşı, 2007).

Atak (2005) Türkiye’de beliren yetişkinlik döneminin varlığını ve hangi yaşlar arasında yaşandığını 15-34 yaşları arasındaki bir örneklem üzerinde incelemiştir. Yaş grupları arasında yaptığı karşılaştırmalar sonucunda 19-26 yaşları arasındaki gençlerin beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini belirgin şekilde gösterdiğini ve bu sebeple Türkiye’de beliren yetişkinlik döneminin 19-26 yaşlar arasında yaşandığını belirtmiştir. “Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna 19-26 yaşları arasındaki katılımcıların %62’si “bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır” diyerek beliren yetişkinlik döneminin arada kalmışlık hissini yaşadıklarını göstermişlerdir. Bu oran bireyci kültürlerde %60-70 iken, toplulukçu kültürlerde %35 civarlarındadır (Doğan ve Cebioğlu, 2011). Ayrıca Atak (2005) çalışmasında; eğitimleri devam edenlerin, bekar olanların, çocuk sahibi olmayanların ve ebeveynlerinden ayrı

yaşayanların beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini daha yüksek düzeyde gösterdiğini belirtmiştir.

Doğan ve Cebioğlu (2011), her ne kadar değişen koşullar bu dönemin Türkiye’de de -özellikle kentte yaşayan ve yüksek öğrenime devam eden bireyler tarafından- yaşanabileceğine işaret etse de kültürel olarak Batı toplumlarından daha farklı şekilde deneyimlenebileceğini de belirtmişlerdir. Örneğin, kimlik arayışı için yapılan keşif davranışları Batı toplumlarına göre sınırlı şekilde ve ailenin izin verdiği ölçüde gerçekleşebilir. Üniversitede ancak ikinci senenin sonunda gerçekleştirilen alan tercihi ile bir mesleki alan seçiminin yapıldığı Amerika ile kıyaslandığında (Arnett, 2016), Türkiye’de eğitim sisteminden dolayı beliren yetişkinlerin farklı alan ve meslekler arasında denemeler yapmaları çok kolay değildir. Yine benzer şekilde Batılı toplumlara kıyasla Türkiye’de işsizlik oranının yüksek olması kişilerin sık iş değişiklikleri yaparak farklı işleri denemesini engelleyebilir, ayrıca sonsuz olanaklara sahip oldukları hissini de sınırlandırabilir. Üniversiteye başlama ya da aile yanından ayrılma gibi deneyimler ise ebeveyn kontrolünün azalmasını, böylelikle bağımsızlığı ve kendine odaklanmayı deneyimlemelerini sağlayabilir (Doğan ve Cebioğlu, 2011).

1.2. Ebeveynlik

Bu bölümde ilk olarak Baumrind (1966) ile Maccoby ve Martin’in (1983) ebeveynliğe yönelik tipolojik yaklaşımlarından bahsedilmiştir. Daha sonra ise ebeveynlik davranışlarını ayrı ayrı incelemeyi amaçlayan boyutsal yaklaşıma dair görüşlere yer verilmiştir (Schaefer, 1965a, 1965b; Barber, 1996; Silk, Morris, Kanaya ve Steinberg, 2003).

1.2.1. Tipolojik Yaklaşım

Baumrind’e (1991) göre ebeveynliğin en temel rolü, çocuğun kişisel bütünlük duygusunu korurken aynı zamanda toplumun taleplerine uymasını sağlayarak sosyalizasyonu gerçekleştirmektir (akt. Darling ve Steinberg, 1993).

Baumrind (1966) ebeveyn kontrolünü; ebeveynlerin çocuklarından davranışsal uyum talep ederek onları aileye ve topluma dahil etme çabalarına işaret etmek için kullanmıştır. Baumrind (1966) niteliksel olarak birbirinden farklı üç ebeveyn kontrolü türü üzerinden üç farklı ebeveynlik stili tanımlamıştır: demokratik, otoriter ve izin verici. Bu ebeveynlik stilleri kontrolün yanı sıra belirli ebeveynlik özellikleri açısından da farklılaşmaktadır. Bu özellikler; olgunluk talepleri, bakıp büyütmeye (nurturance) ve ebeveyn ile çocuk arasındaki iletişimdir. Demokratik ebeveynlik stilinde bahsedilen dört özellik de yüksek düzeydedir. Otoriter ebeveynlerin kontrol ve olgunluk talepleri yüksek; ancak bakma büyütmeye ve iletişim düzeyleri düşüktür. İzin verici ebeveynlerin ise bakma büyütmeye düzeyi yüksek; fakat olgunluk talepleri, kontrol ve iletişim düzeyleri düşüktür (Baumrind, 1973; akt. Bee ve Boyd, 2009).

Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in izin verici ebeveynlik stilini izin verici-hoşgörülü ve izin verici-ihmkar olmak üzere iki kategoriye ayırmışlardır. Böylelikle Baumrind'in tipolojisini genişleterek dört farklı ebeveyn tutumu tanımlamışlardır. Ayrıca bu ebeveynlik kategorilerinin altında yatan iki temel boyut olduğunu ileri sürmüşlerdir: duyarlılık ve talepkarlık. Duyarlılık; ebeveynin çocuğa yönelik kabul ve ilgi göstermesinin yanı sıra çocuğun ihtiyaç ve taleplerine duyarlı olmasını ve karşılık vermesini içerir (Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornsbush, 1991; Baumrind, 2005). Talepkarlık ise ebeveynin çocuğun davranışlarını denetlemesi ve düzenlemesi ve çocuktan olgunluk talep etmesi yoluyla çocuğun aileye ve topluma dahil olmasını sağlaması anlamına gelir (Baumrind, 2005; Darling ve Steinberg, 1993). Duyarlılık, ebeveynin çocuğun bireyselliğini kabul etmesine işaret ederken; talepkarlık, ebeveynin çocuğun sosyalizasyonunu sağlamaya yönelik davranışlarına işaret eder (Darling ve Steinberg, 1993). Maccoby ve Martin'e (1983) göre dört ebeveyn tutumu bu iki boyutun kesişmesi ile oluşmaktadır.

Demokratik ebeveynler çocuklarına yüksek düzeyde duyarlılık ve talepkarlık gösterirler. Çocuklarına karşı sıcak ve ilgilidirler. Çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarlıdırlar, fakat aynı zamanda çocuklarının da onların taleplerine yanıt vermesini beklerler. Çocuklarının yaşına uygun düzeyde olgunluk beklentileri vardır. Ebeveyn-çocuk arasındaki iletişim çift yönlüdür; karşılıklı iletişim teşvik edilir. Demokratik ebeveynler belirledikleri kuralları kesin olarak uygularlar; fakat bunların arkasındaki

mantığı çocuklarıyla karşılıklı konuşup tartışabilir ve gerekirse değişiklik yapabilirler. Fiziksel cezaya başvurmazlar. Çocuklarının özerkliği ve bireyselliğini desteklerler. Demokratik ebeveynler ve çocukları arasındaki karşılıklı katılım, duyarlık ve uyum çocukların optimal işlevselliği ve yüksek benlik saygısıyla ilişkilidir. Bu tür ebeveynlerin çocukları akranlarıyla da olumlu ilişkilere sahiptirler (Luster ve Okagaki, 2005; Baumrind, 1966). Demokratik ebeveyne sahip çocukların otoriter veya izin verici ebeveyne sahip akranlarına kıyasla sosyal gelişim, başarı, benlik saygısı ve ruh sağlığı ölçümlerinden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür (Maccoby ve Martin, 1983).

Otoriter ebeveynler çocuklarına karşı yüksek düzeyde telapkarlık ve düşük düzeyde duyarlık gösterirler. Bu tür ebeveynler otoritelerinin korunmasına, itaate ve saygıya önem verirler. Çocuklarının davranışlarını ve tutumlarını belirledikleri standartlara göre kontrol eder ve biçimlendirirler (Maccoby ve Martin, 1983). Çocuklarının eylemleri bu standartlarla çeliştiğinde cezalandırıcı yöntemlere başvururlar. Ebeveyn-çocuk arasındaki iletişim tek yönlüdür; karşılıklı iletişimi ve çocuğun kendini ifade etmesini teşvik etmezler. Kendi söyledikleri her şeyin çocuk tarafından koşulsuzca kabul edilmesini beklerler. Çocuğun özerkliğini ve bireyselliğini sınırlandırır (Baumrind, 1966). Otoriter ebeveyn tutumu, çocukların yeterlilik ve bağımsızlık duygularını kısıtladığı için çocukların psikososyal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiye sahiptir (Lamborn ve ark., 1991). Otoriter ebeveyne sahip çocukların düşük benlik saygısına sahip oldukları ve akranlarıyla ilişki kurma becerilerinin düşük olduğu görülmüştür (Maccoby ve Martin, 1983).

İzin verici-hoşgörülü ebeveynler; yüksek düzeyde duyarlık gösterirken, talepkarlıkları düşük düzeydedir. Çocuklarına karşı sıcaklık ve yakın ilgi gösterirler. Katı kurallar uygulamaktan, ceza kullanmaktan ve çocuklarının davranışlarını denetlemekten kaçınırlar; çocukların kendi kararlarını kendilerinin vermesine izin verirler. Çocuklarının dürtülerine ve taleplerine karşı toleranslı ve izin verici davranırlar. Olgunluk beklentileri düşük olduğundan bu tür ebeveynlerin çocukları da genellikle olgunlaşmamış davranışlarda bulunurlar ve sorumluluk almaktan kaçınırlar. Yüksek düzeyde izin verici olan ebeveynlerin çocukları davranışlarını kontrol etmekte zorluk yaşar, her zaman istedikleri şeyleri yapabileceklerini düşünürler. Saldırgan

davranışlar sergileme ve akran ilişkilerinde uyumsuz olma gibi problemlerle karşılaşabilirler (Maccoby ve Martin, 1983; Luster ve Okagaki, 2005)

İzin verici-ihmkar ebeveynlerin hem duyarlılıkları hem de talepkarlıkları düşük düzeydedir. Bu tür ebeveynler çocuklarına karşı son derece ilgisiz, mesafeli ve reddedicidirler; ulaşılabilirlik düzeyleri düşüktür. Çocuklarının ihtiyaç ve taleplerine karşı duyarsızdırlar. İhmalkar ebeveyne sahip olan çocuklar ebeveynlerinin hayatlarında önemsiz bir yere sahip olduklarını düşünürler. Genellikle sosyal açıdan yetersiz olma ve düşük benlik saygısına sahip olma eğilimindedirler. Ebeveynleriyle yakın bağ kuramamış olmaları sebebiyle akranlarıyla ilişkilerinde de sorunlar yaşarlar. Ebeveyn denetiminin düşük olmasının da etkisiyle antisosyal olma ve suç davranışları sergileme ihtimalleri yüksektir (Bee ve Boyd, 2009; Santrock, 2012).

1.2.2. Boyutsal Yaklaşım

Baumrind (1966) ile başlayan ebeveynliğe yönelik tipolojik çalışmalar literatüre önemli katkılar sağlamış olsa da, bu durum kümeleşmiş yapılar içinde yer alan farklı ebeveynlik davranışlarının ayrı ayrı etkilerinin belirlenmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle kümeleşmiş yapılar içindeki ebeveynlik boyutlarını ayırtırmaya yönelik çalışmalara ilgi artmıştır (Barber, 1996; Silk ve ark., 2003).

Schaefer (1965a, 1965b) her birinin kendi içinde iki zıt kutup içerdiğini ileri sürdüğü üç ebeveynlik boyutu tanımlamıştır. Bunlar kabule karşı red, psikolojik özerkliğe karşı psikolojik kontrol ve sıkı kontrole karşı gevşek kontroldür. Kabule karşı red boyutunun olumlu ucunda duygusal destek, sevgi ifadesi, paylaşım ve olumlu değerlendirme gibi ebeveyn davranışları yer alırken; olumsuz ucunda ise görmezden gelme, ihmal etme, düşmanca tutum gösterme ve reddetme gibi ebeveyn davranışları yer almaktadır. Psikolojik özerkliğe karşı psikolojik kontrol boyutunun olumsuz ucunda çocuğun ebeveyninden ayrı bir birey olarak gelişmesini engelleyen; çocuğun eylemlerini müdahale ve suçluluk yaratma yoluyla kontrol etme gibi psikolojik yöntemleri içeren ebeveyn davranışları yer almaktadır. Sıkı kontrole karşı gevşek kontrol boyutu ise ebeveynin kurallar koyma, düzenlemeler yapma, çocuğun eylemlerine sınırlar koyma ve bunları uygulama derecesine işaret etmektedir.

Barber (1996) ebeveyn kontrolünün davranışsal denetim ve psikolojik kontrol olarak iki farklı kontrol türü içerdiğini ve bunların çocuk üzerindeki etkilerinin farklı olduğunu; ancak tipolojik yaklaşımla ele alındığında bu iki ebeveyn kontrolü arasındaki farkların ihmal edildiğini vurgulamıştır. Davranışsal denetimin gelişimi kolaylaştırıcı, psikolojik kontrolün ise gelişimi engelleyici etkisinin olduğunu belirtmiştir.

Bir diğer yaklaşımda, Silk ve arkadaşları (2003) Scahefer'in (1965b) ileri sürdüğü psikolojik kontrol ile özerklik desteğinin aynı sürekliliğin iki farklı ucu olduğu görüşüne karşı çıkmışlardır. Bu boyutların ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Onlara göre psikolojik kontrolün varlığı özerklik desteğinin yokluğuna işaret etmek zorunda değildir. Ebeveynlerin psikolojik kontrol uygulamadan da çocuklarına düşük düzeyde özerklik desteği verebileceklerini veya ebeveynlerin hem psikolojik kontrol uygulayıp hem de özerklik desteği sağlayabileceklerini belirtmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında ebeveynliğin duyarlık, özerklik desteği, psikolojik kontrol ve davranışsal denetim boyutları ele alınmıştır.

1.2.2.1. Duyarlık

Ebeveynlik ile ilgili yürütülen çalışmalarda mutlaka sıcaklık ya da sıcaklığa benzeyen ve farklı şekillerde adlandırılan kabul, ilgi, ebeveyn desteği gibi değişkenler temel bir boyut olarak ele alınmaktadır. Sıcaklık genellikle ilişkisel uyumu, çocuğun güvenini ve sosyal-duygusal yeterliliğini destekleyen bir ebeveynlik özelliği olarak kabul edilir (Darling ve Steinberg, 1993; Grusec ve Hastings, 2007).

Bu çalışma kapsamında ele alınan ve daha kapsamlı olan duyarlık boyutu da ebeveynin sıcaklığını, ilgi ve sevgi göstermesini, çocuğun duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmasını ve bu ihtiyaçlara karşılık vermesini içermektedir (Peterson, 2005; Baumrind, 2005). Çocuklarına yakınlık gösteren bu ebeveynlerin sarılma, öpme, gülümseme, övme, onaylama, konuşma, birlikte zaman geçirme gibi sosyal davranışları hem çocuğun sevildiğini ve kendisine değer verildiğini

hissetmesini sağlar hem de çocuğun ailesi dışında kuracağı sosyal ilişkilere model sağlar. Bu durum çocukların kendilerine güvenli olmalarına ve sosyal açıdan yeterli hissetmelerine katkıda bulunur (Barber, Stolz ve Olsen, 2005; Peterson, 2005). Bağlanma kuramı (örn. Bowlby, 1969) kapsamında da önemli bir boyut olan duyarlık, ebeveynlerle kurulan olumlu ilişkiler sonucunda çocukların hem kendilerine hem de diğer insanlara yönelik olumlu içsel temsiller geliştirmelerine katkı sağlar (akt. Barber ve ark., 2005).

Ebeveyn duyarlığı çocuğun olumlu psikososyal gelişimiyle ilişkilidir. Ebeveynin kabul ve ilgisi çocuğun olumlu benlik algısı geliştirmesine ve psikolojik açıdan daha sağlıklı olmasına katkı sağlar (Lamborn ve ark., 1991). Ebeveyn duyarlığının yüksek benlik saygısı, kimlik oluşumu, özerklik; düşük anksiyete, depresyon ve problem davranışlarla ilişkili olduğu görülmüştür (Peterson ve Hann, 1999; akt. Peterson, 2005).

1.2.2.2. Özerklik Desteği

Özerklik desteği; bireysel kendini ifadenin ve bağımsız karar almanın ebeveyn tarafından teşvik edilmesi anlamına gelmektedir (Silk ve ark., 2003). Ancak burada söz konusu olan sadece çocukların kendi kararlarını almasına izin vermek değildir. Çocuk ihtiyaç duyduğunda ebeveynin rehberliğine başvurabilmeli ve ebeveyn de çocuğun kişisel ilgi ve değerlerini yansıtacak kararlar alması için ona destek olmalıdır (Soenens, Vansteenkiste ve Sierens, 2009).

Yüksek düzeyde özerklik desteği sağlayan ebeveynler çocuklarının aktiviteleri ve davranışlarıyla ilgili seçim yapmasına izin verirler ve bağımsızlıklarının gelişmesini desteklerler. Özerklik desteği verilmeyen çocuklar dış etkilere ve dışarıdaki olanaklardan uzak kalırlar. Bu durum çocukların sosyal etkileşimlerini ve davranışsal deneyimlerini kısıtlayarak bağımlılığa (dependency) yol açar (Morris ve ark., 2001; akt. Silk ve ark., 2003). Araştırmalar özerklik desteğinin ego gelişimi, sosyal yetkinlik ve benlik saygısı ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Allen, Hauser, Bell ve O'Connor, 1994; Silk ve ark., 2003).

Tipolojik yaklaşımdan bakıldığında demokratik tutuma sahip ebeveynler çocuklarına yüksek özerklik desteği sağlarken, otoriter ebeveynler düşük özerklik desteği sağlamaktadır (Baumrind, 2005).

1.2.2.3. Psikolojik Kontrol

Psikolojik kontrol, ebeveynin, çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimine zarar veren manipülatif kontrol girişimlerini ifade eder (Barber, 1996). Bu kontrol biçimi ebeveyn ile çocuk arasındaki sevgi ilişkisinin istismarı, olumsuz duygu yüklü ifadeler ve eleştiriler kullanma yoluyla çocuğun davranışlarını kontrol etmekte ve gelişimini engellemektedir (Barber, 1996; Silk ve ark., 2003).

Psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler; sevgiyi esirgeme, çocuğun kendini ve duygularını ifade etmesini kısıtlama, düşünce süreçlerini kısıtlama, duyguyu geçersizleştirme, suçluluk yaratma, utandırma, hayal kırıklığı ifade etme ve çocuğun kabul görmesinin davranışlarına bağlı olduğunu hissettirme gibi stratejiler kullanırlar (Barber, 1996; Silk ve ark., 2003; Barber ve ark., 2005).

Bu ebeveynlerin çocuklarının duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına karşılık vermeme, özerklik geliştirmesini engelleme ve diğerleriyle etkileşim kurmayı teşvik etmeme gibi uygulamaları çocukların uygun bir kendilik tanımı ve sağlıklı bir benlik algısı geliştirmede zorlanmalarına sebep olmaktadır (Youniss ve Smollar, 1985; akt. Barber, 1996). Ayrıca psikolojik kontrol uygulayan ebeveynlerin müdahale edici davranışları özellikle ergenlik dönemindeki kimlik biçimlenme sürecine olumsuz etki etmekte, çocuğun sağlam ve tutarlı bir kimlik oluşturmaya engel olmaktadır (Barber, 1996; Barber ve ark., 2005). Ebeveyn ile çocuk arasındaki sevgi ilişkisinin manipülasyonu çocuğun bilinçli seçim yapmasına engel olabilmekte ve çocuğun ebeveyn standartlarını erken içselleştirmesine yol açabilmektedir (Baumrind, 1966).

Psikolojik kontrolün çocuğun gelişimi üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrolün özellikle depresyon ve anksiyete gibi içselleştirme problemleriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğu (Barber, 1996; Silk ve ark., 2003); bunun yanı sıra bazı araştırmalarda dışsallaştırma

problemleriyle de ilişkili olduğu bulunmuştur (Barber, 1996; Barber ve ark., 2005). Ayrıca psikolojik kontrolün çocuğun düşük benlik saygısı ve yüksek düzeyde yalnızlığıyla da ilişkili olduğu görülmüştür (Silk ve ark., 2003; Sayıl ve Kındap, 2010).

Tipolojik yaklaşım açısından bakıldığında otoriter tutuma sahip ebeveynler çocuklarına yüksek düzeyde psikolojik kontrol uygularken, demokratik ebeveynler düşük düzeyde psikolojik kontrol uygulamaktadır (Baumrind, 2005).

1.2.2.4. Davranışsal Denetim

Davranışsal denetim ebeveynin çocuğa yönelik kurallar koymasına, düzenlemeler yapmasına; çocuğun davranışlarını izlemesine, eylemlerine sınırlar koymasına ve bunları tutarlı şekilde uygulama derecesine işaret etmektedir. Davranışsal denetimin amaçları sosyalizasyon ve davranışsal düzenlemedir (Schaefer, 1965b; Silk ve ark., 2003).

Çocuk yıkıcı davranışlarını engelleyebilmek ve sosyal olarak onaylanan davranışlarda bulunmak için kendini düzenlemeye ihtiyaç duymaktadır. Ebeveynin davranışsal denetimi de çocuğun kendini düzenlemesini kolaylaştırır (Maccoby ve Martin, 1983).

Uygun derecede uygulanan davranışsal denetimin olumlu gelişimsel sonuçlarla ilgili olduğu bilinmektedir. Davranışsal denetimin düşük düzeyde olmasının suç davranışları ve saldırganlık gibi dışsallaştırma problemleriyle ilişkili olduğu; davranışsal denetimin antisosyal davranışlara karşı koruyucu etkisinin olduğu görülmektedir. Ebeveynin davranışsal denetiminden yoksun olan çocukların risk alma ve sapkın davranışları teşvik eden akranlarından etkilenme olasılıkları yüksektir (Barber, 1996; Barber ve ark., 2005).

1.3. Kimlik

Bu bölümde ilk olarak, kimlik biçimlenmesine dair literatürün temelini oluşturan Erikson'ın (1963, 1968) Psikososyal Gelişim Kuramı'ndan bahsedilmiştir. Daha sonra ise Erikson'ın (1963, 1968) kimlik biçimlenmesine dair görüşlerinin ampirik olarak sınanmasını sağlayan literatüre katkı sağlayan Marcia'nın (1966, 1967, 1980) Kimlik Statüleri Yaklaşımı ele alınmıştır. Son olarak da Marcia'nın (1966) yaklaşımıyla ilişkilendirilen Berzonsky'nin (1989) Sosyal-Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli sunulmuştur.

1.3.1. Erikson'ın Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson (1963, 1968) ergenlik dönemi boyunca kimlik biçimlenmesi olgusunu ciddi bir şekilde ele alan ilk psikanalitik teorisyendir (Kroger, 2004). Erikson'ın temelinde ego gelişiminin yer aldığı Psikososyal Gelişim Kuramı, Freud'un psikanalitik açıdan kişilik gelişimini açıklayan biyolojik temelli psikoseksüel kuramına dayanıyordu. Her iki kuram da kişilik gelişiminin birbirini izleyen ardışık evrelerle gerçekleştiğini ve her evrede kişinin çözmesi gereken bir krizle karşılaştığını savunuyordu. Fakat Freud'un kuramında bu evreler psikoseksüel evrelerdir ve odak noktaları libidinal dürtülerdir. Erikson ise toplumsal boyutu da dahil ederek psikososyal evrelerden bahsetmiş ve ego ile onun çevreye uyum kapasitesini vurgulamıştır. Freud'un kuramında kişilik gelişimi ergenlik döneminde tamamlanmaktadır. Erikson ise gelişimin yaşam boyu devam ettiğini savunmuş ve bebeklikten geç yaşta ölüme kadar sekiz yaşam evresi tanımlamıştır (Kroger, 2004; Miller, 2008).

Erikson'a (1968) göre psikososyal gelişim epigenetik ilkeye yani aşamalı oluşum ilkesine göre ilerlemektedir. Epigenetik, bir ögenin diğerinin üzerinde gelişmesi anlamına gelir. Bu ilkeye göre gelişen her şeyin bir planı vardır. Parçalar bir araya gelerek işlevsel bir bütün oluşturuncaya dek, her bir parça kendine ait bir hakimiyet dönemine sahiptir. Erikson'ın (1968) kuramında her evre kendisinden önce gelen evrelerin üzerine kurulur ve kendinden sonra gelen evrelerin biçimlenmesine katkıda bulunur.

Erikson (1963, 1968) Psikososyal Gelişim Kuramı'nda tüm yaşam süresini kapsayan ardışık sekiz psikososyal evre tanımlamıştır. Bu evrelerin her birinin merkezinde iki uçlu bir psikososyal kriz yer almaktadır. Bu kriz ifadesi, felaket değil, dönüm noktası anlamındadır. Her bir psikososyal kriz için, biri olumlu diğeri olumsuz ego niteliğine işaret eden iki karşıt çözüm bulunmaktadır. Ancak ideal olan çözüm bu uçlardan birine ulaşmak değil; olumlu ile olumsuz uçlar arasında bir denge olması ve olumlu olan niteliğin olumsuz olana baskın gelecek derecede gelişmesidir. Erikson krizlerin çözümü için hiçbir zaman geç kalınmış olmayacağını belirtse de; bir evredeki krizin sağlıklı bir şekilde çözülmesi gelişimin diğeri evreleri için sağlam bir temel sağlarken, sağlıklı bir şekilde çözülmesi yalnızca o evre için değil, sonraki diğeri evreler için de sorunlu bir temel oluşmasına yol açacaktır.

Erikson'ın (1963, 1968) psikososyal evreleri şu şekildedir : bebeklik dönemine karşılık gelen “temel güvene karşı güvensizlik evresi”, ilk çocukluk dönemine karşılık gelen “özerkliğe karşı utanç ve kuşku evresi”, oyun çağına karşılık gelen “girişimciliğe karşı suçluluk evresi”, okul çağına karşılık gelen “çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu evresi”, ergenlik dönemine karşılık gelen “kimlik duygusuna karşı kimlik karmaşası evresi”, genç yetişkinlik dönemine karşılık gelen “yakınlığa karşı yalıtılmışlık evresi”, yetişkinlik dönemine karşılık gelen “üretkenliğe karşı durgunluk evresi” ve yaşlılık dönemine karşılık gelen “ego bütünlüğüne karşı umutsuzluk evresi”.

Bu çalışma kapsamında ele alınacak olan evre ergenlik dönemindeki kimlik duygusuna karşı kimlik karmaşası evresidir. Erikson'a (1968) göre kimlik krizi ergenlik döneminde merkezi olmasına karşın, kimlik ilk olarak bu dönemde ortaya çıkmaz; gelişimin erken evreleri boyunca gelişir ve yaşam döngüsü boyunca yeniden şekillenmeye devam eder.

İlk “ben” duygusu bebeklik döneminde ebeveynlerle güvenilir etkileşim kurma yoluyla ortaya çıkar. Bebek kendisinin diğerilerinden ayrı bir varlık olduğunun farkına varır. Çocukluk döneminde sevdikleri ve hayranlık duydukları ebeveynleri veya önemli diğeri gibi olmak isterler; onlarla özdeşim kurarlar. Ergenlik dönemine gelindiğinde ise ergen kendi ilgileri, yetenekleri ve değerleriyle uyumlu olacak şekilde çocukluk özdeşimlerinin bir kısmını seçebildiğinde ve diğerilerinden

vazgeçebildiğinde kimlik biçimlenmesi gerçekleşir. Kimlik biçimlenmesi erken dönem özdeşimlerinin yeni bir yapıya sentezlenmesini içerir. Aynı zamanda Erikson kimlik gelişimini birey ve toplum arasındaki karşılıklı ilişki olarak görmektedir; kimlik biçimlenmesi toplumun genç bireyi tanıması, onu olduğu gibi kabul edip onaylamasına dayanmaktadır (Erikson, 1968).

Ergenlik döneminin krizinde sağlıklı çözüm, ergenin kim olduğuna dair ve etrafındaki dünyaya nasıl uyum sağladığına dair kesin bir duygu oluşturmaktır. Erikson (1968) sağlıklı bir ego kimlik gelişimi sonucunda kazanılan duygunun, “kişisel aynılık ve tarihsel süreklilik duygusu” olduğunu ve bu optimal kimlik duygusunun psikososyal iyi oluşa işaret ettiğini belirtmiştir. Bu evredeki sağlıklı çözüm ise tutarlı ve güvenli bir kimlik biçimlendirmede başarısızlık olan kimlik karmaşasıdır. Erikson’a (1968) göre ergen çeşitli seçenekleri araştırıp karar vermekte zorlandığında, önceki özdeşimlerini gözden geçirirken bir kısmını kabul edip bir kısmını reddederek bütüncül bir sentezleme yapamadığında kimlik karmaşası ile karşılaşır. Önceki evrelerin krizlerini çözmede sorun yaşamış ergenlerin bu evredeki krizi de çözemeyerek kimlik karmaşası yaşaması muhtemeldir.

Erikson (1968) ayrıca bazı toplumların yetişkin sorumluluklarını üstlenmeye hazır olmayan gençlere erteleme imkanı veren “psikososyal moratoryum” dönemi sağladığından bahsetmiştir. Bu dönem yetişkin bağlılıklarının ertelendiği ve gencin toplumda kendine bir yer bulmak için çeşitli olasılıkları araştırarak rol denemeleri yaptığı bir dönemdir.

Kimlik krizinin başarılı şekilde çözülmemesi sebebiyle gelişebilecek olumsuz sonuçlardan biri de ters kimliktir. Ergen önceki özdeşimlerini ve toplum tarafından önerilen olasılıkları reddederek egonun geçmişinden farklı ve toplum tarafından kabul edilmez görünen seçenekleri benimser; farklı bir “ben” yaratmaya çalışır (Erikson, 1968).

1.3.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı

Erikson (1963, 1968) ego kimlik üzerine kavramsallaştırmalarını ampirik olarak araştırmaya olanak sağlayacak bir ölçüm aracı tasarlamamıştır. Ancak pek çok araştırmacı onun kimlik biçimlenmesine dair detaylı açıklamalarını temel alarak ego kimlik duygusu kazanımını değerlendirmek için çeşitli araçlar geliştirmişlerdir (Kroger, 2004). Bunlardan birisi de Yarı Yapılandırılmış Kimlik Statüsü Görüşmesi'ni geliştiren James Marcia'dır (1966, 1967, 1980).

Marcia'ya (1980) göre kimlik; “bireyin dürtü, inanç, yetenek ve kişisel tarihinin dinamik örgütlenmesine; içsel bir kendilik yapılanmasına” işaret etmektedir. Bu yapının iyi gelişmesi bireyin hem kendi benzersiz yönlerinin hem de diğerleriyle benzer yönlerinin farkında olmasını sağlar. Bu yapının iyi gelişmemiş olması ise bireyin kendisini diğerlerinden farklı kılan özellikleri konusunda kafasının karışmasına ve kendisini değerlendirmek için dış kaynaklara ihtiyaç duymasına yol açar. İyi gelişmiş bir kimlik yapısı esnek; toplumdaki ve ilişkilerdeki değişikliklere açıktır. Kişinin yaşamı boyunca kimlik içerikleri pek çok kez yeniden örgütlenir (Marcia, 1980).

Marcia (1980) da, Erikson gibi, kimlik gelişiminin ergenlikte başlayıp sona ermediğini belirtmektedir. Kimlik gelişimi bebeklikteki kendilik nesnesinin farklılaşması ile başlamakta ve yaşlılıktaki bütünleşme ile son evresine ulaşmaktadır. Ergenlik döneminde birey çocukluk özdeşimlerinin bazılarını seçerek ve sentezleyerek yetişkinlik dönemine uzanan tutarlı bir yol inşa eder. Bu süreçte bireyin bazı özdeşimlerini sentezlerken bazılarını da vazgeçmesi gerekir. Kişi bu seçimleri yapamadığında kimlik biçimlenmesi süreci başarısız olur.

Marcia (1966), Erikson'ın görüşlerini temel alarak kimlik biçimlenmesi için iki kriter belirlemiştir: kriz ve bağlılık. “Kriz” yerine daha sonra “keşif” ya da “seçeneklerin araştırılması” kavramları kullanılmaya başlanmıştır. Marcia, geliştirdiği yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla da bu kriterleri sorgulamaktadır. Görüşmenin amacı bireylerin mevcut kimlik çözümlemelerine ulaşma süreçlerini incelemektir. Görüşmede katılımcılardan; mevcut bağlılıklarına ya da bağlılık eksikliklerine nasıl ulaştıkları, çocukluklarında oldukları kişiden nasıl ve niçin değiştikleri; keşiflerinin ne

kadar kapsamlı olduğu, keşfe eşlik eden duyguların neler olduğu, bağılılıkların nasıl gerçekleştiğı ve ne kadar katı olduğu, hangi koşullar altında bu bağılılıkların değişebileceğı gibi konularda bilgiler alınır (Marcia, 1966; Kroger ve Marcia, 2011).

Keşif süreci, ergenin meslek, dini inanç ve politik görüş gibi alanlarda çeşitli alternatifler arasından seçim yapması için bunları incelemek ve denemekle meşgul olduğu bir döneme işaret etmektedir. Bağılılık ise bu alternatifler arasından bir ya da daha fazlasını seçerek içsel yatırım yapma eylemidir (Marcia, 1966; Kroger ve Marcia, 2011). Marcia (1966, 1980) keşif ve bağılılık boyutlarına göre ergenlerin kimlik sorunuyla baş etme özelliklerinin dört biçimini ifade eden dört kimlik statüsünden bahsetmektedir: başarılı kimlik, ipotekli kimlik, moratoryum kimlik, dağınık kimlik.

Türkçe literatürde kimlik statülerinin isimlendirilmesinin farklı şekillerde yapıldığı görülmüştür. Örneğin, “*moratorium status*” bazı çalışmalarda askıya alınmış statü (örn. Akman-Özdemir, 2017), bazılarında kimlik arayışı statüsü (örn. Oskay, 1998), bazılarında da moratoryum statü (örn. Yenihayat, 2011) olarak kullanılmıştır. Benzer şekilde “*foreclosure status*” bazı çalışmalarda bağımlı statü (örn. Oskay, 1998), bazı çalışmalarda ipotekli statü (örn. Akman-Özdemir, 2017) olarak kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında kimlik statülerinin isimlendirilmesine alandaki yaygın kullanım ve Psikoloji Terimleri Sözlüğü (Ayvaşık, Er, Kışlak ve Erkuş, 2000) incelenerek karar verilmiştir.

Başarılı kimlik statüsündeki bireyler keşif sürecini deneyimleyerek bağılılıklarına ulaşmaktadırlar. Örneğin pek çok mesleki alternatifi gözden geçirerek kendi kararlarını vermekte ve bu kararlarına içsel yatırım yapmaktadırlar. Başarılı kimlik statüsündeki bireyler kendilerinin yapılandığı bir kimliğe sahiptirler. “Kişisel aynılık ve tarihsel süreklilik (Erikson, 1968)” duygusuna sahip olan bu bireyler esneklik gösterebilirler; ancak dış etkilerin ve baskıların etkisi altında kalmaz ve seçim yaptıkları yönlerden kolayca sapmazlar (Marcia, 1966; Kroger ve Marcia, 2011). Başarılı statü en yüksek ego gelişim düzeyini göstermiş olgun ve optimal statü olarak görülür. Diğer statülere kıyasla stres altında işlevsellikleri yüksektir; ayrıca daha planlı, rasyonel ve mantıklı karar verme stratejileri kullanırlar. Başarılı kimlik

statüsündeki bireylerin özerklikleri yüksektir ve karar verirken diğerlerinin görüşlerine daha az ihtiyaç duyarlar (Marcia, 1966, 1967; Kroger, 2004).

İpotekli kimlik statüsündeki bireyler önceden bir keşif süreci deneyimlemeden çeşitli amaç, değer ve inançlara bağlılık geliştirirler. Genellikle ebeveynlerinin veya önemli diğerlerinin bağlılıklarını sorgulamadan benimserler. Bu nedenle “verili” kimliklere sahip olarak görülürler; kendilerine miras bırakılan kimliği üstlenirler. Bu bireylerin kendi hedefleri ile ebeveynlerinin hedefleri arasındaki sınır belirsizdir. Onlar için tasarlanan veya amaçlanan yönde ilerlerler (Marcia, 1966; Kroger ve Marcia, 2011). Bu bireylerde onay arayışı yüksektir; özerklikleri düşüktür ve eylemlerini diğerlerinin görüşlerine dayandırmaya eğilimlidirler (Schwartz, 2001). İpotekli kimlik statüsündeki bireyler otoriter ve katı bir kişiliğe sahiptirler; esnek ve yeniliklere açık değildirler. Benimsedikleri değerlerin işlevsiz hale geldiği bir durumla karşılaştıklarında kendilerini tehdit altında hissederler ve ne yapacaklarını bilemezler (Marcia, 1966; Schwartz, 2001).

Moratoryum kimlik statüsündeki bireyler içsel yatırım yapmak için çabaladıkları aktif bir keşif dönemi içindedirler; pek çok alternatif arasında kalmış ve bunları gözden geçirmektedirler. Ancak henüz bağlılık geliştirememişlerdir. Kendi kapasiteleri, ebeveynlerinin ve toplumun talepleri arasında uzlaşma sağlama ve kendilerini tanımlama çabası içindedirler (Marcia, 1966). Moratoryum kimlik statüsü çoklu alternatif üretme ve eleştirel düşünme ile ilişkilidir (Schwartz, 2001). Bu statüdeki bireylerin karşılaşılabileceği en iyi sonuç, kendi seçimlerini belirleyerek başarılı kimlik statüsünün sağlam bağlılıklarına ilerlemektir. En kötü sonuç ise, kararsızlık ve bocalama içinde hareketsiz kalmalarıdır (Kroger ve Marcia 2011). Moratoryum statüsündeki bireyler diğer statülere kıyasla daha yüksek kaygı düzeyine sahiptir (Kroger, 2004).

Dağınık kimlik statüsündeki bireyler keşif dönemi deneyimlememişlerdir ve herhangi bir seçeneğe içsel yatırım yapmamışlardır. Fakat bununla ilgili herhangi bir endişe duymazlar. Genelde seçeneklere karşı kayıtsız ve ilgisiz bir tutuma sahiptirler (Marcia, 1966, 1980). Oldukça esnek ve uyumlu görünebilirler. Dağınık kimlik statüsünde; kişiyi bir arada tutan ve seçim yapma ve tutarlı bir yaşam yolunu takip

etme konusunda sağlam bir temel oluşturabilecek bir kimlik yapısının eksikliği söz konusudur. Bu nedenle dış etkiler ve durumsal değişiklikler ile kolayca yön değiştirirler. Çoğu dağınık birey onlara sunulan pek çok fırsatı boşa harcayan, işlevselliği düşük kişilerdir. İçsel bir kendilik tanımından yoksun olduklarından kendilerini tanımlamak için sıklıkla dışarıyı referans almaları gerekebilir. Dağınık statüdeki bireylerin sosyal destek düzeyleri düşük, ailelerinden duygusal olarak uzak ve kişilerarası becerileri zayıf olabilir. Bu statüdeki kişiler etraflarını saran boşluk ve anlamsızlık hisleri sebebiyle kendilerini kaybolmuş veya yalıtılmış hissedebilirler (Schwartz, 2001; Kroger ve Marcia, 2011).

1.3.3. Berzonsky'nin Sosyal-Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli

Berzonsky (1989), Marcia'nın (1966) kimlik statülerinin arkasında kimlik krizini çözmeye yönelik farklı stratejilerin bulunduğunu ileri sürerek kişisel kararlar alma ile problem çözme süreçlerindeki farklılıkları yansıtan bir model ortaya atmıştır. Kimlik biçimlenmesi ve yeniden düzenlenmesi süreçlerindeki bireysel farklılıkları vurgulayan sosyal-bilişsel kimlik modelinde Berzonsky (1989) kimlik stillerini; bireylerin kimlik çatışmalarıyla mücadele ederken kullandıkları farklı bilişsel stratejiler olarak tanımlamıştır. Berzonsky (1989) üç kimlik stilinden bahsetmektedir: bilgi yönelimli, norm yönelimli ve kaçınma yönelimli kimlik stilleri.

Bilgi yönelimli kimlik stiline sahip bireyler, Marcia'nın (1966) başarılı kimlik statüsüne benzer şekilde, kimlik çatışmalarıyla ilgili durumlarda ve karar vermelerini gerektiren durumlarda aktif olarak bilgi arayışı içine girerler; karar vermeden önce ilgili bilgileri değerlendirir ve bunlardan yararlanırlar. Bu kimlik stiline sahip bireyler kişisel olarak tanımlanmış bir kimliğe, rasyonel düşünme biçimine, problem odaklı baş etme stiline, içsel kontrol odağına sahiptirler; yeniliğe açıktırlar (Berzonsky, 1989; Berzonsky ve Ferrari, 1996).

Norm yönelimli kimlik stilindeki bireyler genellikle ebeveynler gibi önemli diğerlerini referans almakta; onların değerlerini içselleştirmektedirler. Önemli diğerlerinin standartlarına ve beklentilerine uyma eğilimi göstermektedirler. Bir değerlendirme süreci deneyimlemeden olgun olmayan bağılıklar gerçekleştirirler.

Belirsiz durumlara karşı düşük tahammül düzeyine sahiptirler. Değer ve inanç sistemlerini tehdit eden bilgilere karşı kapalıdır. Marcia'nın kimlik statüleri açısından bakıldığında ipotekli kimlik statüsüyle ilişkili olduğu görülmektedir (Berzonsky, 1989; Berzonsky ve Ferrari, 1996).

Kaçınma yönelimli kimlik stilindeki bireyler problemlerle ve kararlarla yüzleşmeye karşı isteksizdirler. İşlevsel olmayan karar stratejileri kullanırlar. Kararlarını ve eylemlerini uzun süre erteleme eğilimindedirler; böylelikle durumsal talepler davranışlarını belirlemektedir. Bu bireyler kimlik meseleleriyle ilgili uzun süreli kalıcı kararlar vermek yerine, geçici uyum davranışları gösterirler. Kaçınma yönelimli olma; problemlerle kaçınarak baş etme stili, dış kontrol odağı ve sosyal açıdan tanımlanmış kimliğe sahip olma ile ilişkilidir. Bu bireyler bilgi ya da norm yönelimli bireylere göre daha depresiftirler. Kaçınma yönelimli kimlik stili Marcia'nın dağınık kimlik statüsüyle ilişkilidir (Berzonsky, 1989; Berzonsky ve Ferrari, 1996).

1.4. İyi Oluş

Tarih süresince filozoflar insan eyleminin en yüksek motivasyonu olarak mutluluktan bahsetmişlerdir. Ancak psikoloji alanı kurulduğu günden beri insan mutsuzluğuna ve sıkıntılara öznel iyi oluş ve pozitif işlevsellikten daha çok odaklanmıştır (Diener, 1984; Ryff, 1989b). 19. yüzyılın çoğunda ruh sağlığı ile ilgili yürütülen araştırmaların çoğunlukla psikolojik bozukluklar etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Pozitif psikolojik işlevsellik ve öznel iyi oluş alanında yürütülen çalışmaların psikolojik bozukluk alanında yürütülen çalışmalara kıyasla az sayıda olduğu görülmüştür. Ayrıca ruh sağlığı alanında kullanılan terimler de negatif anlamlara sahipti. Sağlık, hastalığın yokluğu ile eş anlamlı kullanılıyordu; eğer bir kişi anksiyete ve depresyon gibi psikolojik sıkıntılara sahip değilse ruhsal açıdan sağlıklı olarak kabul ediliyordu. Bu tür kavramsallaştırmalar insanın iyi olma kapasitesini göz ardı ediyordu (Ryff, 1995; Ryff ve Singer, 1996). Ancak 1960'lı yıllardan itibaren psikoloji araştırmalarının odağı, psikopatolojinin hakimiyetinden uzaklaşarak iyi oluşa doğru yön değiştirmiştir (Ryan ve Deci, 2001; Deci ve Ryan, 2008).

İyi oluş üzerinde yürütülen araştırmalar iki perspektiften kaynağını almaktadır: hedonik yaklaşım ve eudaimonik yaklaşım. Hedonik yaklaşım mutluluğa odaklanır, iyi oluşu mutluluk veya hazzı ulaşma olarak tanımlar. Hedonik yaklaşıma göre iyi oluş öznelidir. Bu nedenle hedonik bakış açısıyla yürütülen araştırmalar çoğunlukla öznel iyi oluşu değerlendirmişlerdir. Öznel iyi oluş; olumlu duygunun varlığı, olumsuz duygunun yokluğu ve yaşam doyumu ile tanımlanır; bu birleşim çoğunlukla mutluluk olarak değerlendirilir (Ryan ve Deci, 2001; Deci ve Ryan, 2008).

Eudaimonik yaklaşım ise iyi oluşun mutluluktan daha fazlası olduğunu, insanların mutlu olduklarını bildirmelerinin psikolojik olarak iyi oldukları anlamına gelmediğini savunur; insanın potansiyellerini gerçekleştirmesinin önemini vurgular. İyi oluşu bir insanın ne ölçüde işlevsel olduğu açısından tanımlar (Ryan ve Deci, 2001; Deci ve Ryan, 2008). Eudaimonik yaklaşıma göre iyi oluş öznel mutluluğa eşit değildir. Bu yaklaşım ismini Aristoteles'in "eudaemonia" kavramından alır. Aristoteles erdemi normatif bir standart olarak ele alarak "eudaemonia"nın erdemli bir hayat yaşanılarak kazanılabileceğini belirtmiştir. Bu sebeple eudaemonia mutluluk demek değildir; normatif ve istenir niteliklere sahip olarak elde edilen arzu edilir bir durumdur (Ryan ve Deci, 2001; Deci ve Ryan, 2008). Pozitif işlevselliği temel alan Ryff'in (1989a, 1989b) Psikolojik İyi Oluş Modeli de eudaimonik yaklaşım kapsamında değerlendirilir.

Araştırmalarda iyi oluşun göstergesi olarak sıklıkla kullanılan bir diğer değişken benlik saygısıdır (örn. Schwartz ve ark., 2013; Topçu, 2016; Cihangir-Çankaya, 2005). Örneğin, güncel bir yaklaşım olarak Capcara ve arkadaşları (2009, 2010) kişinin kendisi, yaşamı ve geleceği ile ilgili çeşitli alanlara yönelik olumlu düşünme eğilimini değerlendiren Olumlu Yönelimler Modeli'nde benlik saygısına yer vermişlerdir. Onlara göre benlik saygısı; yaşam doyumu ve iyimserlik ile birlikte olumlu yönelim olarak adlandırılan yapının göstergesidir. Bu üç değişkenin iyi oluşun bilişsel bileşenini temsil ettiğini belirtmişlerdir.

Bu araştırma kapsamında da iyi oluşun göstergeleri olarak yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve benlik saygısı değişkenleri kullanılmıştır.

1.4.1. Yaşam Doyumu

Öznel iyi oluş literatürü insanların yaşamlarını niçin olumlu yönde değerlendirdikleri ile ilgilenmektedir. Öznel iyi oluşun üç ayırıcı özelliğinden bahsedilmektedir. Birincisi, öznel olması; sağlık, varlık durumu gibi objektif kriterlere değil, bireyin deneyimine bağlı olmasıdır. İkincisi, olumlu ölçümleri içermesi; yalnızca olumsuz faktörlerin yokluğunun değil, olumlu faktörlerin varlığının da dikkate alınmasıdır. Üçüncüsü ise öznel iyi oluş ölçümlerinin kişinin yaşamının tüm yönlerine dair genel bir değerlendirmesini içermesidir (Diener, 1984).

Andrews ve Whitney (1976) öznel iyi oluşun üç boyutu olduğunu belirtmiştir: olumlu duygu, olumsuz duygu, yaşam doyumu (akt. Diener, 1984). Olumlu ve olumsuz duygu boyutları öznel iyi oluşun duygusal bileşenini; yaşam doyumu ise bilişsel bileşenini oluşturmaktadır (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985).

Bu çalışma kapsamında öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumu ele alınmıştır. Yaşam doyumu bilişsel-yargısal (cognitive-judgmental) bir sürece işaret etmektedir. Shin ve Johnson (1978) yaşam doyumunu “kendi kriterlerine göre kişinin yaşamının kalitesine dair genel bir değerlendirmesi” olarak tanımlamıştır (akt. Diener ve ark., 1985).

Yaşama dair memnuniyet yargısı; kişinin kendi mevcut durumu ile uygun olduğunu düşündüğü standartların karşılaştırılmasına bağlıdır (Diener ve ark., 1985). Kişi, algıladığı yaşam koşullarını kendi belirlediği standartlarla karşılaştırdığında eğer koşulları bu standartlara uygunsa yaşam doyumu yüksek olacaktır. Yani yaşam doyumu kişiden kişiye değişen yargı kriterlerine göre bireylerin yaşamlarına dair bilinçli bilişsel yargılarıdır (Pavot ve Diener, 1993). Sağlık, ekonomik durum ve başarı gibi “iyi yaşam” için önemli olduğu düşünülen genel kriterler olsa da bireylerin bu kriterlere atfettikleri değerler farklılaşabilmektedir. Ayrıca bireyler diğer insanlarla ortak olmayan farklı “iyi yaşam” kriterlerine de sahip olabilmektedirler. Bu nedenle bireylerin yaşamlarının belirli alanlarındaki memnuniyetlerini değerlendirmek yerine yaşamlarına dair genel yargılarının değerlendirilmesi daha gereklidir (Diener ve ark., 1985; Pavot ve Diener, 1993).

Diener ve arkadaşlarına göre (1985) literatürde öznel iyi oluşu değerlendirme amacıyla kullanılan tek maddeli ölçekler hem geçerlik-güvenirlilik açısından yeterli değildir hem de öznel iyi oluşun çok boyutlu yapısını göz ardı etmektedir. Çok maddeli ölçüm araçları ise genellikle yaşlı popülasyon için tasarlanmıştır ve diğer yaş grupları üzerinde kullanılmaları uygun değildir. Ayrıca araştırmacılar daha çok öznel iyi oluşun duygusal bileşenine odaklanmış ve daha çok bu bileşene yönelik ölçüm araçları geliştirmişlerdir (Diener ve ark., 1985; Pavot ve Diener, 1993). Diener ve arkadaşları (1985) yaşam doyumu ayrı bir faktör olduğu için bu yapının ayrı bir şekilde değerlendirilmesinin önemli olduğunu belirtmiş ve bilişsel-yargısal bir süreç olarak yaşam doyumunu ölçmek için katılımcıların yaşamlarından memnuniyetlerini bir bütün olarak değerlendirmelerini sağlayan çok maddeli Yaşam Doyumu Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Ölçek sağlık, başarı ve ekonomik koşullar gibi belirli yaşam alanlarını değerlendirmemekte; katılımcıların kendi değerleri açısından yaşamlarında önemli olan alanları ve kriterleri göz önünde bulundurarak genel yaşam doyumlarına dair yargılarını belirtmelerine olanak sağlamaktadır (Diener ve ark., 1985; Pavot ve Diener, 1993).

Yaşam Doyumu Ölçeği ile ölçülen genel yaşam doyumu ve psikolojik problemler arasındaki ilişkileri inceleyen çeşitli araştırmalar yürütülmüştür. Yaşamlarından memnun olan bireylerin genellikle iyi uyum gösterdikleri ve psikopatolojilerden uzak oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Diener ve ark., 1985). Düşük yaşam doyumu ile anksiyete, depresyon ve genel psikolojik sıkıntı gibi değişkenler arasında ilişki olduğu görülmüştür (Örn. Arrindell, Meeuwesen ve Huyse, 1991).

1.4.2. Psikolojik İyi Oluş

İyi oluşa odaklanan önceki literatürde genellikle mutluluk, yaşam doyumu, olumlu ve olumsuz duygular gibi çeşitli değişkenler yer almaktadır. Fakat bu değişkenler için geliştirilen ölçüm araçlarının çoğu psikolojik iyi oluşun temel yapısını değerlendirmekten farklı amaçlar için geliştirilmiştir. Buna rağmen bu ölçümler pozitif işlevselliği tanımlamak için kullanılan standart kriterler haline gelmiştir (Ryff, 1989a, 1989b). Ryff'e göre (1989b) bu literatürün dayandığı iyi oluş kavramlarının

çoğu teorik temele sahip değildir ve pozitif işlevselliğin önemli yönlerini ihmal etmektedirler.

Ryff'e göre (1995) pozitif psikolojik işlevselliğin açıklanmasına katkı sağlayan üç temel literatür bulunmaktadır: gelişim psikolojisi, klinik psikoloji ve ruh sağlığı perspektifleri. Yaşam boyu gelişim psikolojisi teorilerinden Erikson'ın (1959) psikososyal gelişim evreleri, Neugarten'in (1968) yetişkinlikteki ve yaşlılıktaki kişilik değişimi tanımlamaları ve Buhler'in (1935) temel yaşam eğilimleri psikolojik işlevsellik tanımlamalarına katkı sağlamıştır (akt. Ryff, 1995). Klinik psikoloji perspektifinden Maslow'un (1968) kendini gerçekleştirme kavramı, Rogers'ın (1961) tam işlevsel birey görüşü, Jung'un (1933) bireyselleşme kavramı ve Allport'un (1961) olgunlaşma kavramı çeşitli iyi oluş tanımlamaları sunmaktadır (akt. Ryff, 1995). Ruh sağlığı literatüründen ise Jahoda'nın (1958) ruh sağlığının pozitif kriterleri görüşü ve Birren ve Renner'in (1980) ileri yaşlardaki pozitif işlevsellik kavramının katkıları vardır (akt. Ryff, 1995).

Ancak literatürde bu perspektiflerle ilgili az sayıda ampirik çalışma bulunmaktadır. Bu durumun sebeplerinden biri, bahsi geçen bu teorileri değerlendirmek için geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının bulunmamasıdır. Diğer sebep ise, çok çeşitli iyi oluş kriterlerinin bulunması ve bunlar arasında pozitif psikolojik işlevselliğin temel özelliklerinin belirlemesinin zor olmasıdır (Ryff, 1989b). Fakat bu teoriler, öznel iyi olma ile ilgili mevcut araştırmalarda eksik olan pozitif işlevselliğin çeşitli yönlerine işaret etmektedir (Ryff, 1995).

Ryff (1989a, 1989b) pozitif psikolojik işlevsellikle ilgili bu kavramsallaştırmaların aslında iyi oluşun benzer özelliklerini vurguladığını belirtmiştir. Bu nedenle bu perspektiflerin bir modelde bütünleştirilebileceğini öne sürmüş ve Çok Boyutlu Psikolojik İyi Oluş Modeli'ni ortaya atmıştır. Teorilerde tekrarlayan benzer özellikler modelin temel boyutlarını oluşturmuştur: kendini kabul, diğerleriyle olumlu ilişkiler, özerklik, çevresel hakimiyet, bireysel gelişim ve yaşam amacı.

1.4.2.1. Kendini Kabul

Kendini kabul, kişinin kendisine ve hayatına yönelik pozitif bir tutuma sahip olması anlamına gelmektedir. Pozitif işlevsellik literatüründe en çok tekrarlanan iyi oluş kriteridir (Ryff ve Singer, 1996; Ryff, 1989a). Maslow'a göre kendini gerçekleştirmenin kriterlerinden biri kişinin kendisini ve diğerlerini kabulüdür. Erikson'ın ego bütünlüğü evresi hem kişinin kendini kabulünü hem de kişinin geçmiş yaşamını kabulünü içerir. Rogers'ın tam işlevsel bireyinin ve Allport'un olgun bireyinin bir özelliği olarak da kişinin kendini kabulünün önemi vurgulanmaktadır. Jung'a göre birey iyi ve kötü yönleri gibi kendisinde bir arada bulunan zıtlıkları tanımalı ve kabul etmelidir. Jahoda kişinin kendine yönelik olumlu tutumlarının ruh sağlığının önemli bir kriteri olduğunu vurgulamıştır. Birren ve Renner olumlu yaşlanan insanların gerçek benlikleri ve ideal benliklerinin birbirlerine yakın olduğunu belirtmiştir (akt. Ryff, 1989a; Ryff ve Singer, 2008).

Kendini kabul düzeyi yüksek olan bireyler kendilerine yönelik olumlu bir tutuma sahiptirler. Benliklerinin iyi ve kötü niteliklerini kabul ederler. Geçmiş yaşamlarına dair olumlu duygulara sahiptirler. Kendini kabul düzeyi düşük olan bireyler ise kendilerinden memnun değildirler. Bazı kişisel özelliklerinden rahatsızlık duyarlar ve oldukları kişiden daha farklı biri olmayı isterler. Geçmiş yaşamlarını düşündüklerinde hayal kırıklığı hissederler (Ryff, 1989a).

1.4.2.2. Diğerleriyle Olumlu İlişkiler

Psikolojik işlevsellikle ilgili literatürdeki çoğu teori diğer insanlarla sıcak ve güvenilir ilişkiler kurabilmenin önemini vurgulamaktadır (Ryff ve Singer, 1996). Maslow'a göre kendini gerçekleştiren bireyler; diğer insanlara karşı güçlü empati ve şefkat duygularına, diğerlerini sevebilme ve derin arkadaşlıklar kurabilme kapasitesine sahiptirler. Allport'a göre diğerleriyle sıcak ilişkiler kurabilmek olgunluğun bir göstergesidir; olgun birey diğerleriyle daha fazla yakınlık kurabilme, diğerlerine merhamet ve saygı gösterebilme kabiliyetine sahiptir. Jahoda'ya göre sevebilme kabiliyeti ruh sağlığının önemli bir bileşenidir. Erikson'ın tanımladığı yakınlığa karşı

yalıtlılmışlık gibi yetişkinlik dönemi evreleri de kişilerarası ilişkileri içeren gelişimsel görevlere sahiptirler (akt. Ryff, 1989a; Ryff ve Singer, 2008).

Bu boyutun olumlu tarafındaki bireyler; diğer insanlarla sıcak ve güvenilir ilişkilere sahiptirler. Güçlü empati kurabilme, kolaylıkla yakınlık kurabilme ve sevgi gösterebilme kapasitesine sahiptirler. Bu boyutun olumsuz tarafındaki bireyler ise; diğerleriyle çok az sayıda güvenilir ilişkilere sahiptirler. İlişkilerinde sıcak ve açık olmakta zorlanırlar. Diğer insanlarla bağlarını sürdürmek için çaba gösterme konusunda isteksizdirler (Ryff, 1989a).

1.4.2.3. Özerklik

Psikolojik işlevsellikle ilgili literatürde bağımsızlığa ve içsel denetime sahip olmaya yönelik vurgular vardır. Maslow'a göre kendini gerçekleştiren bireyler özerk hareket ederler ve onları belirli bir biçimde düşünmeye veya davranmaya iten sosyal baskılara direnebilme kabiliyetine sahiptirler. Rogers'ın tanımladığı tam işlevsel bireyler kendilerini değerlendirme konusunda içsel odağa sahiptirler; diğerlerinin onayına ihtiyaç duymazlar ve kendilerini kişisel standartlarına göre değerlendirirler. Jahoda ruh sağlığının önemli bir kriteri olarak özerkliği vurgulamıştır. Neugarten ise bireyin günlük yaşama hükmeden normlardan uzaklaşıp özgürleşmesinin önemini vurgulamıştır (akt. Ryff, 1989a; Ryff ve Singer, 2008).

Özerklik düzeyi yüksek olan bireyler, bağımsızdır ve kendi kararlarını kendileri belirlerler. Davranışlarını düzenleme konusunda iç denetime sahiptirler. Kendilerini değerlendirirken başkalarının kriterlerini değil, kişisel standartlarını dikkate alırlar. Onları belirli biçimlerde düşünme ve davranmaya yönlendiren sosyal baskılara direnç gösterebilirler. Özerklik düzeyi düşük olan bireyler ise; diğerlerinin beklentileri ve değerlendirmelerine oldukça önem verirler. Önemli kararlar alırken diğerlerinin yargılarına göre hareket ederler. Onları belirli biçimlerde düşünme ve davranmaya yönlendiren sosyal baskılar karşısında boyun eğler (Ryff, 1989a).

1.4.2.4. Çevresel Hakimiyet

Pozitif psikolojik işlevsellik literatüründe yer alan teoriler çevreye aktif katılımın ve çevreye hakim olmanın önemini vurgulamaktadır. Jahoda'ya göre bireylerin ruhsal durumlarına uygun ortamları seçebilme veya oluşturabilme kabiliyeti ruh sağlığının önemli bir özelliğidir. Buhler'in temel yaşam eğilimleri görüşü; fiziksel veya zihinsel eylemler yoluyla dünyayı yaratıcı biçimde değiştirmenin önemini vurgulamaktadır. Birren ve Renner'da bireylerin çevrelerindeki fırsatlardan yararlanabilme derecelerini başarılı yaşlanmanın ruhsal sağlık kriterlerine dahil etmiştir. Neugarten çevreyi kontrol ve manipüle edebilme kabiliyetini vurgulamış; orta yaşların iş, aile ve kişisel alanlardaki karmaşık düzenin kontrol edildiği bir yaşam dönemi olduğunu belirtmiştir (akt. Ryff, 1989a; Ryff ve Singer, 2008).

Bu boyutun olumlu tarafındaki bireyler; çevrelerini yönetme konusunda kendilerini yeterli ve hakim hissederler. Çevrelerindeki fırsatları etkili biçimde kullanırlar. Kendi ihtiyaç ve değerlerine uygun olan ortamı seçebilir veya oluşturabilirler. Bu boyutun olumsuz tarafındaki bireyler ise günlük yaşam olaylarını yönetme konusunda zorluk yaşarlar. Çevrelerindeki fırsatlardan habersizdirler. İçinde bulundukları bağlamı değiştirme veya geliştirme konusunda yetersizlik hissederler (Ryff, 1989a).

1.4.2.5. Bireysel Gelişim

Optimal psikolojik işlevsellik için bireyin potansiyelini geliştirmesi; büyümeye ve gelişmeye sürekli olarak devam ederek değişen dünyaya uyum sağlaması gerekir. Pek çok teorisyen bireysel gelişimin önemini teorilerinde vurgulamışlardır. Maslow'a göre kendini gerçekleştirme sürekli bir çaba gerektiren devamlı bir süreçtir. Rogers'a göre tam işlevsel birey deneyime açık ve gelişmeye istekli olmalıdır. Jahoda ruh sağlığı kriterleri içinde bireyin potansiyelinin farkına varması ve kendini gerçekleştirmesinin önemini vurgulamıştır. Erikson'ın teorisinde yer alan ego gelişim görevleri de yaşam boyu devam eden bireysel gelişimi vurgulamaktadır (Ryff, 1989a; Ryff ve Singer, 1996).

Bu boyutun olumlu tarafında yer alan bireyler, yeni deneyimlere açıktır. Potansiyellerinin farkındadırlar ve potansiyellerini gerçekleştirme duygusuna sahiptirler. Sürekli gelişmeye isteklidirler. Bu boyutun olumsuz tarafında yer alan bireyler ise; durağan ve yaşama karşı ilgisiz hissederler, zaman içinde gelişme duygusundan yoksundur. Yeni davranışlar veya tutumlar geliştirme konusunda kendilerini yetersiz hissederler (Ryff, 1989a).

1.4.2.6. Yaşam Amacı

Pozitif işlevsellik gösteren bireyler; yaşamlarında çeşitli amaçlara, niyetlere ve yön duygusuna sahiptirler. Tüm bunlar bireyin yaşamın anlamlı olduğu duygusuna katkıda bulunur (Ryff ve Singer, 1996). Allport bir yön ve niyet duygusu içeren yaşam amacının önemini vurgular; ona göre olgun birey, bütünleşmiş bir yaşam felsefesine sahip olmalıdır. Jahoda ruh sağlığında yaşama bir amaç ve anlam duygusu veren inançların önemini vurgulamıştır; ona göre kişi yaşamının bir amacı ve anlamı olduğu hissini veren bütünleşmiş bir bakış açısına sahip olmalıdır. Yaşam boyu gelişim teorileri ise, bireylerin üretken olma ve duygusal bütünlüğe ulaşma gibi yaşam evrelerine göre değişen amaçlarının varlığına işaret etmektedir (Ryff, 1989a; Ryff ve Singer, 2008).

Bu boyutun olumlu tarafındaki bireyler; yaşamlarında amaçlara ve yön duygusuna sahiptirler. Onlara yaşam amacı ve anlamı veren inançları vardır. Hem geçmiş hem de şimdiki yaşamlarının bir anlamı olduğu duygusuna sahiptirler. Bu boyutun olumsuz tarafındaki bireyler ise; yaşamlarının bir yönü ve anlamı olduğu duygusundan yoksundurlar. Yaşamlarında çok az hedefleri vardır, geçmiş yaşamlarını gözden geçirdiklerinde de bir amaçları olmadığı görürler. Yaşamlarına anlam katan bakış açılarına veya inançlara sahip değildirler (Ryff, 1989a).

1.4.3. Benlik Saygısı

Literatürde benlik saygısına dair pek çok tanımlama çeşidi vardır. En genel ve basit tanımı benlik saygısını belirli bir tutum olarak nitelemektir. Diğer tutumlar gibi belirli bir nesneye yani benliğe yöneliktir. İkinci tanım bir tutarsızlık fikrine dayanır. Kişinin sahip olmak istediği benlik olan “ideal benlik” ile kişinin şu anda kendisini gördüğü “gerçek ya da algılanan benlik” arasındaki tutarsızlıktır. Bu iki algı birbirine ne kadar yakınsa bireyin benlik saygısının o kadar yüksek olduğu düşünülür. Üçüncü tanım bir insanın tek başına tutumlarından ziyade kendine karşı olan psikolojik tepkilerine odaklanır. Bu tepkiler genellikle olumluya karşı olumsuz ya da reddetmeye karşı kabul etme gibi duygu temelli olarak tanımlanır. Son tanım türünde ise benlik saygısının kişiliğin bir işlevi veya bileşeni olduğu ileri sürülmüştür. Bu durumda benlik saygısı, genellikle motivasyon veya kendini düzenleme ya da her ikisi ile ilgili olan kendilik sisteminin bir parçası olarak görülür (Mruk, 2006).

Stanley Coopersmith ve Morris Rosenberg benlik saygısı araştırma alanına önemli katkı sağlayan araştırmacılarıdır (Ryeng, Kroger ve Martinussen, 2013). Coopersmith (1959, 1967) benlik saygısını; kişinin kendisine yönelik pozitif veya negatif tutumları, kendine saygı, kendilik değeri ve kendi kapasitesine olan inancı olarak tanımlamıştır. Coopersmith (1959, 1967) çok boyutlu ölçüm yapan Benlik Saygısı Envanterini geliştirmiştir; bu ölçüm aracı kişisel, sosyal, aile ve akademik alanlarda kişinin kendisine yönelik tutumlarını içermektedir (akt. Ryeng ve ark., 2013).

Rosenberg’e (1965) göre benlik saygısı bireyin bir bütün olarak benliğine yönelik olumlu veya olumsuz tutumlarıdır. Genel benlik saygısını ölçmek için -boyutsuz bir ölçek olan- Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’ni geliştirmiştir. Rosenberg (1965) yüksek benlik saygısının iki farklı çağrışıma sahip olduğundan bahsetmektedir. Bunlardan birine göre, yüksek benlik saygısına sahip olan kişi kendisini “çok iyi” olarak değerlendirir. Diğer anlama göre ise “yeterince iyi” olarak değerlendirir. Ancak Rosenberg (1965) geliştirdiği ölçekte yüksek benlik saygısının “yeterince iyi” olmaya karşılık geldiğini belirtmiştir. Yani kişi kendisini değerli bir birey olarak görür ve kendisine saygı duyar. Kendisini diğer insanlardan üstün görmesi

gerekmez, ancak kedisini diğerlerinden daha kötü olarak da görmez. Sınırlarını tanır ve büyüyüp gelişmeyi amaçlar. Benlik saygısı yüksek olan kişiler kendilerini oldukları gibi kabul ederler; ancak bunun yanı sıra gelişmek ve eksikliklerinin ve yetersizliklerinin üstesinden gelmek isterler. Düşük benlik saygısına sahip olan bireylerde ise kendini reddetme, kendinden memnun olmama ve kendini aşağılama söz konusudur. Birey algıladığı benliğine saygı duymaz ve farklı biri olmak ister (Rosenberg, 1965).

Literatürde düşük benlik saygısı ile depresyon, anksiyete gibi değişkenler arasında ilişki olduğu görülmektedir (Örn. Rosenberg ve ark., 1995). Olumlu benlik saygısı, yalnızca ruh sağlığının temel bir özelliği değil, aynı zamanda ergenlik ve yetişkinlik döneminde olumsuz deneyimlere ve etkilere karşı bir tampon görevi yaparak daha iyi bir ruh sağlığı ve olumlu sosyal davranışa katkıda bulunan koruyucu bir faktördür (Ryeng ve ark., 2013).

1.5. Literatürdeki Araştırmalar

Bu bölümde literatürde bu çalışmanın incelemeyi amaçladığı değişkenler arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalar sunulmuştur. İlk olarak beliren yetişkinlik dönemi ve özelliklerine dair yapılan araştırmalar sunulmuş; daha sonra ebeveynlik, kimlik ve iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar sunulmuştur.

1.5.1. Beliren Yetişkinlik Döneminin Özelliklerini İnceleyen Araştırmalar

Atak (2005) beliren yetişkinlik döneminin Türkiye’de gözlenip gözlenmediğini 15-34 yaşları arasındaki 673 katılımcıdan oluşan bir örneklem üzerinde incelemiştir. Katılımcıları yaşlarına göre 15-18, 19-26 ve 27-34 olmak üzere gruplara ayırmış ve bu katılımcıların Yaşam Görüşü Ölçeği’nden aldıkları puanları incelemiştir. 19-26 yaş grubunun beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini belirgin şekilde daha fazla gösterdiğini ve sonuçta Türkiye’de beliren yetişkinlik döneminin 19-26 yaşları arasında yaşandığını belirtmiştir. Ek olarak beliren yetişkinlik dönemi

özelliklerinden kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur. Ayrıca bu çalışma kapsamında “Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların yaklaşık %62’si “bazı yönlerden yetişkin gibi, bazı yönlerden yetişkin değil gibi” hissettiklerini belirtmişlerdir.

Vural-Yüzbaşı (2012) Türkiye’deki beliren yetişkinlik döneminin varlığını incelemeyi amaçladığı çalışmasını 18-25 yaşları arasındaki 939 kişi ile yürütmüştür. “Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %56.5’i “bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır” şeklinde cevap vermiştir. Yaşam Görüşü Ölçeği’nin kimlik keşfi, arada hissetme, olumsuzluk-kararsızlık ve kendine odaklanma boyutlarında kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek puanlar almışlardır. Çalışmayan üniversite öğrencileri ve yarı zamanlı çalışan üniversite öğrencileri, çalışan bireylere kıyasla kimlik keşfi, arada hissetme, deneme-yanılma ve kendine odaklanma boyutlarında daha yüksek puanlar almışlardır.

Ergin (2015) çalışmasında 18-25 yaşları arasındaki 313 kişinin Yaşam Görüşü Ölçeği’nden aldıkları puanları cinsiyete, öğrenci ya da çalışan olma durumuna ve ebeveynleriyle birlikte ya da ebeveynlerinden ayrı yaşama durumlarına göre kıyaslamıştır. Kimlik keşfi-arada hissetme ve olanakları deneme-kendine odaklanma boyutlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Olumsuzluk-kararsızlık, kimlik keşfi-arada hissetme ve olanakları deneme-kendine odaklanma boyutlarının üçünde de öğrenci olan katılımcıların çalışan katılımcılara göre daha yüksek puan aldığı ve ebeveynlerinden ayrı yaşayan katılımcıların ebeveynleriyle birlikte yaşayan katılımcılara göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Gürcan-Aydın (2017) 18-25 yaşları arasındaki 318 kişi ile yürüttüğü araştırmasında beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini incelemiştir. Kimlik keşfi-arada hissetme boyutunda kadınların erkeklerden daha yüksek puan aldıklarını bulmuştur. Ebeveynlerinden ayrı yaşayanların ebeveynleriyle birlikte yaşayanlara kıyasla olanakları deneme-kendine odaklanma boyutunda daha yüksek puan aldığını bulmuştur.

Arnett ve Schwab (2012) Amerika’da 18-29 yaşları arasındaki 1029 beliren yetişkinden telefon veya internet üzerinden görüşmeler yoluyla veri toplamıştır. “Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %60’ı “bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır” şeklinde cevap vermiştir. Bu çalışmaya katılan beliren yetişkinlerin %30’u ebeveynleriyle birlikte yaşamaktadır. Çalışma kapsamında ebeveynlerinden ayrı yaşayan beliren yetişkinlerin ebeveynleriyle ne sıklıkla iletişim kurduğu da incelenmiştir. Katılımcıların %55’i her gün veya neredeyse her gün, %24’ü haftada birkaç kez, %13’ü haftada 1 kez ve %8’i ayda 1 kez ya da daha az ebeveynleriyle iletişim kurduğunu belirtmiştir. “Ebeveynlerim -benim istediğimden daha fazla- hayatıma dahil oluyorlar.” ifadesine beliren yetişkinlerin %30’u katıldığını belirtmiştir. Beliren yetişkinlerin %76’sı onlu yaşların ortalarına kıyasla ebeveynleriyle ilişkilerinin şimdi daha iyi olduğunu söylemişlerdir.

Arnett ve Schwab (2013) Amerika’da gerçekleştirdikleri çalışmalarında 18-29 yaşları arasında çocuğu olan 1006 ebeveyn ile telefon veya internet üzerinden görüşmeler yaparak çeşitli sorular sormuşlardır. Ebeveynlerin %56’sı kendilerinden ayrı yaşayan beliren yetişkin çocuklarıyla her gün veya neredeyse her gün iletişim kurduklarını belirtmiştir. Ebeveynlerin %73’ü çocuklarıyla şimdiki ilişkilerini “çoğunlukla pozitif” olarak nitelemiş, sadece %2’si “çoğunlukla negatif” olarak nitelemiştir. Ebeveynlerin %66’sı onlu yaşlarla kıyaslandığında çocuklarıyla şimdi daha iyi geçindiklerini bildirmişlerdir. Ebeveynlerin %46’sı 18-25 yaşları arasındaki beliren yetişkin çocuklarının kendilerini “bir ebeveyninden çok bir birey” olarak gördüğünü belirtmiştir. Ebeveynlerin %42’si de 18-25 yaşları arasındaki beliren yetişkin çocuklarını “yetişkin” olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin %26’sı çocuklarına hiç ekonomik destek vermediklerini belirtirken, geri kalanı (%74) düzenli olarak veya bazen ekonomik destek sağladıklarını belirtmişlerdir.

1.5.2. Ebeveynlik, Kimlik ve İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar

Bu bölümde ebeveynlik, kimlik ve iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalara yer verilmiştir. Literatürde bu üç değişkeni bir arada ele alan herhangi bir araştırmaya rastlanmadığı için yalnızca değişkenler arasındaki ikili ilişkileri inceleyen araştırmalar sunulmuştur. Ayrıca literatürde iyi oluşu inceleyen araştırmalarda depresyon, anksiyete gibi değişkenler de sıklıkla kullanıldığı için araştırmaların sonuçları sunulurken bu değişkenlerle ilgili bulgulara da yer verilmiştir.

1.5.2.1. Ebeveynlik ve Kimlik Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar

Romano (2004) çalışmasında yaşları 18-25 arasında olan 1134 üniversite öğrencisinin algıladıkları ebeveynlik davranışları (kabul, psikolojik kontrol, denetim) ile kimlik statüleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Başarılı kimliğin anneden algılanan yüksek kabul ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Moratoryum kimliğinin anneden algılanan kabul ile negatif yönde ve hem annenin hem de babanın psikolojik kontrolüyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Dağınık kimliğin her iki ebeveyninden algılanan kabul ve denetim ile negatif yönde, psikolojik kontrol ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. İpotekli kimliğin hem anne hem de babadan algılanan kabul ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Akman-Özdemir (2017) çalışmasında genç yetişkinlerin geçmişe yönelik algıladıkları ebeveynlik davranışları ile siyasal kimlik statüleri arasındaki ilişkileri İstanbul'da yaşayan 25-35 yaşları arasındaki 988 kişiden oluşan bir örneklem üzerinde incelemiştir. Analizler sonucunda siyasal alandaki başarılı kimlik statüsünün anneden algılanan yüksek duyarlılık, özerklik desteği ve babadan algılanan yüksek özerklik desteği ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Moratoryum kimlik statüsünün her iki ebeveyninden algılanan davranışsal denetim ve psikolojik kontrol ile pozitif yönde; anneden algılanan duyarlılık ve her iki ebeveyninden algılanan özerklik desteği ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. İpotekli kimlik statüsünün her iki ebeveyninden

algılanan duyarlık ve babadan algılanan psikolojik kontrol ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Dağınık kimlik statüsünün her iki ebeveynden algılanan özerklik desteği ile negatif; babanın psikolojik kontrolü ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yenihayat (2011) 324 üniversite öğrencisi ile yürüttüğü çalışmasında ebeveyn tutumları ve kimlik statüleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma kapsamında ebeveyn tutumları kabul/ilgi ve denetim/kontrol boyutlarıyla ölçülmüştür. Yapılan analizler sonucunda başarılı kimlik statüsünün her iki ebeveynden algılanan denetim ve anneden algılanan kabul ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Moratoryum kimlik statüsünün her iki ebeveynden algılanan düşük kabul ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Dağınık kimlik statüsünün anneden algılanan düşük kabul düzeyi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. İpotekli kimlik statüsünün baba kabul ve her iki ebeveynden algılanan denetim ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Smits, Soenens, Vansteenkiste, Luyckx ve Gooessens (2010) 266 ergen ile yürüttükleri çalışmada ebeveynlerden algılanan özerklik desteği ile kimlik stilleri (bilgi yönelimli, norm yönelimli, kaçınma yönelimli) arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmanın sonucunda ebeveynlerden algılanan özerklik desteğinin bilgi yönelimli kimlik stili ile pozitif yönde; norm ve kaçınma yönelimli kimlik stilleri ise negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Soenens, Berzonsky, Dunkel ve Papini (2011) yaşları 17-25 arasında olan 406 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri çalışmalarında kimlik stilleri ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma kapsamında ele alınan ebeveynlik boyutları duyarlık, denetim ve özerklik desteğidir. Bilgi yönelimli kimlik stili ile ebeveynin duyarlığı, denetimi ve özerklik desteği ile arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Kaçınma yönelimli kimlik stili ile ebeveynin duyarlığı, denetimi ve özerklik desteği ile arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Smits ve arkadaşları (2008) 15-22 yaşları arasındaki lise ve üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmalarında ebeveynlik davranışları ile kimlik stillerinin ilişkisini incelemiştir. Çalışma kapsamında ele alınan ebeveynlik boyutları;

psikolojik kontrol, davranışsal denetim ve duyarlılığa karşılık gelen ebeveyn desteğidir. Bilgi yönelimli kimlik stiline annenin desteği ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Norm yönelimli kimlik stiline anne ve babanın desteği ve annenin davranışsal denetimi ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Kaçınma yönelimli kimlik stiline anne ve babanın desteği ile negatif yönde; anne ve babanın psikolojik kontrolü ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Skhirtladze, Javakhishvili, Schwartz ve Luyckx (2017), Gürcistan’da yaşayan 17-30 yaşları arasındaki kişilerden oluşan bir örneklem grubu üzerinde yürüttükleri çalışmalarında ebeveynlik boyutları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma kapsamında ele alınan ebeveynlik boyutları davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve duyarlılığa karşılık gelen ebeveyn desteğidir. Bilgi yönelimli kimlik stiline ebeveynlerden algılanan destek ile pozitif; psikolojik kontrol ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Norm yönelimli kimlik stiline ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrol ve davranışsal denetim ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Kaçınma yönelimli kimlik stiline ebeveynlerden algılanan destek ile negatif yönde; psikolojik kontrol ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca çalışma kapsamında kimliğin içsel yatırım yapma boyutu da ölçülmüştür. Ebeveyn duyarlılığı ile içsel yatırım yapma arasında pozitif yönde; psikolojik kontrol ile içsel yatırım arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

1.5.2.2. Ebeveynlik ve İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar

Sznitman, Zimmerman, Van Petegem (2019) 1105 ergen ile yürüttükleri çalışmalarında ebeveynlik davranışları ile benlik saygısı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Ebeveynlik boyutları olarak duyarlılık, özerklik desteği ve psikolojik kontrolü ele almışlardır. Ebeveyn duyarlılığının ve özerklik desteğinin benlik saygısıyla pozitif yönde ilişkili olduğu; psikolojik kontrolün ise benlik saygısıyla negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu çalışma kapsamında ek bir bulgu olarak kimlik biçimlenmesinin bağlılık/içsel yatırım yapma boyutunun ebeveynlerden algılanan duyarlılık ve özerklik desteğiyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ratelle, Simard ve Guay (2013), 19-28 yaşları arasındaki 256 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri çalışmalarında ebeveyn, arkadaş ve romantik partnerden algılanan özerklik desteği ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Bu çalışma kapsamında ölçülen öznel iyi oluş; genel yaşam doyumu, pozitif ve negatif duygu ve akademik yaşam doyumu değişkenlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda ebeveynlerden algılanan yüksek özerklik desteğinin yüksek öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde arkadaş ve romantik partnerden algılanan özerklik desteğinin de öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Reed ve arkadaşları (2016) 18-25 yaşları arasındaki 461 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri çalışmada ebeveynin özerklik desteği ile yaşam doyumu, anksiyete ve depresyon arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin özerklik desteğinin yüksek yaşam doyumu ile; düşük anksiyete ve düşük depresyon ile ilişki olduğu bulunmuştur.

Özden (2014) İstanbul’da üniversite öğrencisi olan 425 kişi ile yürüttüğü çalışmada ebeveyn tutumları ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma kapsamında öğrencilerin geçmişe yönelik algıladıkları ebeveyn tutumları aşırı koruyuculuk, reddedicilik ve duygusal sıcaklık boyutlarıyla ölçülmüştür. Araştırmanın sonucunda psikolojik iyi oluşun anne ve babadan algılanan duygusal sıcaklık ile pozitif yönde ilişkili olduğu; algılanan red ve aşırı koruyuculuk ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca cinsiyetin ve gelir düzeyinin de psikolojik iyi oluş üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla ve ailesinin aylık geliri 3000 TL’nin üstünde olanların aylık geliri 1000 TL’nin altında olanlara kıyasla psikolojik iyi oluş puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kokeb, Munaf ve Khan (2014) ebeveyn tutumları ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi 20-25 yaşları arasında ve Pakistan’da üniversite öğrencisi olan 100 kadından oluşan katılımcı grubu üzerinde incelemişlerdir. Geçmişe yönelik algılanan ebeveyn tutumlarının değerlendirildiği çalışmada sıcaklık, red ve aşırı koruyuculuk boyutları ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda anne ve babadan algılanan sıcaklığın yüksek yaşam doyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Seibel ve Johnson (2001), 202 üniversitesi öğrencisi ile yürüttükleri çalışmada ebeveynlik davranışları ile yaşam doyumu ve anksiyete arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma kapsamında ele alınan ebeveynlik davranışları kabul, psikolojik kontrol ve denetimdir. Araştırmanın sonucunda her iki ebeveynnden algılanan psikolojik kontrolün düşük yaşam doyumu ve yüksek anksiyete ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Her iki ebeveynnden algılanan kabulün ise yüksek yaşam doyumu ve düşük anksiyete ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Anne ve babadan algılanan denetim boyutu ile yaşam doyumu ve anksiyete arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

To, Helwig ve Yang (2017), Çin’de 13-19 yaşları arasındaki 395 öğrenci ile yürüttükleri çalışmalarında ebeveynlik davranışları ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma kapsamında ebeveynlik davranışları olarak duyarlılık ve özerklik desteği; iyi oluş değişkenleri olarak da yaşam doyumu ve depresyon ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda her iki ebeveynnden de algılanan özerklik desteği ve duyarlılığın yüksek yaşam doyumu ve düşük depresyon düzeyi ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Shek (2007) Çin’de 11-19 yaşları arasındaki 2758 ergenden oluşan bir örneklem üzerinde ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrol ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkileri boylamsal olarak incelemiştir. Çalışma kapsamında ele alınan iyi oluş değişkenleri; yaşam doyumu, benlik saygısı, hakimiyet ve umutsuzluktur. Bir yıl arayla ölçümler tekrarlanmıştır. Her iki zamanda da ebeveynlerinden daha fazla psikolojik kontrol algılayanların daha düşük hakimiyet, yaşam doyumu ve benlik saygısı; daha yüksek umutsuzluğa sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca boylamsal olarak incelendiğinde her iki ebeveynnden de birinci zamanda algılanan psikolojik kontrolün ikinci zamandaki iyi oluş değişkenlerini yordadığı bulunmuştur. Son olarak annenin psikolojik kontrolünün iyi oluş değişkenleri üzerindeki etkisinin babaninkinden daha güçlü olduğu görülmüştür.

Karabeyeser (2013) 691 üniversite öğrencisiyle yürüttüğü çalışmasında ebeveyn tutumları ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi betimsel olarak incelemiştir. Çalışma kapsamında demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi tutumlar ele alınmıştır. Psikolojik iyi oluş Ryff’in (1989a) modeli ile ölçülmüştür; ancak toplam

puan dahil edilmemiş, yalnızca alt boyutlar analize dahil edilmiştir. Sonuçta tüm psikolojik iyi oluş boyutlarında en yüksek puanları demokratik ebeveynlere sahip olan katılımcılar ve en düşük puanları da otoriter ebeveynlere sahip katılımcılar almıştır.

1.5.2.3. Kimlik ve İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkileri İnceleyen Araştırmalar

Çakır (2014), 19-25 yaşları arasındaki 301 üniversite öğrencisi ile yürüttüğü çalışmada cinsiyet ve kimlik statülerinin psikolojik iyi oluş ile ilişkisini incelemiştir. Psikolojik iyi oluş toplam puanında cinsiyetler arasında anlamlı fark olduğunu, kadınların erkeklerden daha yüksek puan aldığını bulmuştur. Kimlik statüleri ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi için yapılan analizler kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yürütülmüştür. Hem kadınlar hem de erkekler için başarılı kimlik statüsünün yüksek psikolojik iyi oluş ile; ipotekli, moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin düşük psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Waterman (2007) 217 üniversite öğrencisinden oluşan bir örneklem üzerinde kimlik statüleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemiştir. Psikolojik iyi oluşun başarılı kimlik statüsü ile pozitif; ipotekli, moratoryum ve dağınık kimlik statüleri ile negatif yönde ilişkilerinin olduğu bulunmuştur. Çalışma kapsamında ayrıca öznel iyi oluş adı altında iyimserlik değişkeni ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İyimserliğin başarılı kimlik ile pozitif; dağınık kimlik ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Özgüngör (2009) 17-25 yaşları arasındaki 232 üniversite öğrencisi ile yürüttüğü çalışmada kimlik statüleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemiştir. Yaşam doyumunun başarılı kimlik ile pozitif; moratoryum ve dağınık kimlikle negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. İpotekli kimlik ile yaşam doyumu arasındaki ilişki ise anlamsızdır.

Uçar ve Morsünbül (2017) 17-22 yaşları arasındaki 210 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri çalışmalarında kimlik stilleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda benlik saygısının bilgi yönelimli kimlik stili ile

pozitif yönde; kaçınma yönelimli kimlik stili ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Norm yönelimli kimlik stili ile benlik saygısı arasındaki ilişki ise anlamsızdır.

Smits ve arkadaşları (2010) 266 ergen ile yürüttükleri çalışmalarında kimlik stilleri ile iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma kapsamında yaşam doyumu, benlik saygısı ve depresyon belirtilerini değerlendiren ölçüm araçlarını kullanarak bir toplam iyi oluş puanı elde edilmiştir. Bu iyi oluş puanının da bilgi yönelimli kimlik stili ile pozitif yönde, kaçınma yönelimli kimlik stili ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Schwartz ve arkadaşları (2011) Amerika’da üniversite öğrencisi olan 18-25 yaşları arasındaki 9034 beliren yetişkinin dahil olduğu araştırmalarında kimlik statüleri ile psikososyal işlevsellik değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışmada pozitif psikososyal işlevselliği değerlendirmek için benlik saygısı, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, kontrol odağı değişkenleri; negatif psikososyal işlevselliği değerlendirmek için ise depresyon, anksiyete, sosyal anksiyete, saldırganlık gibi değişkenler kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan kimlik statüleri ise küme analizi yöntemiyle elde edilmiştir: başarılı, ipotekli, moratoryum, kaygısız-dağınık, dağılmış-dağınık ve farklılaşmamış statülerdir. Psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısı değişkenlerinin başarılı kimlik statüsündeki bireylerde en yüksek olduğu; iki dağınık kimlik statüsündeki bireylerde ise en düşük olduğu bulunmuştur. Depresyon ve anksiyetede en yüksek puanları moratoryum statüsündeki bireylerin ve iki dağınık statüdeki bireylerin aldığı görülmüştür. Sosyal anksiyete ve saldırganlık değişkenlerinde de dağınık statüdeki bireylerin en yüksek puanları aldıkları görülmüştür.

Sandhu, Singh, Tung ve Kundra (2012) Hindistan’daki 17-20 yaşları arasındaki 210 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri çalışmalarında kimlik statüleri ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma kapsamında iyi oluşu ölçmek için kullanılan ölçeğin alt boyutları; duygusal tutarlılık, benlik saygısı, sosyallik, mutluluktur. Erkeklerde başarılı kimlik toplam iyi oluş puanı, benlik saygısı ve sosyallik ile pozitif yönde ilişkili iken; dağınık kimlik toplam iyi oluş puanı, benlik

saygısı, sosyallik ve mutluluk ile negatif ilişkilidir. Moratoryum kimlik statüsü erkeklerde mutlulukla negatif ilişkilidir. İpotekli statü ise duygusal tutarlılık ile negatif ilişkilidir.

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcıların, anne ve babalarından algıladıkları ebeveynlik davranışları, kimlik statüleri ve iyi oluşları arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki soruya cevap aranacaktır:

Anne ve babadan algılanan ebeveynlik davranışları (duyarlık, özerklik desteği, psikolojik kontrol, davranışsal denetim) ile iyi oluş değişkenleri (psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, benlik saygısı) arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin (başarılı, moratoryum, dağınık, ipotekli) aracı etkileri var mıdır?

Ayrıca beliren yetişkinlik dönemine ilişkin bazı tanımlayıcı bulgular da sunulacaktır. Bu bulgular beliren yetişkinlik dönemi özelliklerine ve bu dönemde ebeveynlerle olan ilişkilere dair tanımlayıcı bulguları içermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Araştırma verileri, İstanbul'daki iki devlet üniversitesi (İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi) ve iki vakıf üniversitesinde (İstanbul Gelişim Üniversitesi ve İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi) okumakta olan 19-26 yaş aralığındaki 347 üniversite öğrencisinden elde edilmiştir.

İlk olarak 470 üniversite öğrencisinden veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılardan içinde bulundukları zaman diliminde algıladıkları ebeveynlik davranışlarını değerlendirmeleri beklendiğinden ebeveynlerinden biri ya da her ikisi vefat etmiş olan veya ebeveynleri boşanmış olan 47 kişi örneklem grubundan çıkarılmıştır. Literatür incelemesi sırasında ekonomik durumun iyi oluş değişkenleri üzerinde etkili olabileceğine ilişkin karşılaşılan bulgular (örn. Cenkseven, 2004) neticesinde Kişisel Bilgi Formu'nda sorulan “algılanan ekonomik durum”a dair katılımcıların yanıtları incelenmiştir. Ekonomik durumlarını düşük olarak algılayan ve yüksek olarak algılayan katılımcıların sayısının toplamda 35 olduğu ve bu sayının gruplar arası karşılaştırmaya uygun olmadığı görülmüş; bu nedenle bu katılımcılar örneklem grubundan çıkarılmıştır. Analizler sadece ekonomik durumunu orta düzey olarak algılayan katılımcılarla yürütülmüştür. Bunlara ek olarak ölçeklerin bir kısmını doldurmayıp yarım bırakmış olan 15 kişi, araştırmanın şartlarını sağlamayan (26 yaşın üstünde olan, evli olan) 10 kişi ve uç değer analizleri ile belirlenen 16 kişi de örneklem grubundan çıkarılmıştır.

Sonuç olarak 193 kadın (%55.6) ve 154 erkek (%44.4) olmak üzere toplam 347 katılımcının verileri değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 21.4 (Ss=1.46) olarak bulunmuştur. Katılımcılara dair tanımlayıcı bulgular Tablo 2.1'de sunulmuştur.

Tablo 2.1. Katılımcılara Dair Tanımlayıcı Bulgular

		N	%
Cinsiyet	Kadın	193	55.6
	Erkek	154	44.4
Sınıf	Birinci sınıf	81	23.3
	İkinci sınıf	98	28.2
	Üçüncü sınıf	85	24.5
	Dördüncü sınıf	83	24.0
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	12	3.5
	Okuryazar	14	4.0
	İlkokul mezunu	110	31.7
	Ortaokul mezunu	75	21.6
	Lise mezunu	102	29.4
	Üniversite mezunu	34	9.8
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar	8	2.3
	İlkokul mezunu	69	19.9
	Ortaokul mezunu	78	22.5
	Lise mezunu	115	33.1
	Üniversite mezunu	77	22.2
Ebeveynlerle Yaşama Durumu	Birlikte	211	60.8
	Ayrı	136	39.2
Bir İşte Çalışıyor Musunuz?	Evet	63	18.2
	Hayır	284	81.8

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırma kapsamında kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Yaşam Görüşü Ölçeği, Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği, Psikolojik İyi Olma Ölçekleri, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği tanıtılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulmuş formda katılımcıların demografik özelliklerine ve beliren yetişkinlik dönemine dair tanımlayıcı bilgiler içeren sorulara yer verilmiştir. Demografik özelliklere dair sorular katılımcıların cinsiyet, doğum yılı, okudukları üniversite, kaçınıcı sınıf oldukları, kiminle/nerede yaşadıkları, bir işte çalışıp çalışmadıkları; ebeveynlerinin eğitim durumları, sağ olup olmadıkları ve medeni durumları gibi soruları içermektedir. Beliren yetişkinlik dönemine dair tanımlayıcı bilgiler ise katılımcıların kendilerini yetişkin olarak hissedip hissetmedikleri, ebeveynleriyle iletişim sıklıkları, ebeveynlerine ne derece yakın hissettikleri, ergenlik dönemine kıyasla ilişkilerinin şu an daha iyi olup olmadığı gibi soruları içermektedir. Kişisel Bilgi Formu, hem açık uçlu hem de çoktan seçmeli olmak üzere toplam 20 sorudan oluşmaktadır (Kişisel Bilgi Formu için Bkz. Ek 1).

2.2.2. Yaşam Görüşü Ölçeği

Reifman, Arnett ve Colwell (2007) tarafından geliştirilen Yaşam Görüşü Ölçeği (YGÖ), Arnett (2000) tarafından tanımlanan beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini temsil eden kimlik keşfi, olumsuzluk-kararsızlık, kendine odaklanma, deneme-yanılma ve arada hissetme boyutları ile bunlara ek olarak beliren yetişkinlik döneminin özelliklerini temsil etmeyen ve kendine odaklanma boyutuna zıt olan başkalarına odaklanma boyutu olmak üzere altı boyutu ölçmeyi amaçlamaktadır. Orijinal ölçek 31 maddeden oluşmakta ve her bir madde “Bana hiç uygun değil (1)” ile “Bana tamamen uygun (4)” arasında puanlanmaktadır.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanma ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları Atak (2005) tarafından yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda orijinalinden farklı olarak ölçeğin üç faktörlü bir yapı gösterdiği ve 20 maddeden oluştuğu bulunmuştur (Örnek maddeler için Bkz. Ek 2). Bu faktörler olumsuzluk-kararsızlık, kimlik keşfi-arada hissetme ve olanakları deneme-kendine odaklanma olarak adlandırılmıştır. Olumsuzluk-kararsızlık boyutu bu dönemde yaşanan istikrarsızlığı, kararsızlığı ve olumsuzluğu yansıtan maddeleri içermektedir. Kimlik keşfi-arada hissetme boyutu, kişilerin kendilerini tanıma ve kimliklerini keşfetme çabasına ve aynı zamanda yetişkinliğe yaklaştıkları bir geçiş döneminde hissetmelerine ilişkin maddeleri içermektedir. Olanakları deneme-kendine odaklanma boyutu ise bu dönemde kişilerin yeni şeyleri denemeye açık ve bağımsız hissetmelerine ve kendi yaşamlarına odaklanmalarına ilişkin maddeleri içermektedir. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .69 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayıları olumsuzluk-kararsızlık için .78, kimlik keşfi-arada hissetme için .76, olanakları deneme-kendine odaklanma için .82 ve ölçeğin tamamı için .81 bulunmuştur. 20 maddelik ölçekten alınabilecek toplam puan en düşük 20 ve en yüksek 80'dir. Ölçekten hem toplam puan alınabilmekte hem de üç boyuta dair ayrı ayrı puanlar hesaplanabilmektedir. Her bir boyuttan alınan yüksek puan, o boyutun yansıttığı özelliklerin yüksek düzeyde gösterildiğine işaret etmektedir.

Bu çalışma kapsamında 20 maddelik ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Ayrıca iç tutarlılık katsayıları alt boyutlar için de hesaplanmış; olumsuzluk-kararsızlık boyutu için .85; kimlik keşfi-arada hissetme boyutu için .76 ve olanakları deneme-kendine odaklanma boyutu için .67 olarak bulunmuştur.

2.2.3. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği

Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği (LAABÖ) Soenens, Beyers ve Goossens (2004) tarafından geliştirilen ve ebeveynliğin duyarlık, özerklik desteği, psikolojik kontrol ve davranışsal denetim boyutlarını değerlendirmeyi amaçlayan bir ölçektir. Orijinal ölçek, dört boyutun her birinde yedi madde olmak üzere toplamda 28 maddeden oluşmaktadır. Maddeler “Hiç doğru değil (1)”den “Her zaman doğru (5)”ya

uzanan Likert tipi ölçek üzerinde puanlanmaktadır. Ölçeğin davranışsal denetim alt boyutundaki maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçekten toplam puan alınmamakta; dört boyut için ayrı ayrı puanlar elde edilmektedir. Ölçeğin iki ayrı sürümü bulunmaktadır; birinde anne ve babalar kendi ebeveynlik davranışlarını değerlendirirken, diğerinde ise çocuklar anne ve babalarının davranışlarını ayrı ayrı değerlendirebilmektedir. Bu çalışma kapsamında çocukların anne ve babalarının davranışlarını değerlendirdikleri sürüm kullanılmıştır. Bu sürümde çocuklar, anne ve babaları için ayrı ayrı ölçek formları doldurmaktadır. Her bir boyuttan alınan yüksek puan, o boyutun yansıttığı ebeveynlik davranışının yüksek düzeyde algılandığına işaret etmektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanma çalışması ile geçerlik-güvenirlik çalışması Sevim (2014) tarafından, lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklem üzerinde yürütülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin orijinalindeki gibi dört boyuttan oluştuğu bulunmuştur. Ancak orijinalinden farklı olarak ölçeğin anne davranışlarının değerlendirildiği formunda duyarlık boyutu 7, özerklik desteği boyutu 5, psikolojik kontrol boyutu 5 ve davranışsal denetim boyutu 4 olmak üzere 21 madde bulunduğu; baba davranışlarının değerlendirildiği formunda ise duyarlık boyutu 7, özerklik desteği boyutu 4, psikolojik kontrol boyutu 4 ve davranışsal denetim boyutu 4 olmak üzere 19 madde bulunduğu görülmüştür (Örnek maddeler için Bkz. Ek 3). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları anne davranışları için duyarlık boyutunda .88, özerklik desteği boyutunda .72, psikolojik kontrol boyutunda .81 ve davranışsal denetim boyutunda .58; baba davranışları için ise duyarlık boyutunda .91, özerklik desteği boyutunda .67, psikolojik kontrol boyutunda .77 ve davranışsal denetim boyutunda .78 olarak bulunmuştur.

Bu çalışma kapsamında ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları anne davranışları için duyarlık boyutunda .87, özerklik desteği boyutunda .78, psikolojik kontrol boyutunda .76 ve davranışsal denetim boyutunda .77; baba davranışları için ise duyarlık boyutunda .91, özerklik desteği boyutunda .76, psikolojik kontrol boyutunda .81 ve davranışsal denetim boyutunda .82 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği

Marcia'nın (1966) kavramsallaştırdığı dört kimlik statüsünü (başarılı, ipotekli, moratoryum, dağınık) değerlendirmek amacıyla ilk olarak Adams, Shea ve Fitch (1979) tarafından geliştirilen ve Grotevant ve Adams (1984) tarafından genişletilen ölçek, son olarak Bennion ve Adams (1986) tarafından düzenlenmiş ve Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (EOM-EIS-2/GOEKSÖ-2) olarak adlandırılmıştır. Ölçek; kişilerarası alan ve ideolojik alan olmak üzere iki alanda dört kimlik statüsünü değerlendirmektedir. Kişilerarası alan kapsamında flört etme, arkadaşlık, cinsiyet rolleri ve boş zaman aktivitelerine dair maddeler; ideolojik alan kapsamında ise mesleki seğimler, dini inançlar, politik düşünceler ve felsefi yaşam biçimine dair maddeler yer almaktadır. Ölçekte bu sekiz alt alanın her biri için, dört statüyü ölçmeyi amaçlayan, sekizer madde bulunmaktadır. Sonuç olarak ölçek, kişilerarası alanı ölçen 32 madde ve ideolojik alanı ölçen 32 madde olmak üzere toplamda 64 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı göz önüne alındığında her bir kimlik statüsünü değerlendiren 16 madde bulunmaktadır. Katılımcılar her bir maddeyi "Kesinlikle katılmıyorum (1)"dan "Kesinlikle katılıyorum (6)"a uzanan altılı Likert tipi ölçek üzerinde puanlamaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten toplam puan alınmamakta; ölçeğin tamamı için başarılı, ipotekli, moratoryum ve dağınık statü olmak üzere dört ayrı kimlik statüsü puanı elde edilebilmektedir. Ayrıca ölçekteki alanların ve alt alanların her biri için de dört kimlik statüsü puanı hesaplanabilmektedir. Bu çalışma kapsamında dört statüye dair genel puanlar kullanılmıştır. Her bir statü için alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 96'dır. Her bir statü boyutundan alınan yüksek puan, o statüye dair özelliklerin yüksek düzeyde gösterildiğine işaret etmektedir.

Bennion ve Adams'ın (1986) son halini verdiği ölçeğin Türkçe'ye uyarlama ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları Oskay (1998) tarafından üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Ölçek orijinal formunda olduğu gibi 64 maddeden ve dört boyuttan oluşmaktadır (Örnek maddeler için Bkz. Ek 4). Oskay'ın (1998) çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları başarılı kimlik için .75, moratoryum kimlik için .73, ipotekli kimlik için .84 ve dağınık kimlik için .57 olarak

bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise başarılı kimlik için .72, moratoryum kimlik için .77, ipotekli kimlik için .81 ve dağınık kimlik için .79 olarak bulunmuştur. Ayrıca Çakır ve Aydın (2005) ölçeğin dört faktörlü yapısını doğrulamış ve Çakır (2014) ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarını başarılı kimlik için .74, moratoryum kimlik için .75, ipotekli kimlik için .87 ve dağınık kimlik için .66 olarak bulmuştur.

Bu çalışma kapsamında ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları başarılı kimlik için .71, moratoryum kimlik için .70, ipotekli kimlik için .83 ve dağınık kimlik için .65 olarak bulunmuştur.

2.2.5. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri

Ryff (1989a), kavramsallaştırmış olduğu Çok Boyutlu Psikolojik İyi Oluş Modeli çerçevesinde, bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini altı boyut üzerinden değerlendirmek amacıyla Psikolojik İyi Olma Ölçeklerini (PİÖ) geliştirmiştir. Ölçek özerklik, kendini kabul, bireysel gelişim, diğerleriyle olumlu ilişkiler, çevresel hakimiyet ve yaşam amacı boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin orijinal formunda her boyutta 14 madde olmak üzere toplamda 84 madde bulunmaktadır. Ancak daha sonra ölçeğin 54 maddelik, 42 maddelik ve 18 maddelik formları gibi kısaltmış formları araştırmalarda kullanılmak üzere düzenlenmiştir (Örn. Dierendonck, 2004; Springer ve Hauser, 2006; Abbott ve ark., 2006; akt. Akın, Demirci, Yıldız, Gediksiz ve Eroğlu, 2012). Bu çalışma kapsamında da ölçeğin 42 maddelik kısaltılmış formu kullanılmıştır.

Ölçeğin 42 maddelik formu Türkçe'ye Akın ve arkadaşları (2012) tarafından uyarlanmıştır. Orijinal formdaki gibi altı boyuttan oluşan ölçekte boyutların her birinde yedişer madde olmak üzere 42 madde bulunmaktadır (Örnek maddeler için Bkz. Ek 5). Ölçekteki 21 madde ters puanlanmaktadır. Katılımcıların her bir boyuttan aldıkları puanlar ayrı ayrı hesaplanabileceği gibi, ölçekten toplam psikolojik iyi olma puanı da elde edilebilmektedir. “Kesinlikle katılmıyorum (1)” ile “Kesinlikle katılıyorum (7)” arasında puanlanan yedili Likert tipi ölçekten alınabilecek en düşük puan 42 ve en yüksek puan 294'tür. Ölçekten yüksek puan almak, psikolojik iyi oluş

düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Akın ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında yapılan faktör analizi sonucunda altı boyutlu ölçeğin kabul edilebilir uyum değerleri gösterdiği bulunmuştur ($\chi^2=2689.13$, $sd=791$, $p=.000$, $RMSEA=.048$, $NFI=.92$, $CFI=.95$, $IFI=.95$, $RFI=.92$, $GFI=.90$ ve $SRMR=.048$). Ayrıca ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .87 olarak bulunmuştur.

Bu çalışma kapsamında da Psikolojik İyi Olma Ölçekleri'nden alınan toplam puanlar kullanılmış ve ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

2.2.6. Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Diener ve arkadaşları (1985) tarafından öznel iyi oluşun bilişsel yönünü değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Kişinin kendi yaşamına dair genel değerlendirmesini ölçen beş maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanma çalışması Durak, Şenol-Durak ve Gençöz (2010) tarafından üniversite öğrencileri, cezaevi çalışanları ve yaşlılar olmak üzere üç farklı örneklem üzerinde yürütülmüştür. Tek faktörlü ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı üniversite öğrencileri için .81, cezaevi çalışanları için .82 ve yaşlılar için ise .89 olarak bulunmuştur. Katılımcılar genel yaşam doyumlarını “Kesinlikle katılmıyorum (1)” ile “Kesinlikle katılıyorum (7)” arasında puanlanan Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmektedirler. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Alınabilecek en düşük puan 7, en yüksek puan ise 35'tir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, bireyin genel yaşam doyumunun yani yaşamından duyduğu memnuniyetin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Örnek maddeler için Bkz. Ek 6).

Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .85 olarak bulunmuştur.

2.2.7. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) bireylerin genel benlik saygısını ölçmeyi amaçlamakta ve 10 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar her maddeyi “Çok doğru”, “Doğru”, “Yanlış” ve “Çok yanlış” şeklinde sıralanan dört seçenek üzerinden yanıtlamaktadır. Ölçek Guttman değerlendirme yöntemi ile puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 ve en yüksek puan 6’dır. Katılımcının ölçekten 0-1 puan alması yüksek benlik saygısına sahip olduğuna, 2-4 puan alması orta düzeyde benlik saygısına sahip olduğuna ve 5-6 puan alması ise düşük benlik saygısına sahip olduğuna işaret etmektedir.

Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanma ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılmıştır (Örnek maddeler için Bkz. Ek 7). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .71, test-tekrar test güvenirlik katsayısının ise .75 olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

2.3. İşlem

Araştırmanın verileri uygunluk prensibi doğrultusunda İstanbul’daki üniversite öğrencilerinden toplanmıştır. Bu sebeple belirlenen üniversitelerde öncelikle akademisyenlerle görüşülmüş ve izin veren akademisyenlerin derslerine girilip ders saati içerisinde gönüllü olan öğrencilere veri toplama araçları uygulanmıştır. Uygulama öncesinde gönüllü onam formu (Bkz. Ek 8) dağıtılarak araştırmaya katılacak öğrencilerin imzalaması istenmiştir. Uygulama esnasında araştırmacı sınıf ortamında bulunarak katılımcılara araştırmayla ilgili gerekli açıklamaları yapmış ve katılımcıların veri toplama araçlarıyla ilgili sorularına yanıt vermiştir. Katılımcıların veri toplama araçlarını doldurmaları 30-45 dakika arasında sürmüştür.

Veri toplama aşamasında öğrencilerin seçiminde dikkat edilen tek ölçüt dört yıllık lisans bölümlerinde öğrenci olmalarıdır. Ancak veri analizi aşamasında 19-26

yaş aralığının dışında kalan katılımcılar, evli olan katılımcılar, ebeveynlerinden biri ya da ikisi vefat etmiş olan katılımcılar ve ebeveynleri boşanmış olan ya da ayrı yaşayan katılımcılar dahil edilmemiştir.

2.4. Veri Analizi

Bu araştırmanın problemlerini sınamak için yapılan analizlerde SPSS 15.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı 15.0) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği sınanmış; katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanlara dair ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmış; gruplar arası karşılaştırma için bağımsız örneklem t-testi, değişkenler arası ilişkileri belirlemek için Pearson korelasyon analizi ve aracı etki sınaması için çoklu doğrusal hiyerarşik aracı regresyon analizi yürütülmüştür.

Aracı etki analizleri için Baron ve Kenny'nin (1986) kriterleri göz önüne alınmıştır. Buna göre ilk olarak; yordayıcı, aracı ve yordanan değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar anlamlı olmalıdır. İkinci olarak; yordayıcı ile yordanan, yordayıcı ile aracı ve aracı ile yordanan değişkenler arasında yürütülen üç basit regresyon analizinden elde edilen yordayıcılık etkileri anlamlı olmalıdır. Bu kriterler sağlandıktan sonra çoklu doğrusal hiyerarşik aracı regresyon analizi uygulaması yürütülebilir. Aracı regresyon analizi yürütülürken, eğer kontrol değişkenleri varsa birinci bloğa kontrol değişkenleri, sonraki bloğa yordayıcı değişken ve sonuncu bloğa da aracı değişken girilir. Aracı değişkenin dahil edildiği adımda, yordayıcı değişkenin anlamsız hale gelmesi ($p > .05$) tam aracı etkinin varlığına işaret eder. Eğer yordayıcı değişken anlamlılığını sürdürdüğü halde anlamlılık düzeyi düşüyor ve/veya gücü azalıyorsa, bu azalmanın anlamlılığı sınanır. Bu sınama için Sobel'in Z testi uygulanır ve test istatistiği anlamlı bulunursa ($p < .05$) bu durum kısmi aracı etkinin varlığına işaret eder.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bulgular iki bölüm halinde sunulmuştur. İlk bölümde beliren yetişkinlik dönemine ilişkin tanımlayıcı bulgulara ve katılımcıların tüm ölçeklerden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmalarına; ikinci bölümde ise araştırmanın amacına yönelik araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Analizler yürütülmeden önce uç değerlere ve normal dağılıma ilişkin kontroller yapılmıştır. Tek yönlü uç değerlerin tespiti amacıyla değişkenlere ait puanlar standart z puanlarına dönüştürülmüş ve z puanları ± 3.29 aralığının dışında kalan (Tabachnick ve Fidell, 2007) 11 veri analizlere dahil edilmemiştir. Çok yönlü uç değerlerin tespiti için ise Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış ve $p < .001$ anlamlılık düzeyi kriterine (Tabachnick ve Fidell, 2007) göre uç değer olan 5 veri analizlere dahil edilmemiştir. Sonrasında verilerin normal dağılıp dağılmadığı kontrol edilmiş; basıklık ve çarpıklık değerleri ± 1 aralığında olduğu ve ayrıca vaka sayısı 100'ün üzerinde olduğu için verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Can, 2018). Veri setinin parametrik testlerin uygulanmasına uygun olduğu görülmüştür.

3.1. Tanımlayıcı Bulgular

Bu bölümde ilk olarak beliren yetişkinlik dönemine ilişkin bazı tanımlayıcı bulgular verilmiştir. Daha sonra katılımcıların ölçeklerden almış oldukları puanların ortalamaları ve standart sapmaları sunulmuştur.

“Kendinizi yetişkin olarak tanımlayabilir misiniz? Yani yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %57.1'i (n=198) “bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır”, %41.2'si (n=143) “evet” ve %1.7'si (n=6) ise “hayır” şeklinde yanıt vermiştir.

Katılımcıların %81.8'i (n=284) herhangi bir işte çalışmazken, %18.2'si (n=63) yarı zamanlı olarak bir işte çalışmaktadır. Çalışan katılımcıların %68.3'ünün (n=43)

işleri okudukları bölümle ilgili değildir, %11.1'inin (n=7) işleri kısmen okudukları bölümle ilgilidir ve %20.6'sının ise (n=13) işleri okudukları bölümle tamamen ilgilidir.

Çalışan katılımcıların %25.4'ü (n=16) ebeveynlerine maddi destek vermekte, %20.6'sı (n=13) bazen maddi destek vermekte ve %54'ü (n=34) hiç maddi destek vermemektedir. Ayrıca çalışan katılımcıların %58.7'si (n=37) ebeveynlerinden maddi destek almaya devam etmektedir. Katılımcıların %12.7'si (n=8) ise bazen maddi destek almakta ve %28.6'sı (n=18) hiç maddi destek almamaktadır.

Katılımcıların %60.8'i (n=211) ebeveynleriyle birlikte, %39.2'si (n=136) ebeveynlerinden ayrı yaşamaktadır. Ebeveynlerinden ayrı yaşayanların %40.4'ü (n=55) yurttan, %18.4'ü (n=25) yalnız, %27.9'u (n=38) arkadaşlarıyla birlikte, %6.6'sı (n=9) akrabalarıyla birlikte ve %6.6'sı (n=9) da kardeşleriyle birlikte yaşamaktadır. Ebeveynlerinden ayrı yaşayan katılımcıların %97.8'i (n=133) farklı bir şehirde üniversite kazandıkları için; %2.2'si (n=3) ise ebeveynlerinin oturdukları evin üniversitelerine uzak olması sebebi ile ebeveynlerinden ayrı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Ebeveynlerinden ayrı yaşayan katılımcıların %65.4'ü (n=89) her gün veya neredeyse her gün, %25.7'si (n=35) haftada birkaç kez, %3.7'si (n=5) haftada bir kez, %3.7'si (n=5) ayda birkaç kez ve %1.4'ü (n=2) ayda bir veya daha az sıklıkta ebeveynleriyle iletişim kurduklarını belirtmişlerdir.

“Ebeveynlerim -benim istediğimden daha fazla- hayatıma dahil oluyorlar.” ifadesine katılımcıların %13.8'i (n=48) “kesinlikle katılmıyorum”, %48.1'i (n=167) “katılmıyorum”, %17'si (n=59) “kararsızım”, %16.7'si (n=58) “katılıyorum” ve %4.3'ü (n=15) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıt vermişlerdir.

Ebeveynleriyle olan ilişkilerini katılımcıların %40.1'i (n=139) “ebeveyn-çocuk ilişkisi” olarak tanımlarken, %59.9'u (n=208) “iki eşit yetişkin ilişkisi” olarak tanımlamıştır.

Katılımcılardan ebeveynleriyle şu anda olan ilişkilerini ergenlik dönemlerindeki ilişkileriyle kıyaslamaları istenmiştir. Ergenlik dönemine kıyasla

anneleriyle şu anki ilişkilerini katılımcıların %59.9'u (n=208) daha iyi, %1.7'si (n=6) daha kötü olarak nitelendirmiş; %38.3'ü (n=133) ise değişiklik olmadığını belirtmiştir. Ergenlik dönemine kıyasla babalarıyla şu anki ilişkilerini katılımcıların %53.6'sı (n=186) daha iyi, %4.6'sı (n=16) daha kötü olarak nitelendirmiş; %41.8'i (n=145) ise değişiklik olmadığını belirtmiştir.

“Ebeveynlerinize ne kadar yakın hissediyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %52.4'ü (n=182) “çok yakın”, %41.8'i (n=145) “yakın”, %4'ü (n=14) “kararsızım” ve %1.7'si (n=6) “yakın değilim” şeklinde yanıt vermiştir.

Katılımcıların beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini değerlendiren Yaşam Görüşü Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Yaşam Görüşü Ölçeği'nden Alınan Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Olumsuzluk –Kararsızlık	7	28	16.88	4.56
Kimlik Keşfi – Arada Hissetme	7	24	19.79	2.89
Olanakları Deneme – Kendine Odaklanma	11	28	21.63	2.93

Katılımcıların beliren yetişkinlik döneminin özelliklerini ölçen Yaşam Görüşü Ölçeği'nden aldıkları puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını değerlendirmek için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Yalnızca kimlik keşfi-arada hissetme boyutu için cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($t_{(345)}=3.11$, $p<.01$). Kadınların bu boyutta aldıkları puanlar erkeklerin aldıkları puanlardan anlamlı derecede yüksektir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Yaşam Görüşü Ölçeği'nden Alınan Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları

		X	SS	t
Kimlik Keşfi –	Kadın	20.21	2.86	3.11**
Arada Hissetme	Erkek	19.25	2.84	
Olumsuzluk-	Kadın	16.75	4.43	-.63
Kararsızlık	Erkek	17.05	4.73	
Olanakları Deneme-	Kadın	21.72	2.93	.65
Kendine Odaklanma	Erkek	21.51	2.93	

** $p < .01$

Katılımcıların beliren yetişkinlik döneminin özelliklerini ölçen Yaşam Görüşü Ölçeği'nden aldıkları puanların ebeveynlerle birlikte ve ebeveynlerden ayrı yaşama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını değerlendirmek için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Kimlik keşfi-arada hissetme boyutu ve olanakları deneme-kendine odaklanma boyutu için ebeveynlerle birlikte ve ebeveynlerden ayrı yaşama durumlarına göre anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur (sırasıyla $t_{(345)} = -2.12$, $p < .05$; $t_{(345)} = -5.24$, $p < .001$). Ebeveynlerinden ayrı yaşayanların ebeveynleriyle birlikte yaşayanlarla kıyaslandığında kimlik keşfi-arada hissetme boyutunda ve olanakları deneme-kendine odaklanma boyutunda aldıkları puanlar anlamlı şekilde daha yüksektir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. Yaşam Görüşü Ölçeği'nden Alınan Puanların Ebeveynlerle Birlikte ve Ebeveynlerden Ayrı Yaşama Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları

		X	SS	t
Kimlik Keşfi –	Birlikte	19.52	2.91	-2.12*
Arada Hissetme	Ayrı	20.20	2.81	
Olumsuzluk-	Birlikte	17.08	4.68	1.01
Kararsızlık	Ayrı	16.57	4.37	
Olanakları Deneme-	Birlikte	20.99	2.78	-5.24***
Kendine Odaklanma	Ayrı	22.62	2.88	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Katılımcıların Leuven Algılanan Ana-Babalık Ölçeği'nden (LAABÖ) aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 3.4'te; Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (GOEKSÖ-2), Psikolojik İyi Olma Ölçekleri (PIÖ), Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden (RBSÖ) aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 3.5'te sunulmuştur.

Tablo 3.4. Leuven Algılanan Ana-Babalık Ölçeği’nden Alınan Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
	<i>17</i>	<i>35</i>	<i>30.03</i>	<i>4.87</i>
Anne Duyarlık	17	35	28.41	4.42
	17	35	29.31	4.73
	9	25	20.00	3.67
Anne Özerklik Desteği	9	25	19.79	3.38
	9	25	19.91	3.54
	5	24	10.91	3.96
Anne Psikolojik Kontrol	5	25	11.90	4.43
	5	25	11.35	4.20
	4	19	10.84	3.37
Anne Davranışsal Denetim	4	18	8.97	3.35
	4	19	10.01	3.48
	8	35	27.29	6.66
Baba Duyarlık	7	35	24.33	6.41
	7	35	25.98	6.70
	5	20	15.48	3.27
Baba Özerklik Desteği	4	20	15.55	3.42
	4	20	15.51	3.33
	4	20	9.71	4.22
Baba Psikolojik Kontrol	4	20	10.18	4.03
	4	20	9.92	4.14
	4	20	11.74	3.72
Baba Davranışsal Denetim	4	20	9.87	4.01
	4	20	10.91	3.96

Not: Hücrelerdeki üç satırdan ilki (*italik yazılan*) kadınların puanlarını, ikincisi (**koyu yazılan**) erkeklerin puanlarını ve üçüncüsü toplam örneklemin puanlarını göstermektedir.

Tablo 3.5. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2, Psikolojik İyi Olma Ölçekleri, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’nden Alınan Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Başarılı Kimlik	43	95	69.28	9.89
	39	93	67.48	10.85
	39	95	68.48	10.35
İpotekli Kimlik	16	62	30.80	10.69
	16	62	31.37	10.77
	16	62	31.05	10.71
Moratoryum Kimlik	24	73	48.43	10.29
	21	79	48.11	10.30
	21	79	48.29	10.28
Dağınık Kimlik	20	64	40.65	8.75
	19	73	43.32	10.34
	19	73	41.83	9.57
Psikolojik İyi Oluş	133	277	219.15	27.38
	149	276	212.22	26.38
	133	277	216.08	27.12
Yaşam Doyumu	5	35	23.61	6.29
	5	35	21.84	6.44
	5	35	22.83	6.41
Benlik Saygısı ¹	0	6	1.32	1.63
	0	6	1.43	1.54
	0	6	1.37	1.59

¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

Not: Hücrelerdeki üç satırdan ilki (*italik* yazılan) kadınların puanlarını, ikincisi (**koyu** yazılan) erkeklerin puanlarını ve üçüncüsü toplam örneklemin puanlarını göstermektedir.

3.2. Araştırmanın Amacına Yönelik Bulgular

Bu bölümde araştırmanın temel problemi olan, katılımcıların anne ve babalarından algıladıkları ebeveynlik davranış boyutları ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etki gösterip göstermediği sorusuna cevap aranmıştır.

Baron ve Kenny'nin (1986) kriterlerine göre aracı etki analizinin yapılabilmesi için yordayıcı, aracı ve yordanan değişkenler arasındaki ikili korelasyonların anlamlı olması gerekmektedir. Bu kriteri sağlayan değişkenlerin belirlenebilmesi için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Anneden algılanan ebeveynlik davranışları ve babadan algılanan ebeveynlik davranışları için korelasyon bulguları ayrı tablolarda sunulmuştur (sırasıyla Tablo 3.6 ve Tablo 3.7).

Anneden algılanan duyarlık ile başarılı kimlik arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.293, p<.001$); moratoryum kimlik ve dağınık kimlik arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.197, p<.001$; $r=-.293, p<.001$) vardır.

Anneden algılanan özerklik desteği ile başarılı kimlik arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.227, p<.001$); moratoryum kimlik ve dağınık kimlik arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.222, p<.001$; $r=-.232, p<.001$) vardır.

Anneden algılanan psikolojik kontrol ile başarılı kimlik arasında negatif yönde anlamlı korelasyon ($r=-.209, p<.001$); ipotekli kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=.202, p<.001$; $r=.213, p<.001$; $r=.250, p<.001$) vardır.

Anneden algılanan duyarlık ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=.433, p<.001$; $r=.321, p<.001$); benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı korelasyon ($r=-.249, p<.001$) vardır.

Anneden algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=.350, p<.001$; $r=.252, p<.001$); benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı korelasyon ($r=-.251, p<.001$) vardır.

Anneden algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.318, p<.001$; $r=-.149, p<.01$); benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.166, p<.01$) vardır.

Anneden algılanan davranışsal denetimin iyi oluş değişkenlerinden yalnızca yaşam doyumu ile arasında negatif yönde anlamlı korelasyon vardır ($r=-.114, p<.05$).

Tablo 3.6. Anneden Algılanan Ebeveynlik Davranışları, Kimlik Statüleri, İyi Oluş Değişkenleri ve Cinsiyet Arasındaki İlişkiler

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Duyarlık	1											
2. Özerklik Desteği	.511***	1										
3. Psikolojik Kontrol	-.421***	-.276***	1									
4. Davranışsal Denetim	-.230***	-.481***	.194***	1								
5. Başarılı Kimlik	.293***	.227***	-.209***	-.038	1							
6. İpotekli Kimlik	-.017	.004	.202***	.093	-.099	1						
7. Moratoryum Kimlik	-.197***	-.222***	.213***	.033	-.327***	.187***	1					
8. Dağınık Kimlik	-.293***	-.232***	.250***	.081	-.316***	.186***	.506***	1				
9. Psikolojik İyi Oluş	.433***	.350***	-.318***	-.099	.572***	-.239***	-.505***	-.589***	1			
10. Yaşam Doyumu	.321***	.252***	-.149**	-.114*	.356***	.037	-.330***	-.375***	.538***	1		
11. Benlik Saygısı¹	-.249***	-.251***	.166**	.105	-.331***	.073	.375***	.384***	-.620***	-.465***	1	
12. Cinsiyet	.170**	.030	-.118*	.268***	.087	-.027	.015	-.139*	.127*	.138*	-.034	1

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

Babadan algılanan duyarlık ile başarılı kimlik arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.221, p<.001$); moratoryum kimlik ve dağınık kimlik arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.247, p<.001$; $r=-.349, p<.001$) vardır.

Babadan algılanan özerklik desteği ile başarılı kimlik arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.196, p<.001$); moratoryum kimlik ve dağınık kimlik arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.138, p<.05$; $r=-.199, p<.001$) vardır.

Babadan algılanan psikolojik kontrol ile moratoryum kimlik ve dağınık kimlik arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=.226, p<.001$; $r=.200, p<.001$) vardır.

Babadan algılanan duyarlık ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=.442, p<.001$; $r=.401, p<.001$); benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı korelasyon ($r=-.270, p<.001$) vardır.

Babadan algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=.320, p<.001$; $r=.254, p<.001$); benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı korelasyon ($r=-.214, p<.001$) vardır.

Babadan algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.211, p<.001$; $r=-.197, p<.01$); benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.151, p<.01$) vardır.

Babadan algılanan davranışsal denetim ile yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı korelasyon ($r=-.113, p<.05$); benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.120, p<.05$) vardır.

Başarılı kimlik ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=.572, p<.001$; $r=.356, p<.001$); benlik saygısı arasında negatif yönde anlamlı korelasyon ($r=-.331, p<.001$) vardır.

İpotekli kimlik ile iyi oluş değişkenlerinden yalnızca psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır ($r=-.239, p<.001$).

Tablo 3.7. Babadan Algılanan Ebeveynlik Davranışları, Kimlik Statüleri, İyi Oluş Değişkenleri ve Cinsiyet Arasındaki İlişkiler

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Duyarlık	1											
2. Özerklik Desteği	.570***	1										
3. Psikolojik Kontrol	-.293***	-.115*	1									
4. Davranışsal Denetim	-.259***	-.550***	.206***	1								
5. Başarılı Kimlik	.221***	.196***	-.041	-.004	1							
6. İpotekli Kimlik	.019	-.042	.034	.065	-.099	1						
7. Moratoryum Kimlik	-.247***	-.138*	.226***	.032	-.327***	.187***	1					
8. Dağınık Kimlik	-.349***	-.199***	.200***	.076	-.316***	.186***	.506***	1				
9. Psikolojik İyi Oluş	.442***	.320***	-.211***	-.092	.572***	-.239***	-.505***	-.589***	1			
10. Yaşam Doyumu	.401***	.254***	-.197***	-.113*	.356***	.037	-.330***	-.375***	.538***	1		
11. Benlik Saygısı¹	-.270***	-.214***	.151**	.120*	-.331***	.073	.375***	.384***	-.620***	-.465***	1	
12. Cinsiyet	.219***	-.012	-.056	.235***	.087	-.027	.015	-.139*	.127*	.138*	-.034	1

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

Moratoryum kimlik ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.505$, $p<.001$; $r=-.330$, $p<.001$); benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.375$, $p<.001$) vardır.

Dağınık kimlik ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı korelasyon (sırasıyla $r=-.589$, $p<.001$; $r=-.375$, $p<.001$); benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon ($r=.384$, $p<.001$) vardır.

Literatür bağlamında iyi oluş değişkenlerine dair puanların cinsiyete göre farklılaşabildiğine ilişkin bulgular (Örn. Çakır, 2014) ile karşılaşıldığından korelasyon analizlerine cinsiyet değişkeni de dahil edilmiştir. Korelasyon analizi sonucunda cinsiyet ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki olduğu, fakat benlik saygısı ile arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu nedenle yordanan değişken olarak psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumunun yer aldığı aracı regresyon analizlerinde cinsiyet kontrol değişkeni olarak analizlere dahil edilmiştir.

Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki analizi kriterlerinden ikincisi olan “yordayıcı-yordanan”, “yordayıcı-aracı” ve “aracı-yordanan” arasındaki anlamlı yordayıcılık etkisi koşulu için basit regresyon analizleri yürütülmüş ve aralarında anlamlı korelasyon olan değişkenlerin tamamının bu koşulu da sağladıkları görülmüştür. Böylelikle ebeveynlik davranışları ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkilerinin analizi için çoklu doğrusal hiyerarşik aracı regresyon analizlerine geçilmiştir.

3.2.1. Anneden Algılanan Ebeveynlik Boyutları ile İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkilerde Kimlik Statülerinin Aracı Etkileri

Anneden algılanan duyarlılık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.8’de sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet

değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %2'sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan annenin duyarlılığı analize dahil edilmiştir. Annenin duyarlılığının psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta=.424, p<.001$) ve psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %17'sini açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin duyarlılığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.486, p<.001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.284, p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin anneden algılanan duyarlılık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=5.087, p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %41'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 78.110, p<.001$).

b) Annenin duyarlılığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.440, p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.333, p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin anneden algılanan duyarlılık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.492, p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %38'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 68.924, p<.001$).

c) Annenin duyarlılığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde

anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.505, p < .001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = .283, p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin anneden algılanan duyarlık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = 5.121, p < .001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %42'sini açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 83.199, p < .001$).

Tablo 3.8. Anneden Algılanan Duyarlık ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.016				
Cinsiyet		6.928	2.912	.127	2.380*
2. Adım (Yordayıcı)	.174				
Anne duyarlığı		2.425	.282	.424	8.605***
3. Adım (a)	.215				
Anne Duyarlığı		1.628	.252	.284	6.456***
Başarılı Kimlik		1.273	.114	.486	11.154***
3. Adım (b)	.186				
Anne Duyarlık		1.907	.253	.333	7.536***
Moratoryum Kimlik		-1.161	.115	-.440	-10.104***
3. Adım (c)	.231				
Anne Duyarlık		1.622	.248	.283	6.533***
Dağınık Kimlik		-1.431	.122	-.505	-11.695***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Anneden algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.9'da sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni

olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %2'sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan annenin özerklik desteği analize dahil edilmiştir. Annenin özerklik desteğinin psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta=.347, p<.001$) ve psikolojik iyi oluştaki değişimin %12'sini açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.513, p<.001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.231, p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=4.067, p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %38'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 71.384, p<.001$).

b) Annenin özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.452, p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.246, p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.897, p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin %33'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 56.374, p<.001$).

c) Annenin özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde

anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.530, p < .001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = .226, p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = 4.167, p < .001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %40'ını açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 75.393, p < .001$).

Tablo 3.9. Anneden Algılanan Özerklik Desteği ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.016				
Cinsiyet		6.928	2.912	.127	2.380*
2. Adım (Yordayıcı)	.120				
Anne Özerklik D.		2.650	.383	.347	6.913***
3. Adım (a)	.248				
Anne Özerklik D.		1.768	.333	.231	5.314***
Başarılı Kimlik		1.345	.114	.513	11.760***
3. Adım (b)	.194				
Anne Özerklik D.		1.880	.347	.246	5.424***
Moratoryum Kimlik		-1.192	.120	-.452	-9.970***
3. Adım (c)	.261				
Anne Özerklik D.		1.726	.329	.226	5.238***
Dağınık Kimlik		-1.503	.123	-.530	-12.193***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Anneden algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik, dağınık kimlik ve ipotekli kimlik statülerinin aracı etkilerine dair dört ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.10'da sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol

değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %2'sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan annenin psikolojik kontrolü analize dahil edilmiştir. Annenin psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.307$, $p < .001$) ve psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %9'unu açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin psikolojik kontrolü ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = .525$, $p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = -.201$, $p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin anneden algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.761$, $p < .001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %37'sini açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 67.732$, $p < .001$).

b) Annenin psikolojik kontrolü ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.462$, $p < .001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = -.206$, $p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin anneden algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.754$, $p < .001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %31'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 52.034$, $p < .001$).

c) Annenin psikolojik kontrolü ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları

regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.540, p < .001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = -.179, p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin anneden algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -4.461, p < .001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %38'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 69.775, p < .001$).

d) Annenin psikolojik kontrolü ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide ipotekli kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde üçüncü adımda ipotekli kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. İpotekli kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.182, p < .001$). İpotekli kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = -.270, p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda ipotekli kimliğin anneden algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -2.610, p < .01$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %14'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 18.751, p < .001$).

Tablo 3.10. Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.016				
Cinsiyet		6.928	2.912	.127	2.380*
2. Adım (Yordayıcı)	.093				
Anne Psk. Kontrol		-1.983	.331	-.307	-5.992***
3. Adım (a)	.263				
Anne Psk. Kontrol		-1.300	.284	-.201	-4.576***
Başarılı Kimlik		1.376	.115	.525	11.983***
3. Adım (b)	.204				
Anne Psk. Kontrol		-1.332	.298	-.206	-4.466***
Moratoryum Kimlik		-1.219	.121	-.462	-10.081***
3. Adım (c)	.270				
Anne Psk. Kontrol		-1.156	.285	-.179	-4.059***
Dağınık Kimlik		-1.531	.125	-.540	-12.208***
3. Adım (d)	.032				
Anne Psk. Kontrol		-1.746	.332	-.270	-5.256***
İpotekli Kimlik		-.461	.129	-.182	-3.561***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Anneden algılanan duyarlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.11’de sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %2’sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan annenin duyarlılığı analize dahil edilmiştir. Annenin duyarlılığının yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .307$, $p < .001$) ve yaşam doyumundaki

değişimin yaklaşık %9'unu açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin duyarlılığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.284$, $p<.001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.225$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin anneden algılanan duyarlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.963$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %18'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 25.739$, $p<.001$).

b) Annenin duyarlılığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.282$, $p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.248$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin anneden algılanan duyarlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.112$, $p<.01$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %19'unu açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 26.233$, $p<.001$).

c) Annenin duyarlılığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.302$, $p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.223$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin anneden algılanan duyarlılık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu

bulunmuştur ($z=4.111$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %19'unu açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 27.282$, $p<.001$).

Tablo 3.11. Anneden Algılanan Duyarlılık ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.019				
Cinsiyet		1.772	.687	.138	2.579*
2. Adım (Yordayıcı)	.091				
Anne Duyarlılığı		.415	.070	.307	5.939***
3. Adım (a)	.074				
Anne Duyarlılığı		.305	.070	.225	4.361***
Başarılı Kimlik		.176	.032	.284	5.562***
3. Adım (b)	.076				
Anne Duyarlılığı		.336	.068	.248	4.923***
Moratoryum Kimlik		-.176	.031	-.282	-5.679***
3. Adım (c)	.083				
Anne Duyarlılığı		.301	.069	.223	4.347***
Dağınık Kimlik		-.202	.034	-.302	-5.920***

* $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$

Anneden algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumundaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.12'de sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %2'sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan annenin özerklik desteği analize dahil edilmiştir. Annenin özerklik desteğinin yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta=.248$, $p<.001$) ve yaşam

doyumundaki değişimin yaklaşık %6'sını açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin özerklik desteği ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.307$, $p<.001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin yaşam doyumunu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.179$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.538$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 23.229$, $p<.001$).

b) Annenin özerklik desteği ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.291$, $p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin yaşam doyumunu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.183$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.397$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %16'sını açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 21.932$, $p<.001$).

c) Annenin özerklik desteği ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.323$, $p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin yaşam doyumunu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta=.174$, $p<.01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi

sonucunda dağınık kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.635$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %18'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 24.579$, $p<.001$).

Tablo 3.12. Anneden Algılanan Özerklik Desteği ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.019				
Cinsiyet		1.772	.687	.138	2.579*
2. Adım (Yordayıcı)	.061				
Anne Özerklik D.		.448	.094	.248	4.791***
3. Adım (a)	.089				
Anne Özerklik D.		.323	.091	.179	3.540***
Başarılı Kimlik		.190	.031	.307	6.046***
3. Adım (b)	.081				
Anne Özerklik D.		.331	.092	.183	3.605***
Moratoryum Kimlik		-.182	.032	-.291	-5.743***
3. Adım (c)	.097				
Anne Özerklik D.		.315	.091	.174	3.462**
Dağınık Kimlik		-.216	.034	-.323	-6.347***

* $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$

Anneden algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.13'te sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %2'sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan annenin psikolojik kontrolü analize dahil edilmiştir. Annenin psikolojik

kontrolünün yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.135$, $p < .05$) ve yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %2'sini açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin psikolojik kontrolü ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = .334$, $p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün yaşam doyumunu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta = -.068$, $p > .05$). Bu sonuç, anneden algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün tam aracı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %14'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 19.055$, $p < .001$).

b) Annenin psikolojik kontrolü ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.318$, $p < .001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün yaşam doyumunu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta = -.066$, $p > .05$). Bu sonuç, anneden algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün tam aracı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %13'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 17.571$, $p < .001$).

c) Annenin psikolojik kontrolü ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.351$, $p < .001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün yaşam doyumunu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta = -.052$, $p > .05$). Bu sonuç, anneden algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün tam aracı

etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %15'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 20.284, p < .001$).

Tablo 3.13. Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.019				
Cinsiyet		1.772	.687	.138	2.579*
2. Adım (Yordayıcı)	.018				
Anne Psk. Kontrol		-.206	.081	-.135	-2.534*
3. Adım (a)	.106				
Anne Psk. Kontrol		-.104	.078	-.068	-1.320
Başarılı Kimlik		.207	.032	.334	6.512***
3. Adım (b)	.096				
Anne Psk. Kontrol		-.100	.079	-.066	-1.266
Moratoryum Kimlik		-.198	.032	-.318	-6.174***
3. Adım (c)	.114				
Anne Psk. Kontrol		-.079	.079	-.052	-1.005
Dağınık Kimlik		-.235	.035	-.351	-6.779***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Anneden algılanan duyarlılık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.14'te sunulmuştur. Bu analizlerde yordayıcı değişken olan annenin duyarlılığının yer aldığı birinci adım ortaktır. Annenin duyarlılığının benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.249, p < .001$) ve benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %6'sını açıkladığı bulunmuştur. İkinci adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin duyarlılığı ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda başarılı kimlik puanları regresyona

dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.282, p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta = -.166, p < .01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin anneden algılanan duyarlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.962, p < .001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %13'ünü açıklamaktadır ($F_{(2,344)} = 26.814, p < .001$).

b) Annenin duyarlılığı ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = .339, p < .001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = -.182, p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin anneden algılanan duyarlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.245, p < .01$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)} = 35.853, p < .001$).

c) Annenin duyarlılığı ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = .341, p < .001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin duyarlılığının benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta = -.149, p < .01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin anneden algılanan duyarlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -4.233, p < .001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)} = 34.759, p < .001$).

Tablo 3.14. Anneden Algılanan Duyarlılık ile Benlik Saygısı¹ Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Yordayıcı)	.062				
Anne Duyarlılığı		-.084	.018	-.249	-4.776***
2. Adım (a)	.073				
Anne Duyarlılığı		-.056	.018	-.166	-3.170**
Başarılı Kimlik		-.044	.008	-.282	-5.382***
2. Adım (b)	.110				
Anne Duyarlılığı		-.061	.017	-.182	-3.642***
Moratoryum Kimlik		.053	.008	.339	6.777***
2. Adım (c)	.106				
Anne Duyarlılığı		-.050	.017	-.149	-2.898**
Dağınık Kimlik		.057	.009	.341	6.623***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

Anneden algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.15'te sunulmuştur. Bu analizlerde yordayıcı değişken olan annenin özerklik desteğinin yer aldığı birinci adım ortaktır. Annenin özerklik desteğinin benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.251$, $p < .001$) ve benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %6'sını açıkladığı bulunmuştur. İkinci adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.289$, $p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = -.185$, $p < .01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin

anneden algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-3.432, p<.001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %14'ünü açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 28.492, p<.001$).

b) Annenin özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.336, p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta=-.176, p<.01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-3.549, p<.001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin %17'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 35.260, p<.001$).

c) Annenin özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.345, p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin özerklik desteğinin benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta=-.171, p<.01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin anneden algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-3.781, p<.001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %18'ini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 36.595, p<.001$).

Tablo 3.15. Anneden Algılanan Özerklik Desteği ile Benlik Saygısı¹ Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Yordayıcı)	.063				
Anne Özerklik D.		-.113	.023	-.251	-4.813***
2. Adım (a)	.079				
Anne Özerklik D.		-.083	.023	-.185	-3.611***
Başarılı Kimlik		-.045	.008	-.289	-5.635***
2. Adım (b)	.107				
Anne Özerklik D.		-.079	.023	-.176	-3.499**
Moratoryum Kimlik		.052	.008	.336	6.666***
2. Adım (c)	.113				
Anne Özerklik D.		-.077	.023	-.171	-3.395**
Dağınık Kimlik		.058	.008	.345	6.851***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

Anneden algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.16’da sunulmuştur. Bu analizlerde yordayıcı değişken olan annenin psikolojik kontrolünün yer aldığı birinci adım ortaktır. Annenin psikolojik kontrolünün benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .166$, $p < .01$) ve benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %3’ünü açıkladığı bulunmuştur. İkinci adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Annenin psikolojik kontrolü ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.310$, $p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta = .101$, $p > .05$). Bu sonuç, anneden algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün tam aracı etkiye

sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %12'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}=23.302, p<.001$).

b) Annenin psikolojik kontrolü ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.356, p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta=.090, p>.05$). Bu sonuç, anneden algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün tam aracı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %15'ini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}=29.939, p<.001$).

c) Annenin psikolojik kontrolü ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.366, p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde annenin psikolojik kontrolünün benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta=.074, p>.05$). Bu sonuç, anneden algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün tam aracı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %15'ini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}=31.055, p<.001$).

Tablo 3.16. Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol ile Benlik Saygısı¹ Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Yordayıcı)	.027				
Anne Psk. Kontrol		.063	.020	.166	3.119**
2. Adım (a)	.092				
Anne Psk. Kontrol		.038	.020	.101	1.949
Başarılı Kimlik		-.048	.008	-.310	-5.991***
2. Adım (b)	.121				
Anne Psk. Kontrol		.034	.019	.090	1.761
Moratoryum Kimlik		.055	.008	.356	6.986***
2. Adım (c)	.126				
Anne Psk. Kontrol		.028	.019	.074	1.444
Dağınık Kimlik		.061	.009	.366	7.140***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

3.2.2. Babadan Algılanan Ebeveynlik Boyutları ile İyi Oluş Değişkenleri Arasındaki İlişkilerde Kimlik Statülerinin Aracı Etkileri

Babadan algılanan duyarlık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.17’de sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %2’sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan babanın duyarlığı analize dahil edilmiştir. Babanın duyarlığının psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .435$, $p < .001$) ve psikolojik iyi oluştaki değişimin %18’ini açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın duyarlılığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.499$, $p<.001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.329$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin babadan algılanan duyarlık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.971$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %43'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)}=87.076$, $p<.001$).

b) Babanın duyarlılığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.426$, $p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.323$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan duyarlık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=4.248$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %37'sini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}=65.845$, $p<.001$).

c) Babanın duyarlılığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.495$, $p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.269$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan duyarlık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=5.876$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %41'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}=79.667$, $p<.001$).

Tablo 3.17. Babadan Algılanan Duyarlık ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.016				
Cinsiyet		6.928	2.912	.127	2.380*
2. Adım (Yordayıcı)	.180				
Baba Duyarlığı		1.759	.200	.435	8.778***
3. Adım (a)	.236				
Baba Duyarlığı		1.331	.172	.329	7.721***
Başarılı Kimlik		1.306	.109	.499	11.945***
3. Adım (b)	.169				
Baba Duyarlığı		1.305	.184	.323	7.077***
Moratoryum Kimlik		-1.123	.117	-.426	-9.565***
3. Adım (c)	.214				
Baba Duyarlığı		1.089	.182	.269	5.982***
Dağınık Kimlik		-1.404	.126	-.495	-11.172***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Babadan algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.18’te sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %2’sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan babanın özerklik desteği analize dahil edilmiştir. Babanın özerklik desteğinin psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .322$, $p < .001$) ve psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %10’unu açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.522, p<.001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.219, p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.542, p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin %38'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 70.004, p<.001$).

b) Babanın özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.471, p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.257, p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=2.523, p<.01$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %34'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 58.237, p<.001$).

c) Babanın özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.539, p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.214, p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.617, p<.001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %39'unu açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 74.000, p<.001$).

Tablo 3.18. Babadan Algılanan Özerklik Desteği ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.016				
Cinsiyet		6.928	2.912	.127	2.380*
2. Adım (Yordayıcı)	.104				
Baba Özerklik D.		2.616	.411	.322	6.361***
3. Adım (a)	.260				
Baba Özerklik D.		1.780	.353	.219	5.048***
Başarılı Kimlik		1.368	.114	.522	11.992***
3. Adım (b)	.218				
Baba Özerklik D.		2.087	.361	.257	5.786***
Moratoryum Kimlik		-1.243	.117	-.471	-10.618***
3. Adım (c)	.273				
Baba Özerklik D.		1.736	.349	.214	4.972***
Dağınık Kimlik		-1.528	.123	-.539	-12.424***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Babadan algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair iki ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.19’da sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %2’sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan babanın psikolojik kontrolü analize dahil edilmiştir. Babanın psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.205$, $p < .001$) ve psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %4’ünü açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın psikolojik kontrolü ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.485, p < .001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta = -.094, p < .05$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.987, p < .001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %28'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 44.725, p < .001$).

b) Babanın psikolojik kontrolü ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin psikolojik iyi oluşu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.564, p < .001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın psikolojik kontrolünün psikolojik iyi oluş üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta = -.096, p < .05$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.635, p < .001$). Bir bütün olarak bu model psikolojik iyi oluştaki değişimin yaklaşık %36'sını açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 63.754, p < .001$).

Tablo 3.19. Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.016				
Cinsiyet		6.928	2.912	.127	2.380*
2. Adım (Yordayıcı)	.042				
Baba Psk. Kontrol		-1.341	.343	-.205	-3.907***
3. Adım (a)	.223				
Baba Psk. Kontrol		-.617	.308	-.094	-2.001*
Moratoryum Kimlik		-1.280	.124	-.485	-10.321***
3. Adım (b)	.300				
Baba Psk. Kontrol		-.628	.289	-.096	-2.171*
Dağınık Kimlik		-1.598	.126	-.564	-12.661***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Babadan algılanan duyarlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.20’de sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %2’sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan babanın duyarlılığı analize dahil edilmiştir. Babanın duyarlılığının yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .389$, $p < .001$) ve yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %14’ünü açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın duyarlılığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = .280$, $p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlılığının yaşam doyumunu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını

sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.330$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin babadan algılanan duyarlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.400$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %24'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 35.622$, $p<.001$).

b) Babanın duyarlığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.251$, $p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlığının yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.323$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan duyarlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.459$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %22'sini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 32.617$, $p<.001$).

c) Babanın duyarlığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.266$, $p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlığının yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.300$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan duyarlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=4.174$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %23'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 33.140$, $p<.001$).

Tablo 3.20. Babadan Algılanan Duyarlılık ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.019				
Cinsiyet		1.772	.687	.138	2.579*
2. Adım (Yordayıcı)	.144				
Baba Duyarlılığı		.372	.048	.389	7.698***
3. Adım (a)	.074				
Baba Duyarlılığı		.315	.047	.330	6.675***
Başarılı Kimlik		.173	.030	.280	5.788***
3. Adım (b)	.059				
Baba Duyarlılığı		.309	.048	.323	6.396***
Moratoryum Kimlik		-.157	.031	-.251	-5.094***
3. Adım (c)	.062				
Baba Duyarlılığı		.287	.049	.300	5.819***
Dağınık Kimlik		-.178	.034	-.266	-5.222***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Babadan algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3. 21’de sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %2’sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan babanın özerklik desteği analize dahil edilmiştir. Babanın özerklik desteğinin yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .256$, $p < .001$) ve yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %7’sini açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin yaşam doyumunu pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.308$, $p<.001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.195$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.176$, $p<.01$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %18'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 24.262$, $p<.001$).

b) Babanın özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.303$, $p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.214$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=2.389$, $p<.05$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 24.100$, $p<.001$).

c) Babanın özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=-.324$, $p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=.191$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=3.253$, $p<.01$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %18'ini açıklamaktadır ($F_{(3,343)}= 25.620$, $p<.001$).

Tablo 3.21. Babadan Algılanan Özerklik Desteği ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.019				
Cinsiyet		1.772	.687	.138	2.579*
2. Adım (Yordayıcı)	.065				
Baba Özerklik D.		.492	.099	.256	4.958***
3. Adım (a)	.091				
Baba Özerklik D.		.375	.096	.195	3.899***
Başarılı Kimlik		.191	.031	.308	6.142***
3. Adım (b)	.090				
Baba Özerklik D.		.411	.095	.214	4.320***
Moratoryum Kimlik		-.189	.031	-.303	-6.106***
3. Adım (c)	.099				
Baba Özerklik D.		.367	.096	.191	3.827***
Dağınık Kimlik		-.217	.034	-.324	-6.438***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Babadan algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair iki ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.22’de sunulmuştur. Bu analizlerde kontrol değişkeninin yer aldığı birinci adım ve yordayıcı değişkenin yer aldığı ikinci adım ortaktır. İlk adımda kontrol değişkeni olarak cinsiyet değişkeni analizlere dahil edilmiştir. Cinsiyetin yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %2’sini açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda yordayıcı değişken olan babanın psikolojik kontrolü analize dahil edilmiştir. Babanın psikolojik kontrolünün yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.190$, $p < .001$) ve yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %4’ünü açıkladığı bulunmuştur. Üçüncü adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın psikolojik kontrolü ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.305, p < .001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın psikolojik kontrolünün yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta = -.121, p < .05$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.494, p < .001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %14'ünü açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 19.062, p < .001$).

b) Babanın psikolojik kontrolü ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde üçüncü adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin yaşam doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.339, p < .001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın psikolojik kontrolünün yaşam doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta = -.125, p < .05$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z = -3.299, p < .001$). Bir bütün olarak bu model yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %16'sını açıklamaktadır ($F_{(3,343)} = 22.277, p < .001$).

Tablo 3.22. Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Kontrol)	.019				
Cinsiyet		1.772	.687	.138	2.579*
2. Adım (Yordayıcı)	.036				
Baba Psk. Kontrol		-.294	.081	-.190	-3.619***
3. Adım (a)	.088				
Baba Psk. Kontrol		-.187	.080	-.121	-2.345*
Moratoryum Kimlik		-.190	.032	-.305	-5.935***
3. Adım (b)	.108				
Baba Psk. Kontrol		-.193	.078	-.125	-2.471*
Dağınık Kimlik		-.227	.034	-.339	-6.659***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Babadan algılanan duyarlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.23'te sunulmuştur. Bu analizlerde yordayıcı değişken olan babanın duyarlılığının yer aldığı birinci adım ortaktır. Babanın duyarlılığının benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.270$, $p < .001$) ve benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %7'sini açıkladığı bulunmuştur. İkinci adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın duyarlılığı ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.285$, $p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlılığının benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta = -.207$, $p < .001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda başarılı kimliğin babadan algılanan duyarlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu

bulunmuştur ($z=-3.342$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin %15'ini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 30.447$, $p<.001$).

b) Babanın duyarlılığı ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.328$, $p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlılığının benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat gücü azalmıştır ($\beta=-.189$, $p<.001$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan duyarlılık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-3.802$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 36.264$, $p<.001$).

c) Babanın duyarlılığı ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.330$, $p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın duyarlılığının benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta=-.155$, $p<.01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan duyarlılık ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-4.579$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 34.948$, $p<.001$).

Tablo 3.23. Babadan Algılanan Duyarlık ile Benlik Saygısı¹ Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Yordayıcı)	.073				
Baba Duyarlığı		-.064	.012	-.270	-5.212***
2. Adım (a)	.077				
Baba Duyarlığı		-.049	.012	-.207	-4.065***
Başarılı Kimlik		-.044	.008	-.285	-5.598***
2. Adım (b)	.101				
Baba Duyarlığı		-.045	.012	-.189	-3.738***
Moratoryum Kimlik		.051	.008	.328	6.490***
2. Adım (c)	.096				
Baba Duyarlığı		-.037	.012	-.155	-2.953**
Dağınık Kimlik		.055	.009	.330	6.300***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

Babadan algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik, moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair üç ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.24'te sunulmuştur. Bu analizlerde yordayıcı değişken olan babanın özerklik desteğinin yer aldığı birinci adım ortaktır. Babanın özerklik desteğinin benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.214$, $p < .001$) ve benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %5'ini açıkladığı bulunmuştur. İkinci adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide başarılı kimlik statüsünün aracı etkisinin sınıandığı modelde ikinci adımda başarılı kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Başarılı kimliğin benlik saygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = -.301$, $p < .001$). Başarılı kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta = -.155$, $p < .01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi

sonucunda başarılı kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-3.115$, $p<.01$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %13'ünü açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 26.345$, $p<.001$).

b) Babanın özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.352$, $p<.001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta=-.166$, $p<.01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda moratoryum kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-2.429$, $p<.05$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 34.609$, $p<.001$).

c) Babanın özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.356$, $p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın özerklik desteğinin benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamlılığını sürdürmüş fakat anlamlılık düzeyi düşmüş ve gücü azalmıştır ($\beta=-.143$, $p<.01$). Bu azalmanın anlamlılığını değerlendirmek için yapılan Sobel'in Z testi sonucunda dağınık kimliğin babadan algılanan özerklik desteği ile benlik saygısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisinin olduğu bulunmuştur ($z=-3.364$, $p<.001$). Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %17'sini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}= 34.624$, $p<.001$).

Tablo 3.24. Babadan Algılanan Özerklik Desteği ile Benlik Saygısı¹ Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Yordayıcı)	.046				
Baba Özerklik D.		-.102	.025	-.214	-4.076***
2. Adım (a)	.087				
Baba Özerklik D.		-.074	.024	-.155	-3.036**
Başarılı Kimlik		-.046	.008	-.301	-5.871***
2. Adım (b)	.122				
Baba Özerklik D.		-.079	.024	-.166	-3.335**
Moratoryum Kimlik		.055	.008	.352	7.088***
2. Adım (c)	.122				
Baba Özerklik D.		-.069	.024	-.143	-2.858**
Dağınık Kimlik		.059	.008	.356	7.090***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

Babadan algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik ve dağınık kimlik statülerinin aracı etkilerine dair iki ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüş; analizlerin sonuçları Tablo 3.25'te sunulmuştur. Bu analizlerde yordayıcı değişken olan babanın psikolojik kontrolünün yer aldığı birinci adım ortaktır. Babanın psikolojik kontrolünün benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .151$, $p < .001$) ve benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %2'sini açıkladığı bulunmuştur. İkinci adımda ise aracı değişken olan kimlik statüsü analize dahil edilmiştir:

a) Babanın psikolojik kontrolü ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda moratoryum kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Moratoryum kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = .359$, $p < .001$). Moratoryum kimlik analize dahil edildiğinde babanın psikolojik kontrolünün benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta = .070$, $p > .05$). Bu sonuç, babadan algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum kimlik statüsünün

tam aracı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %15'ini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}=29.232, p<.001$).

b) Babanın psikolojik kontrolü ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün aracı etkisinin sınındığı modelde ikinci adımda dağınık kimlik puanları regresyona dahil edilmiştir. Dağınık kimliğin benlik saygısını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta=.369, p<.001$). Dağınık kimlik analize dahil edildiğinde babanın psikolojik kontrolünün benlik saygısı üzerindeki yordayıcı etkisi anlamsız hale gelmiştir ($\beta=.078, p>.05$). Bu sonuç, babadan algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide dağınık kimlik statüsünün tam aracı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bir bütün olarak bu model benlik saygısındaki değişimin yaklaşık %15'ini açıklamaktadır ($F_{(2,344)}=31.210, p<.001$).

Tablo 3.25. Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol ile Benlik Saygısı¹ Arasındaki İlişkide Kimlik Statülerinin Aracı Etkilerine Dair Analiz Sonuçları

	ΔR^2	B	Std. Hata	β	t
1. Adım (Yordayıcı)	.023				
Baba Psk. Kontrol		.058	.021	.151	2.847**
2. Adım (a)	.122				
Baba Psk. Kontrol		.027	.020	.070	1.373
Moratoryum Kimlik		.056	.008	.359	7.016***
2. Adım (b)	.131				
Baba Psk. Kontrol		.030	.020	.078	1.533
Dağınık Kimlik		.062	.008	.369	7.287***

* $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$; ¹Düşük puan yüksek benlik saygısına işaret etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde ilk olarak beliren yetişkinlik dönemine dair elde edilen tanımlayıcı bulgular; daha sonra araştırmanın temel amacı olan ebeveynlik davranışları ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkilerine dair elde edilen bulgular tartışılmıştır.

4.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi Bulgularına Yönelik Tartışma

Bu araştırma kapsamında beliren yetişkinlik dönemi özelliklerine ve bu dönemde ebeveynlerle olan ilişkilere dair tanımlayıcı bulguların elde edilmesi amaçlanmıştır. Beliren yetişkinlerin ebeveynleriyle ilişkilerine yönelik sorular oluşturulurken Arnett ve Schwab'ın (2012, 2013) Clark Üniversitesi'nde yer alan Beliren Yetişkinlik Araştırma Havuzu kapsamında yürüttükleri çalışmalarda kullandıkları sorulardan yararlanılmıştır. Böylelikle elde edilen bulguların hem Türkiye'deki beliren yetişkinlik literatürüne katkı sağlaması hem de kültürlerarası karşılaştırmaya olanak sağlaması hedeflenmiştir.

Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler kendilerini ne tam olarak ergen ne de tam olarak bir yetişkin olarak hissetmektedirler. Bu nedenle de bu dönemin temel özelliklerinden biri arada kalmışlık hissidir (Arnett, 2015). Literatürdeki çalışmalarda genellikle “Yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?” sorusu sorularak bu öznel his ölçülmektedir. Amerika'da yürüttüğü bir çalışmasında Arnett (1994) bu soruya “bazı yönlerden hayır, bazı yönlerden evet” şeklinde cevap verenlerin %63 oranında olduğunu bulmuştur. Bu oran genellikle bireyci kültürlerde %60-70 iken, toplulukçu kültürlerde %35 civarındadır (Doğan ve Cebioğlu, 2011). Türkiye'de yürütülen çalışmalardaki oranlara bakıldığında ise Vural-Yüzbaşı (2012) bu oranı %56.5, Atak (2005) ise %62 olarak bulmuştur. Bu araştırma kapsamında bu oranın %57.1 olarak bulunması literatürle paraleldir ve bu dönemdeki gençlerin kendilerini arada kalmış hissetmesine işaret etmektedir.

Bu araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yalnızca %18.2'si bir işte yarı zamanlı olarak çalışmaktadır. Çalışan katılımcıların yalnızca %25.4'ü ebeveynlerine ekonomik olarak destek olduklarını belirtmişlerdir; %20.6'sı ise bazen destek olduklarını belirtmişlerdir. Çalışan katılımcıların yaklaşık %71'i ebeveynlerinden her zaman veya bazen ekonomik destek aldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum beliren yetişkinlerin, bir yetişkinlik kriteri olarak görülen ekonomik bağımsızlıklarını henüz kazanmamış oldukları; ekonomik olarak çoğunlukla ebeveynlerine bağımlı olduklarını göstermektedir. Ayrıca çalışan katılımcıların %68.3'ü çalıştıkları işin bölümleriyle ilgili olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumun bir sebebi beliren yetişkinlik döneminin özellikleriyle ilgili olarak açıklanabilir. Bu dönemde beliren yetişkinler farklı meslekler deneyerek kimliklerini keşfetmeye çalışmaktadırlar (Arnett, 2015). Ancak aynı zamanda beliren yetişkinlik döneminde daha kimlik odaklı keşif davranışlarının olması ve çalışılan işlerin yetişkinlikteki mesleklerine hazırlık olarak görülmesi açısından bakıldığında ise okudukları bölümlerle ilgili olan işlerde çalışmaları da beklenebilirdi. Bu durum ise Doğan ve Cebioğlu'nun (2011) belirttiği şekilde Türkiye'deki iş olanaklarının kısıtlılığıyla açıklanabilir. Beliren yetişkinler okudukları bölümlerle ilgili işlerde çalışmak isteseler bile bu işleri bulmakta zorlanabilirler.

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yalnızca %39.2'si ebeveynlerinden ayrı yaşamaktadır. Bu katılımcılar farklı şehirde üniversite kazanmaları veya aynı şehirdeki üniversitenin evlerine uzak olması sebebiyle ebeveynlerinden ayrı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Oysa Amerika'da yürütülen bir çalışmada beliren yetişkinlerin yalnızca %30'unun ebeveynleriyle birlikte yaşadığı görülmektedir (Arnett ve Schwab, 2012). Bu durum Türkiye'de genellikle evlenene kadar ebeveynler ile birlikte yaşamının normatif olmasıyla açıklanabilir. Beliren yetişkinler genellikle üniversite eğitimi almak amacıyla ailelerinin yanından ayrılmaktadırlar (Doğan ve Cebioğlu, 2011).

Beliren yetişkinlik döneminde ebeveynlerle olan ilişkilerde değişiklikler olmaktadır. Çocuklarının yetişkinliğe doğru ilerlediğini fark eden ebeveynler onlara ergenlikte davrandıklarından farklı davranmakta, daha az denetleyici hale gelmektedirler. Böylelikle bağımlı çocuk-ebeveyn ilişkisinden iki eşit yetişkin gibi ilişki kurabilmektedirler. Bu durum da ilişkilerinin daha yakın olmasına yol

açmaktadır. Ayrıca beliren yetişkinlerin rol alma becerileri ve çatışma çözme stratejilerinin gelişmesinin de etkisiyle bu dönemde ebeveynlerle olan ilişkilerde iyileşme görülebilmektedir (Arnett, 2015; Aquilino, 2006; Arnett, 2007c). Arnett ve Schwab (2012) beliren yetişkinlerin %76'sının ergenlik dönemiyle kıyasladıklarında ebeveynleriyle şimdiki ilişkilerinin daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Arnett ve Schwab'ın (2013) bir diğer çalışmasında beliren yetişkinlerin ebeveynlerinin %66'sı bu dönemdeki ilişkilerinin ergenlik dönemindekine kıyasla daha iyi olduğunu bildirmişlerdir. Ebeveynlerin %73'ü beliren yetişkin çocuklarıyla şu anki ilişkilerini “çoğunlukla pozitif” olarak nitelendirmişlerdir. Bu çalışma kapsamında da beliren yetişkinlere ebeveynleriyle ilişkilerine dair çeşitli sorular sorulmuştur. Katılımcıların %59.9'u anneleriyle şimdiki ilişkilerinin ergenlik dönemine kıyasla daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların %53.6'sı babalarıyla şimdiki ilişkilerinin ergenlik dönemine kıyasla daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılara ebeveynlerine ne kadar yakın hissettikleri sorulduğunda %94.2'si yakın veya çok yakın olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular literatürle tutarlı olarak beliren yetişkinlerin ebeveynleriyle ilişkilerinin çoğunlukla olumlu olduğuna işaret etmektedir.

Arnett ve Schwab'ın (2013) çalışmasında ebeveynlerin %42'si beliren yetişkin çocuklarını bir yetişkin olarak gördüklerini bildirmişlerdir. Buna ek olarak ebeveynlerin %46'sı beliren yetişkin çocuklarının kendilerini “bir ebeveyninden çok bir birey” olarak gördüğünü belirtmişlerdir. Bu bulgular beliren yetişkinler ve ebeveynleri arasındaki ilişkinin ebeveyn-çocuk ilişkisinden çok iki eşit yetişkin ilişkisi şeklinde olacağını desteklemektedir. Bu araştırma kapsamında da katılımcıların %59.9'unun ebeveynleriyle ilişkilerinin çoğunlukla “iki eşit yetişkin” ilişkisi olduğunu bildirmeleri literatürle tutarlıdır.

Arnett ve Schwab (2013) çalışmasında ebeveynlerin %56'sı kendilerinden ayrı yaşayan beliren yetişkin çocuklarıyla her gün veya neredeyse her gün iletişim kurduklarını belirtmiştir. Arnett ve Schwab'ın (2012) bir diğer çalışmasında da beliren yetişkinlerin %55'inin her gün veya neredeyse her gün ve %24'ünün haftada birkaç kez ebeveynleriyle iletişim kurduğu bulunmuştur. Arnett ve Schwab (2012, 2013) bu sık iletişim durumunun beliren yetişkinlerin ebeveynlerinden bağımsızlaşmak

istemelerinin yanı sıra onlara duygusal olarak bağlı kalmak istemelerine, duygusal destek için ebeveynlerine başvurmalarına işaret ettiğini belirtmiştir. Bu çalışma kapsamında da ebeveynlerinden ayrı yaşayan beliren yetişkinlerinin %65.4'ünün her gün ya da neredeyse her gün iletişim kuruyor olması literatürle tutarlıdır.

Her ne kadar ebeveynlerle beliren yetişkinler arasındaki ilişkilerin yakın ve olumlu olduğu görülse de, bu dönemde ebeveynlerin çocuklarının bağımsızlığına, duygusal sınırlarına, fiziksel mahremiyetine müdahaleciliğinin de önemli olduğu bilinmektedir (Aquilino, 2006). Arnett ve Schwab'ın (2012) çalışmasında "Ebeveynlerim -benim istediğimden daha fazla- hayatıma dahil oluyorlar" ifadesine beliren yetişkinlerin %30'unun katıldığı belirtilmiştir. Bu çalışma kapsamında ise bu ifadeye katılanların oranı %21'dir. Amerika'daki orana göre Türkiye'deki oranın biraz daha düşük olmasının sebebi kültürden kaynaklı olabilir. Amerika bireyci bir kültüre sahipken Türkiye karşılıklı-duygusal bağlı bir kültüre sahip olduğundan (Kağıtçıbaşı, 2007), bu sonuç, Türkiye'de beliren yetişkinlerin ebeveynleriyle daha yakın ilişkilere sahip oldukları ve ebeveynlerinin hayatlarına fazla dahil olmasını –bireyci kültürlerle göre– daha normal karşılayıp rahatsız olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırma kapsamında katılımcıların Yaşam Görüşü Ölçeği'nin alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyete göre incelenmiştir. Kimlik keşfi-arada hissetme boyutunda kadınların erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Türkiye'de Ergin (2015), Vural-Yüzbaşı (2012) ve Gürcan-Aydın'da (2017) çalışmalarında bu boyutta kadınların daha yüksek puan aldığını bulmuşlardır. Araştırmacılar bu bulgunun sebebinin kültürün cinsiyete yönelik beklentilerinden kaynaklanabileceğini belirtmişlerdir. Kadınlara kıyasla erkeklerin yetişkin sorumluluklarını daha erken üstlenmelerinin beklenmesi sebebiyle (Kağıtçıbaşı, 2007) kadınların daha fazla keşif imkanlarının olduğu söylenebilir.

Yaşam Görüşü Ölçeği'nin alt boyutlarından alınan puanlar ebeveynlerle birlikte veya ebeveynlerden ayrı yaşama durumlarına göre de karşılaştırılmıştır. Ebeveynlerinden ayrı yaşayanların ebeveynleriyle birlikte yaşayanlara kıyasla kimlik keşfi-arada hissetme ve olanakları deneme-kendine odaklanma boyutlarında daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Aynı bulgulara Ergin'in (2015) çalışmasında da

rastlanmaktadır. Ayrıca Gürcan-Aydın'da (2017) çalışmasında olanakları deneme-kendine odaklanma boyutunda kadınların daha yüksek puan aldıklarını bulmuştur. Bu sonuç ebeveynlerden ayrı yaşamının beliren yetişkinlerin bağımsızlığını ve keşif davranışlarını desteklemesiyle açıklanabilir (Arnett, 2015). Ebeveynlerinden ayrı yaşayan beliren yetişkinler ebeveyn denetiminden de uzaktırlar. Dolayısıyla kendi kararlarını kendileri alırlar, özgürce hareket edebilirler.

4.2. Araştırmanın Temel Amacına Yönelik Tartışma

Araştırmanın temel amacı beliren yetişkinlerin anne ve babalarından algıladıkları ebeveynlik davranışları ile iyi oluşları arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkilerinin incelenmesidir. Bu amaca yönelik yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar bu bölümde sırasıyla üç parça halinde tartışılacaktır. İlk olarak anne ve babadan algılanan duyarlık ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkileri; ikinci olarak anne ve babadan algılanan özerklik desteği ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkileri; üçüncü olarak anne ve babadan algılanan psikolojik kontrol ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkilerine dair elde edilen sonuçlar tartışılacaktır.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda anne ve babadan algılanan duyarlık ile iyi oluş değişkenleri (psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, benlik saygısı) arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin (başarılı, moratoryum, dağınık) aracı etkileri incelenmiştir. Duyarlık boyutu; ebeveynin çocuğuna sıcaklık, ilgi ve sevgi göstermesine, ayrıca çocuğun duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmasına işaret etmektedir (Baumrind, 2005; Peterson, 2005). Ebeveynden algılanan duyarlık, sıcaklık, kabul gibi olumlu davranışların olumlu sonuçlarla ilişkili olduğu bilinmektedir. Duyarlı ebeveynler ile kurulan olumlu ilişkilerin çocuğun sevildiğini ve kendisine değer verildiğini hissetmesini sağlaması (Barber ve ark., 2005) bu çalışma kapsamında ele alınan Psikolojik İyi Oluş Modeli'nde yer alan kendini kabul boyutu ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca duyarlı ebeveynlerle kurulan ilişki, çocuğun diğerlerine yönelik olumlu temsiller oluşturmaya (Bowlby, 1969; akt. Barber ve ark., 2005) ve

çocuğun kişilerarası ilişkilerde sosyal açıdan yeterli olmasına (Barber ve ark., 2005) katkı sağlamaktadır. Bu durum da psikolojik iyi oluşun bir boyutu olan diğerleriyle olumlu ilişkiler boyutu ile ilişkilendirilebilir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında ebeveynlerden algılanan yüksek duyarlılığın yüksek yaşam doyumu (To ve ark., 2017), yüksek benlik saygısı (Sznitman ve ark., 2019) ve düşük depresyon (To ve ark., 2017) düzeyleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ebeveynlerden algılanan yüksek kabul de benzer şekilde yüksek yaşam doyumu ve düşük anksiyete ile ilişkilidir (Seibel ve Johnson, 2001). Ebeveynlerden algılanan yüksek sıcaklık yüksek psikolojik iyi oluş (Özden, 2014) ve yaşam doyumu (Kokeb, 2014) ile ilişkilidir. Bu çalışma kapsamında da hem anneden hem de babadan algılanan duyarlılığın psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısını pozitif yönde yordadığına dair elde edilen bulgular literatürle tutarlıdır.

Ebeveyn duyarlılığının olumlu kimlik gelişimini de desteklediği bilinmektedir. Akman-Özdemir (2017) çalışmasında ebeveynlerden yüksek düzeyde duyarlık algılananın siyasal alandaki başarılı kimlik statüsünü yordadığını bulmuştur. Ebeveynlerden algılanan kabul (Romano, 2004) ve kabul/ilginin (Yeni hayat, 2011) de başarılı kimlik statüsüyle olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca başarılı kimlik statüsüne karşılık gelen bilgi yönelimli kimlik stiline ebeveynlerden algılanan duyarlık ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Soenens ve ark., 2011; Smits ve ark., 2008; Skhirtladze ve ark., 2017). Ebeveynlerden algılanan duyarlılığın düşük olmasının ise moratoryum ve dağınık kimlik statüleri ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Akman-Özdemir (2017) ebeveynlerden algılanan duyarlık ile moratoryum kimlik statüsü arasında negatif yönde ilişki olduğunu bulmuştur. Romano da (2004) çalışmasında ebeveynlerden algılanan düşük kabulün hem moratoryum hem de dağınık kimlik statüsü ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde Yeni hayat (2011) çalışmasında ebeveynlerden algılanan düşük kabul/ilginin dağınık kimlik statüsüyle ilişkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca dağınık kimlik statüsüne karşılık gelen kaçınma yönelimli kimlik stiline de ebeveynlerden algılanan düşük duyarlık ile ilişkili olduğuna dair bulgular bulunmaktadır (Soenens ve ark., 2011; Smits ve ark., 2008; Skhirtladze ve ark., 2017). Bu çalışma kapsamında da literatürle uyumlu olarak, hem

anneden hem de babadan algılanan duyarlılığın başarılı kimlik statüsünü pozitif yönde; moratoryum ve dağınık kimlik statülerini negatif yönde yordadığı bulunmuştur.

Sağlıklı kimlik gelişiminin de bireylerin iyi oluşlarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir. Erikson (1968) “aynılık ve süreklilik” duygusunun kazanıldığı olumlu kimlik biçimlenmesinin psikososyal iyi oluşa işaret ettiğini belirtmiştir. Kim olduğuna ve yaşamının ne yönde ilerlediğine dair kesin bir duyguya sahip olan bireylerin kendileri hakkında daha olumlu hissetmeleri, diğer insanlarla daha keyifli ilişkiler kurabilmeleri ve daha az stresli olmaları muhtemeldir (Schwartz ve ark., 2011). Çakır (2014) ve Waterman (2007) başarılı kimlik statüsünün yüksek psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğunu; moratoryum, dağınık ve ipotekli kimlik statülerinin ise düşük psikolojik iyi oluşla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Özgüngör (2009) başarılı kimlik statüsünün yüksek yaşam doyumuyla; moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin ise düşük yaşam doyumuyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Uçar ve Morsünbül (2017) bilgi yönelimli kimlik stili ile yüksek benlik saygısının; kaçınma yönelimli kimlik stili ile düşük benlik saygısının ilişkili olduğunu bulmuştur. Schwartz ve arkadaşları (2011) ise psikososyal işlevselliğin küme analizi yöntemiyle belirledikleri kimlik statülerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısında en yüksek puanları başarılı kimlik statüsündeki bireylerin; en düşük puanları ise dağınık kimlik statülerindeki bireylerin aldığı görülmüştür. Ayrıca moratoryum ve dağınık kimlik statülerindeki bireylerin depresyon ve anksiyete puanları da diğer statüdekilerden daha yüksektir. Literatürle tutarlı olarak bu çalışmada da başarılı kimliğin psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısını pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin ise psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısını negatif yönde yordadığı bulunmuştur. İpotekli kimlik statüsü ise yalnızca psikolojik iyi oluşu negatif yönde yordamaktadır. İpotekli kimlik statüsü ile yaşam doyumu ve benlik saygısı arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Bu bulgu da Uçar ve Morsünbül’ün (2017) norm yönelimli kimlik stili ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin anlamsız olduğunu bulmasıyla ve Özgüngör’ün (2009) ipotekli kimlik statüsü ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin anlamsız olduğunu bulmasıyla benzerdir.

Sonuç olarak; beliren yetişkinlerin her iki ebeveynlerinden algıladıkları duyarlık ile iyi oluş değişkenleri (psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, benlik saygısı) arasındaki ilişkilerde başarılı, moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin kısmi aracı etkilerinin olduğu bulunmuştur. Kısmi aracı etki; ebeveynlerden algılanan duyarlığın iyi oluş değişkenleri üzerinde doğrudan etkili olmasının yanı sıra başarılı, moratoryum ve dağınık statüler üzerinden de dolaylı etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir. Yani ebeveynlerden yüksek düzeyde duyarlık algılamının başarılı kimlik statüsünü yordadığı ve başarılı kimlik statüsünün de yüksek iyi oluşu yordadığı görülmektedir. Ebeveynlerden algılanan düşük düzeydeki duyarlık ise moratoryum ve dağınık kimlik statülerini yordamakta ve bu statülerde iyi oluşun düşük düzeylerini yordamaktadır.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda ikinci olarak, anne ve babadan algılanan özerklik desteği ile iyi oluş değişkenleri (psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, benlik saygısı) arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin (başarılı, moratoryum, dağınık) aracı etkilerinin incelenmesine yönelik sonuçlar ele alınacaktır. Grolnick, Deci ve Ryan (1997) olumlu bir ebeveynlik stiline özerklik desteğini içermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Soenens ve arkadaşlarına (2004) göre ebeveynlerin özerklik desteği sağlıklı psikososyal gelişimle ilişkilidir. Ryan ve Deci (2000) temel bir ihtiyaç olan özerkliğin desteklenmesinin bireyin iyi oluşunu olumlu şekilde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Literatürdeki çalışmalarda ebeveynlerin özerklik desteğinin iyi oluş üzerinde etkili olduğunu destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Reed ve arkadaşları (2016) ile To ve arkadaşlarının (2017) yürüttüğü çalışmalar ebeveynin yüksek düzeyde özerklik desteği sağlamasının yüksek yaşam doyumu, düşük depresyon ve düşük anksiyete ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Sznitman ve arkadaşları (2019) ebeveynlerin yüksek özerklik desteğinin yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Öznel iyi oluşu akademik yaşam doyumu, genel yaşam doyumu ve pozitif-negatif duyguların toplamı olarak kavramsallaştıran Ratelle ve arkadaşları (2013) da özerklik desteği ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde ilişki olduğunu bulmuşlardır. Literatürde Ryff'in (1989a) kavramsallaştırdığı Psikolojik İyi Oluş Modeli ile ebeveynlerden algılanan özerklik desteği arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak Karabeyeser'in (2013) çalışmasında Psikolojik İyi Olma Ölçekleri'nin tüm alt boyutlarında en yüksek puanı demokratik ebeveyne

sahip olan gençler ve en düşük puanı otoriter ebeveyne sahip olan gençler almıştır. Demokratik tutumun yüksek özerklik desteği ve otoriter tutumun düşük özerklik desteği içermesi sebebiyle (Baumrind, 2005) bu bulgunun ebeveynlerden algılanan özerklik desteği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi desteklediği söylenebilir. Ayrıca Grolnick ve arkadaşları (1997) özerkliği destekleyen ebeveynlik uygulamalarının çocukları bireysel gelişim ve kişilerarası anlamlı ilişkiler geliştirmeye yönelik desteklediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla bunlar da Ryff'in (1989a) modelindeki bireysel gelişim ve diğerleriyle olumlu ilişkiler boyutlarıyla ilişkilendirilebilir. Özerklik desteği verilmeyen çocukların dış etkilere ve çevredeki olanaklardan uzak kalması (Morris ve ark., 2001; akt. Silk ve ark., 2003) durumu ile de Ryff'in (1989a) modelindeki çevresel hakimiyet boyutu arasında ilişki kurulabilir. Tüm bu bulgular doğrultusunda, bu çalışma kapsamında da ebeveynlerden algılanan özerklik desteğinin psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve benlik saygısını pozitif yönde yordadığı bulgusu literatürle tutarlıdır.

Özerklik desteğinin sağlanması çocuğun kendi değerlerinin farkına varmasını ve bunları içselleştirmesini kolaylaştırır; kendi eylemlerini başlatmasını, inisiyatif almasını, kendi değerlerine uygun şekilde kararlar almasını teşvik eder. İçselleştirmeyi ve bağlılığı teşvik eden özerkliği destekleyici tutumun (Ryan ve Deci, 2000) kimlik gelişimi açısından bakıldığında da içsel yatırımı desteklemesi beklenmektedir (Grolnick ve ark., 1997; Ryan ve Deci, 2000). Literatürde özerklik desteğinin olumlu kimlik gelişimini desteklediğine yönelik kanıtlar bulunmaktadır. Akman-Özdemir (2017) çalışmasında ebeveynlerden algılanan yüksek özerklik desteğinin siyasal alanda başarılı kimlik statüsünü pozitif yönde yordadığını bulmuştur. Smits ve arkadaşları (2010) ile Soenens ve arkadaşları (2011) da çalışmalarında ebeveynlerden yüksek düzeyde özerklik desteği algılayanın bilgi yönelimli kimlik stili ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ebeveynlerinden düşük düzeyde özerklik desteği algılayan bireylerin kendi değerlerini belirleyip onlar doğrultusunda kendi iradeleriyle karar verme, yani herhangi bir seçeneğe içsel yatırım yapma konusunda sorun yaşamaları; bu nedenle düşük özerklik desteğinin moratoryum ve dağınık kimlik ile ilişkili olması beklenmektedir. Akman-Özdemir (2017) çalışmasında ebeveynlerden düşük düzeyde özerklik desteği algılayanın moratoryum ve dağınık kimlik statüleriyle ilişkili

olduğunu bulmuştur. Smits ve arkadaşları (2010) ile Soenens ve arkadaşları (2011) da çalışmalarında düşük özerklik desteğinin kaçınma yönelimli kimlik stiliyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırmada da bu bulgularla tutarlı olarak özerklik desteğinin başarılı kimlik statüsünü pozitif yönde; moratoryum ve dağınık kimlik statülerini ise negatif yönde yordadığı bulunmuştur.

Sonuç olarak, beliren yetişkinlerin anne ve babalarından algıladıkları özerklik desteği ile iyi oluş değişkenleri (psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, benlik saygısı) arasındaki ilişkilerde başarılı, moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin kısmi aracı etkilerinin olduğu bulunmuştur. Kısmi aracı etki; beliren yetişkinlerin ebeveynlerinden algıladıkları özerklik desteğinin iyi oluş değişkenleri üzerinde doğrudan etkinin yanı sıra başarılı, moratoryum ve dağınık kimlik statüleri üzerinden dolaylı etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir. Yani ebeveynlerden yüksek düzeyde özerklik desteği algılanmanın başarılı kimlik statüsünü yordadığı ve başarılı kimlik statüsünün de yüksek iyi oluşu yordadığı görülmektedir. Ebeveynlerden algılanan düşük düzeydeki özerklik desteği ise moratoryum ve dağınık kimlik statülerini yordamakta ve bu statülerde iyi oluşun düşük düzeylerini yordamaktadır.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda üçüncü olarak, anne ve babadan algılanan psikolojik kontrol ile iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkileri incelenmiştir. Psikolojik kontrol; ebeveynlerin çocuklarıyla aralarındaki sevgi ilişkisini kullanarak çocuklarının psikolojik ve duygusal gelişimine zarar veren kontrol davranışlarını içeren oldukça olumsuz bir ebeveynlik davranışıdır (Barber, 1996). Literatürde ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrolün bireylerin iyi oluşları üzerindeki olumsuz etkilerine dair çalışmalar bulunmaktadır. Algılanan yüksek psikolojik kontrolün depresyon ve anksiyete gibi içselleştirme problemleriyle (Barber, 1996; Silk ve ark., 2003; Seibel ve Johnson, 2001); antisosyal davranışlar gibi dışsallaştırma problemleriyle (Barber ve ark., 2005) ilişkili olduğu görülmüştür. Ebeveynlerden yüksek düzeyde psikolojik kontrol algılayan bireylerin düşük benlik saygısına (Sznitman ve ark., 2019; Shek, 2007), düşük yaşam doyumuna (Seibel ve Johnson, 2001; Shek, 2007) ve yüksek umutsuzluğa (Shek, 2007) sahip oldukları görülmektedir. Literatürde bu çalışma kapsamında ele alınan Psikolojik İyi Oluş Modeli ile psikolojik kontrol arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya

rastlanmamıştır. Fakat Shek'in (2007) çalışmasında farklı bir ölçek kullanılarak ölçülen ancak bu modeldeki çevresel hakimiyet boyutuna benzer olan hakimiyet boyutu ile ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrol arasındaki ilişki hem kesitsel hem de boylamsal olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda yüksek düzeydeki psikolojik kontrolün düşük düzeydeki hakimiyeti yordadığını bulunmuştur. Ayrıca psikolojik kontrol uygulayan ebeveynlerin çocuklarının sağlıklı bir kendilik tanımı ve benlik algısı geliştirmede zorlanmalarının (Youniss ve Smollar, 1985; akt. Barber, 1996) Psikolojik İyi Oluş Modeli'ndeki kendini kabul boyutuyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu çalışma kapsamında da literatürle tutarlı olarak ebeveynlerden yüksek düzeyde psikolojik kontrol algılanmanın düşük psikolojik iyi oluş, düşük yaşam doyumu ve düşük benlik saygısını yordadığı bulunmuştur.

Psikolojik kontrol uygulayan ebeveynlerin müdahaleci davranışlarının sağlam ve tutarlı bir kimlik oluşumuna engel olduğu bilinmektedir. Bu tür ebeveynlerin sevgiyi esirgeme gibi yöntemler kullanmaları, çocuğun ebeveynlerinden ya da diğer insanlardan kabul görebilmek için onların istediği gibi hareket etmesi gerektiğine dair algılar oluşturmaya sebep olur (Barber, 1996; Barber ve ark., 2005). Bu durum da çocuğun bilinçli seçim yapma süreçlerine (Baumrind, 1966), dolayısıyla kimlik gelişimi açısından bakıldığında içsel yatırım yapmasına engel olabilir. Çocuk ebeveynlerinin standartlarını erkenden içselleştirebilir (Baumrind, 1966), yani ipotekli kimlik çözümünü seçebilir; ya da hiçbir seçim yapamayarak yani içsel yatırım yapamayarak moratoryum veya dağınık kimlik statülerinden birinde yer alabilir. Akman-Özdemir (2017) çalışmasında ebeveynlerden algılanan yüksek psikolojik kontrolün siyasal alandaki moratoryum, dağınık ve ipotekli kimlik statüleriyle ilişkili olduğunu bulmuştur. Romano (2004) da ebeveynlerden algılanan yüksek psikolojik kontrolün moratoryum ve dağınık kimlik statüleriyle ilişkili olduğunu bulmuştur. Psikolojik kontrolün kimlik stilleriyle ilişkilerini inceleyen araştırmaların bulguları da bu çalışmalarla tutarlıdır. Ebeveynlerden algılanan psikolojik kontrolün bilgi yönelimli kimlik stiliyle negatif; norm yönelimli ve kaçınma yönelimli kimlik stilleriyle pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur (Skhirtladze ve ark., 2017; Smits ve ark., 2008). Bu çalışma kapsamında da anneden algılanan psikolojik kontrolün başarılı kimlik statüsünü negatif; dağınık, moratoryum ve ipotekli statülerini ise pozitif yönde

yordadığı bulunmuştur. Babadan algılanan psikolojik kontrolün ise moratoryum ve dağınık kimlik statülerini pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Bu çalışma sonucunda beliren yetişkinlerin annelerinden algıladıkları psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkide dört kimlik statüsünün de kısmi aracı etkilerinin olduğu bulunmuştur. Buna göre anneden algılanan psikolojik kontrol psikolojik iyi oluş üzerinde hem doğrudan etkiye sahiptir hem de kimlik statüleri aracılığıyla dolaylı etkiye sahiptir. Yani yüksek düzeyde algılanan psikolojik kontrol ipotekli, moratoryum ve dağınık kimlik statülerini yordamakta ve bu statüler de düşük psikolojik iyi oluşu yordamaktadır. Düşük düzeyde algılanan psikolojik kontrol ise başarılı kimliği yordamakta ve başarılı kimlik de yüksek psikolojik iyi oluşu yordamaktadır.

Anneden algılanan psikolojik kontrol ile yaşam doyumu ve benlik saygısı arasındaki ilişkilerde başarılı, moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin tam aracı etkiye sahip oldukları bulunmuştur. Buna göre anneden algılanan psikolojik kontrolün yaşam doyumu ve benlik saygısı üzerindeki etkisi doğrudan değil; kimlik statüleri üzerinden dolaylı şekilde gerçekleşmektedir. Başarılı, moratoryum ve dağınık kimlik statüleri yaşam doyumu ve benlik saygısı üzerinde anneden algılanan psikolojik kontrole kıyasla daha baskın etkilere sahiptir. Yani yüksek düzeyde algılanan psikolojik kontrol moratoryum ve dağınık kimlik statülerini yordamakta ve bu statüler de düşük yaşam doyumunu ve düşük benlik saygısını yordamaktadır. Düşük düzeyde algılanan psikolojik kontrol ise başarılı kimliği yordamakta ve başarılı kimlik de yüksek yaşam doyumunu ve benlik saygısını yordamaktadır.

Babadan algılanan psikolojik kontrol ile psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerde moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin kısmi aracı etkilerinin olduğu bulunmuştur. Buna göre babadan algılanan psikolojik kontrol psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu üzerinde doğrudan etkinin yanı sıra moratoryum ve dağınık statüler aracılığıyla dolaylı etkilere sahiptir. Yani yüksek düzeyde algılanan psikolojik kontrol moratoryum ve dağınık kimlik statülerini yordamakta ve bu statülerde düşük psikolojik iyi oluşu ve düşük yaşam doyumunu yordamaktadır.

Babadan algılanan psikolojik kontrol ile benlik saygısı arasındaki ilişkide moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin tam aracı etkilerinin olduğu bulunmuştur. Buna göre babadan algılanan psikolojik kontrolün benlik saygısı üzerindeki etkisi doğrudan değil; moratoryum ve dağınık statüler üzerinden dolaylı şekilde gerçekleşmektedir. Moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin benlik saygısı üzerindeki etkisi babadan algılanan psikolojik kontrole kıyasla daha baskındır. Yüksek düzeyde algılanan psikolojik kontrol moratoryum ve dağınık kimlik statülerini yordamakta ve bu statülerde düşük benlik saygısını yordamaktadır.

Elde edilen sonuçlar, anne ve babadan algılanan ebeveynlik davranışlarının iyi oluş değişkenleri üzerindeki etkisinin önemli bir kısmının kimlik statüleri aracılığıyla gerçekleştiğini göstermekte ve böylelikle beliren yetişkinlik döneminde kimlik biçimlenmesinin önemini vurgulamaktadır.

Bu çalışma kapsamında ebeveynlerden algılanan davranışsal denetim kimlik statüleriyle anlamlı ilişki göstermediği için aracı etki analizlerine de dahil edilememiştir. Literatürde bakıldığında ebeveynlerden algılanan denetimin kimlik statüleriyle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Yenihayat (2011) denetim boyutunun başarılı kimlik statüsü ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Romano (2004) ebeveynlerden algılanan denetimin dağınık kimlikle negatif ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada ise anlamlı ilişki bulunmamasının sebebi kullanılan ölçekten kaynaklanabilir. Ölçeğin davranışsal denetim alt boyutundaki dört maddeden ikisi “ebeveynden izin alarak/almayarak dışarı çıkabilmekle” ilgilidir. Örneklemin yaklaşık %40’lık bir kısmının ebeveynlerinden ayrı yaşadığı göz önüne alınırsa bu maddelerin denetimi doğru şekilde ölçmeyebileceği düşünülebilir.

SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı beliren yetişkinlerin anne ve babalarından algıladıkları ebeveynlik davranışları (duyarlık, özerklik desteği, psikolojik kontrol, davranışsal denetim) ile iyi oluşları (psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, benlik saygısı) arasındaki ilişkilerde kimlik statülerinin aracı etkilerini incelemektir. Yapılan analizler sonucunda çeşitli kısmi ve tam aracı etkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar kimlik biçimlenmesinin beliren yetişkinlik dönemindeki merkezi önemine işaret etmektedir. Ayrıca ele alınan ebeveynlik davranışlarının da iyi oluş değişkenleri üzerindeki doğrudan etkilerini sürdürmeleri -her ne kadar bağımsızlık ihtiyacının yüksek olduğu bir dönem olsa da- beliren yetişkinlik döneminde ebeveynlerle olan ilişkilerin önemini koruduğunu göstermektedir.

Literatürde ebeveynlik davranışları ile iyi oluş arasındaki ilişkide kimlik statülerinin aracı etkilerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca bu çalışmada ele alınan ebeveynlik boyutlarıyla -psikolojik sağlığın pozitif yönüne işaret eden- üç farklı iyi oluş değişkeninin bir arada incelendiği bir çalışmayla da karşılaşılmamıştır. Literatürde özellikle de Ryff'in (1989a) Psikolojik İyi Oluş Modeli'ni ebeveynlik ve kimlik değişkenleriyle birlikte ele alan çalışmalar oldukça az sayıdadır. Tüm bunlar bu araştırmanın güçlü yönleridir.

Günümüzde beliren yetişkinlik dönemi çalışmalarına artan ilgi göz önüne alındığında bu çalışma kapsamında beliren yetişkinlik döneminin özelliklerine ve bu dönemde ebeveynlerle olan ilişkilere dair elde edilen tanımlayıcı bulguların da hem Türkiye'deki beliren yetişkinlik çalışmaları için hem de kültürlerarası karşılaştırmalar için önemli veriler sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın önemli sınırlılığı, sadece kendisini orta ekonomik düzeyde algılayan katılımcılarla yürütülmüş olmasıdır. Kendisini düşük ya da yüksek ekonomik düzeyde algılayan katılımcıların sayısı gruplar arası karşılaştırmaya elvermeyecek ölçüde az olduğundan ve ekonomik durumun iyi oluş değişkenleriyle ilişkili olduğuna dair literatürde çalışmalar bulunduğu (Örn. Cenkseven, 2004; Özden, 2014) bu katılımcılar analize dahil edilmemiştir. İleride bu konuyla ilgili

yürütülecek çalışmalarda diğer ekonomik düzeylerdeki katılımcıların da araştırmaya dahil edilmesi daha genellenebilir sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayacaktır.

Türkiye’de beliren yetişkinlik döneminde, ebeveynlerle beliren yetişkin çocukları arasındaki ilişkilerin ne şekilde değiştiğine yönelik daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca bu araştırma kapsamında parçalanmamış ailelere sahip beliren yetişkinler ile çalışılmıştır. Ebeveynleri boşanmış ya da vefat etmiş olan beliren yetişkinlerin kimlik biçimlenmesi ile ilgili araştırmaların yürütülmesi de alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ADAMS, G. R., SHEA, J. A., FITCH, S. A.: 1979 "Toward the Development of An Objective Assessment of Ego-Identity Status", **Journal of Youth and Adolescence**, 8/2, 223-237.
- AKIN, A., DEMİRCİ, İ., YILDIZ, E., GEDİKSİZ, E., EROĞLU, N.: 2012 "The Short Form of the Scales of Psychological Well-being (SPWB-42): The Validity and Reliability of the Turkish Version", **International Counseling and Education Conference**, İstanbul, Turkey.
- AKMAN-ÖZDEMİR, P.: 2017 "Genç Yetişkinlerin Siyasal Kimlik Biçimlenmesinin ve Toplumsal Katılımının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında İncelenmesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALLEN, J. P., HAUSER, S. T., BELL, K. L., O'CONNOR, T. G.: 1994 "Longitudinal Assessment of Autonomy and Relatedness in Adolescent-Family Interactions as Predictors of Adolescent Ego Development", **Child Development**, 65, 179-194.
- AQUILINO, W. S.: 2006 "Family Relationships and Support Systems in Emerging Adulthood", in J. J. Arnett, J. L. Tanner (Eds.), **Emerging Adults in America: Coming of Age in the 21st Century**, Washington, American Psychological Association, pp. 193-217.

- ARNETT, J. J.: 1994 "Are College Students Adults? Their Conceptions of the Transition to Adulthood", **Journal of Adult Development**, 1/4, 213-224.
- ARNETT, J. J.: 2000 "Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties", **American Psychologist**, 55/5, 469-480.
- ARNETT, J. J.: 2007a "Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For?" **Child Development Perspectives**, 1/2, 68-73.
- ARNETT, J. J.: 2007b "Afterword: Aging Out of Care - Toward Realizing the Possibilities of Emerging Adulthood", **New Directions for Youth Development**, 113, 151-161.
- ARNETT, J. J.: 2007c "Socialization in Emerging Adulthood: From the Family to the Wider World, from Socialization to Self-Socialization", in J. Grusec, P. Hastings, (Eds.), **Handbook of Socialization**, New York: Guilford, pp. 208-231.
- ARNETT, J. J.: 2015 **Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties**, 2nd Edition, New York, Oxford University Press.
- ARNETT, J. J.: 2016 "College Students as Emerging Adults: The Developmental Implications of the College Context", **Emerging Adulthood**, 4/3, 219-222.

- ARNETT, J. J., SCHWAB, J.: 2012 “The Clark University Poll of Emerging Adults: Thriving, Struggling, and Hopeful”, Worcester, MA: Clark University, (Çevrimiçi) <http://www.clarku.edu/clark-poll-emerging-adults/>
- ARNETT, J. J., SCHWAB, J.: 2013 “Parents and Their Grown Kids: Harmony, Support, and (Occasional) Conflict”, Worcester, MA: Clark University, (Çevrimiçi) <http://www.clarku.edu/clark-poll-emerging-adults/>
- ARRINDELL, W. A., MEEUWESSEN, L., HUYSE, F. J.: 1991 “The Satisfaction with Life Scale (SWLS): Psychometric Properties in A Non-Psychiatric Medical Outpatients Sample”, **Personality and Individual Differences**, 12/2, 117-123.
- ATAK, H.: 2005 “**Beliren Yetişkinlik: Yeni Bir Yaşam Döneminin Türkiye’de İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AYVAŞIK, H. B., ER, N. M., KIŞLAK, Ş. T., ERKUŞ, A.: 2000 **Psikoloji Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- BARBER, B. K.: 1996 “Parental Psychological Control: Revisiting A Neglected Construct”, **Child Development**, 67/6, 3296-3319.
- BARBER, B. K., STOLZ, H. E., OLSEN, J. A.: 2005 “Parental Support, Psychological Control, and Behavioral Control: Assessing Relevance Across Time, Culture, and Method”, **Monographs of the**

- Society for Research in Child Development**, 70, 1-137.
- BARON, R. M., KENNY, D. A.: 1986 "The Moderator–Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations", **Journal of Personality and Social Psychology**, 51/6, 1173-1182.
- BAUMRIND, D.: 1966 "Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior", **Child Development**, 37/4, 887-907.
- BAUMRIND, D.: 2005 "Patterns of Parental Authority and Adolescent Autonomy", **New Directions for Child and Adolescent Development**, 108, 61-69.
- BEE, H., BOYD, D.: 2009 **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, Çev. Okhan Gündüz, İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- BENNION, L. D., ADAMS, G. R.: 1986 "A Revision of the Extended Version of the Objective Measure of Ego-Identity Status: An Identity Instrument for Use with Late Adolescents", **Journal of Adolescent Research**, 1/2, 183-197.
- BERZONSKY, M. D.: 1989 "Identity Style: Conceptualization and Measurement", **Journal of Adolescent Research**, 4/3, 268-282.

- BERZONSKY, M. D.,
FERRARI, J. R.: 1996
“Identity Orientation and Decisional Strategies”,
Personality and Individual Differences, 20/5,
597-606.
- CAN, A.: 2018
**SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel
Veri Analizi**, 6. Baskı, Ankara, Pegem Akademi
Yayınları.
- CAPCARA, G. V.,
FAGNANI, C.,
ALESSANDRI, G.,
STECA, P.,
GIGANTESCO, A.,
SFORZA, L. L. C., STAZI,
M. A.: 2009
“Human Optimal Functioning: The Genetics of
Positive Orientation Towards Self, Life, and the
Future”, **Behavior Genetics**, 39/3, 277-284.
- CAPCARA, G. V., STECA,
P., ALESSANDRI, G.,
ABELA, J. R.,
MCWHINNIE, C. M.: 2010
“Positive Orientation: Explorations on What Is
Common to Life Satisfaction, Self-Esteem, and
Optimism”, **Epidemiologia e Psichiatria Sociale**,
19, 63-71.
- CENKSEVEN, F.: 2004
“Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik
İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi”,
Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CİHANGİR-ÇANKAYA,
Z.: 2005
“Öz-Belirleme Modeli: Özerklik Desteği, İhtiyaç
Doyumu ve İyi Olma”, Yayınlanmamış Doktora
Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- ÇAKIR, S. G., AYDIN, G.: 2005 “Parental Attitudes and Ego Identity Status of Turkish Adolescents”, **Adolescence**, 40/160, 847-859.
- ÇAKIR, S. G.: 2014 “Ego Identity Status and Psychological Well-Being Among Turkish Emergins Adults”, **Identity: An International Journal of Theory and Research**, 14/3, 230–239.
- ÇUHADAROĞLU, F.: 1986 “Adolesanlarda Benlik Saygısı”, **Uzmanlık Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- DARLING, N., STEINBERG, L.: 1993 “Parenting Style as Context: An Integrative Model”, **Psychological Bulletin**, 113/3, 487-496.
- DECI, E. L., RYAN, R. M.: 2008 “Hedonia, Eudaimonia, and Well-Being: An Introduction”, **Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being**, 9/1, 1-11.
- DIENER, E.: 1984 “Subjective Well-Being”, **Psychological Bulletin**, 95/3, 542-575.
- DIENER, E., EMMONS, R. A., LARSEN, R. J., GRIFFIN, S.: 1985 “The Satisfaction with Life Scale”, **Journal of Personality Assessment**, 49/1, 71-75.
- DOĞAN, A., CEBİOĞLU, S.: 2011 “Beliren Yetişkinlik: Ergenlikten Yetişkinliğe Uzanan Bir Dönem”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 14/28, 11-21.

- DURAK, M., ŞENOL-DURAK, E., GENÇÖZ, T.: 2010
“Psychometric Properties of the Satisfaction with Life Scale among Turkish University Students, Correctional Officers, and Elderly Adults”, **Social Indicators Research**, 99/3, 413-429.
- ERGİN, E.: 2015
“Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Statüleri ve Başa Çıkma Stratejileri İlişkisinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERIKSON, E. H.: 1963
Childhood and Society, 2nd Edition, New York, Norton Company.
- ERIKSON, E. H.: 1968
Identity: Youth and Crisis, New York, Norton Company.
- GROLNICK, W. S., DECI, E. L., RYAN, R. M.: 1997
“Internalization within the Family: The Self-Determination Theory Perspective”, in J. E. Grusec and L. Kuczynski (Eds.), **Parenting and Children’s Internalization of Values: A Handbook of Contemporary Theory**, New York, Wiley, pp. 135-161.
- GROTEVANT, H. D., ADAMS, G. R.: 1984
“Development of an Objective Measure to Assess Ego Identity in Adolescence: Validation and Replication”, **Journal of Youth and Adolescence**, 13/5, 419-438.
- GRUSEC, J. E., HASTINGS, P. D.: 2007
Handbook of Socialization: Theory and Research, New York, Guilford Press.

- GÜRCAN-AYDIN, M.:
2017 “**Beliren Yetişkinlik Döneminde Algılanan Ebeveynlik Tutumları ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç.: 2007 **Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**, 3.Baskı, İstanbul, Evrim Yayınevi.
- KARABEYESER, M.:
2013 “**Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları ve Stresli Yaşam Olaylarına Göre Psikolojik İyi Oluşu**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOKEB, A., MUNAF, S.,
KHAN, B.: 2014 “Relationship of Perceived Parental Behavior at the Stage of Adolescent with Life Satisfaction and Agression of Adult Daughters”, **Bahria Journal of Professional Psychology**, 13/2, 1-16.
- KROGER, J.: 2004 **Identity in Adolescence: The Balance Between Self and Other**, New York, Routledge.
- KROGER, J., MARCIA, J.
E.: 2011 “The Identity Statuses: Origins, Meanings, and Interpretations”, in S. J. Schwartz, K. Luyckx, and V. L. Vignoles (Eds.), **Handbook of Identity Theory and Research**, New York, Springer Science, pp. 31-53.

- LAMBORN, S. D.,
MOUNTS, N. S.,
STEINBERG, L.,
DORNBUSCH, S. M.:
1991
“Patterns of Competence and Adjustment Among
Adolescents from Authoritative, Authoritarian,
Indulgent, and Neglectful Families”, **Child
Development**, 62/5, 1049-1065
- LUSTER, T., OKAGAKI,
L.: 2005
Parenting: An Ecological Perspective, Mahwah,
Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- MACCOBY, E. E.,
MARTIN, J. A.: 1983
“Socialization in the Context of the Family:
Parent-Child Interaction.”, in P. H. Mussen and E.
M. Hetherington (Eds.), **Handbook of Child
Psychology: Socialization, Personality, and
Social Development**, New York, Wiley, pp. 1-101.
- MARCIA, J. E.: 1966
“Development and Validation of Ego-Identity
Status”, **Journal of Personality and Social
Psychology**, 3/5, 551-558.
- MARCIA, J. E.: 1967
“Ego Identity Status: Relationship to Change in
Self-Esteem, General Maladjustment and
Authoritarianism”, **Journal of Personality**, 35/1,
551-558.
- MARCIA, J. E.: 1980
“Identity in Adolescence”, in J. Adelson (Ed.),
Handbook of Adolescent Psychology, New York,
Wiley, pp. 159-187.
- MILLER, P. H.: 2008
Gelişim Psikolojisi Kuramları, Çev. Zeynep
Gültekin, Ankara, İmge Kitabevi.

- MRUK, C. J.: 2006 **Self-Esteem Research, Theory, and Practice: Toward A Positive Psychology of Self-Esteem**, New York, Springer Publishing Co.
- OSKAY, G.: 1998 “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeğinin (Extended Objective Measures of Ego Identity Status) - EOM-EIS’in Türkçe’ye Uyarlanması-Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2/9, 17-24.
- ÖZDEN, K.: 2014 “Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluşun Psikososyal Yordayıcılarının Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZGÜNGÖR, S.: 2009 “Postmodern Değerler, Kimlik Oluşumu ve Yaşam Doyumu”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 4/31, 32-42.
- PADILLA-WALKER, L. M., NELSON, L. J.: 2017 **Flourishing in Emerging Adulthood: Positive Development During the Third Decade of Life**, New York, Oxford University Press.
- PAVOT, W., DIENER, E.: 1993 “Review of the Satisfaction with Life Scale”, **Psychological Assessment**, 5/2, 164-172.

- PETERSON, G. W.: 2005 "Family Influences on Adolescent Development", in T. P. Gullotta and G. R. Adams (Eds.), **Handbook of Adolescent Behavioral Problems: Evidence-Based Approaches to Prevention and Treatment**, New York, Springer Science, pp. 27-55.
- RATELLE, C. F.,
SIMARD, K., GUAY, F.:
2013 "University Students' Subjective Well-being: The Role of Autonomy Support from Parents, Friends, and the Romantic Partner", **Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being**, 14/3, 893-910.
- REED, K., DUNCAN, J.
M., LUCIER-GREER, M.,
FIXELLE, C., FERRARO,
A. J.: 2016 "Helicopter Parenting and Emerging Adult Self-Efficacy: Implications for Mental and Physical Health", **Journal of Child and Family Studies**, 25/10, 3136-3149.
- REIFMAN, A., ARNETT,
J. J., COLWELL, M. J.:
2007 "Emerging Adulthood: Theory, Assessment, and Application", **Journal of Youth Development**, 2/1, 1-12.
- ROMANO, J. J.: 2004 "**Dimensions of Parenting and Identity Development in Late Adolescence**", Unpublished Master Thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- ROSENBERG, M.: 1965 **Society and the Adolescent Self-Image**, Princeton, Princeton University Press.

- ROSENBERG, M.,
SCHOOLER, C.,
SCHOENBACH, C.,
ROSENBERG, F.: 1995
- “Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes”, **American Sociological Review**, 60/1, 141-156.
- RYAN, R. M., DECI, E. L.: 2000
- “Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being”, **American Psychologist**, 55/1, 68-78.
- RYAN, R. M., DECI, E. L.: 2001
- “On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being”, **Annual Review of Psychology**, 52, 141-166.
- RYENG, M. S., KROGER, J., MARTINUSSEN, M.: 2013
- “Identity Status and Self-Esteem: A Meta-Analysis”, **Identity: An International Journal of Theory and Research**, 13/3, 201-213.
- RYFF, C. D.: 1989a
- “Beyond Ponce de Leon and Life Satisfaction: New Directions in Quest of Successful Ageing”, **International Journal of Behavioral Development**, 12/1, 35-55.
- RYFF, C. D.: 1989b
- “Happiness Is Everything, or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 57/6, 1069-1081.

- RYFF, C. D.: 1995 “Psychological Well-Being in Adult Life”, **Current Directions in Psychological Science**, 4/4, 99-104.
- RYFF, C. D., SINGER, B.: 1996 “Psychological Well-Being: Meaning, Measurement, and Implications for Psychotherapy Research”, **Psychotherapy and Psychosomatics**, 65, 14-23.
- RYFF, C. D., SINGER, B. H.: 2008 “Know Thyself and Become What You Are: A Eudaimonic Approach to Psychological Well-Being”, **Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being**, 9/1, 13-39.
- SANDHU, D., SINGH, B., TUNG, S., KUNDRA, N.: 2012 “Adolescent Identity Formation, Psychological Well-Being, and Parental Attitudes”, **Pakistan Journal of Psychological Research**, 27/1, 89-105.
- SANTROCK, J. W.: 2012 **Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi**, Çev. Ed.: Galip Yüksel, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- SAYIL, M., KINDAP, Y.: 2010 “Ergenin Anne-Babadan Algıladığı Psikolojik Kontrol: Psikolojik Kontrol Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 13/25, 62-71.
- SCHAEFER, E. S.: 1965a “Children's Reports of Parental Behavior: An Inventory”, **Child Development**, 36/2, 413-424.

- SCHAEFER, E. S.: 1965b "A Configurational Analysis of Children's Reports of Parent Behavior", **Journal of Consulting Psychology**, 29/6, 552-557.
- SCHWARTZ, S. J.: 2001 "The Evolution of Eriksonian and, Neo Eriksonian Identity Theory and Research: A Review and Integration", **Identity: An International Journal of Theory and Research**, 1, 7-58.
- SCHWARTZ, S. J., BEYERS, W., LUYCKX, K., SOENENS, B., ZAMBOANGA, B. L., FORTHUN, L. F., HARDY, S. A., VAZSONYI, A. T., HAM, L. S., KIM, S. Y., WHITBOURNE, S. K., WATERMAN, A. S.: 2011 "Examining the Light and Dark Sides of Emerging Adults' Identity: A Study of Identity Status Differences in Positive and Negative Psychosocial Functioning", **Journal of Youth and Adolescence**, 40, 839-859.
- SCHWARTZ, S. J., ZAMBOANGA, B. L., LUYCKX, K., MECA, A., RITCHIE, R.A.: 2013 "Identity in Emerging Adulthood: Reviewing the Field and Looking Forward", **Emerging Adulthood**, 1/2, 96-113.
- SEIBEL, F. L., JOHNSON, W. B.: 2001 "Parental Control, Trait Anxiety, and Satisfaction with Life in College Students", **Psychological Reports**, 88/2, 473-480.

- SEVİM, S. A.: 2014 “Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği Ergen ve Ana Baba Sürümlerinin Uyarlanması”, **Düşünen Adam Dergisi**, 27, 291-300.
- SHEK, D. T. L.: 2007 “A Longitudinal Study of Perceived Parental Psychological Control and Psychological Well-Being in Chinese Adolescents in Hong Kong”, **Journal of Clinical Psychology**, 63/1, 1-22.
- SILK, J. S., MORRIS, A. S., KANAYA, T., STEINBERG, L.: 2003 “Psychological Control and Autonomy Granting: Opposite Ends of a Continuum or Distinct Constructs?”, **Journal of Research on Adolescence**, 13/1, 113-128.
- SKHIRTADZE, N., JAVAKHISHVILI, N., SCHWARTZ, S. J., LUYCKX.: 2017 “Identity styles in the Georgian Context and Associations with Parenting Dimensions”, **European Journal of Developmental Psychology**, 15/1, 24-40.
- SMITS, I., SOENENS, B., LUYCKX, K., DURIEZ, B., BERZONSKY, M., GOOESSENS, L.: 2008 “Perceived Parenting Dimensions and Identity Styles: Exploring the Socialization of Adolescents’ Processing of Identity-Relevant Information”, **Journal of Adolescence**, 31/2, 151-164.
- SMITS, I., SOENENS, B., VANSTEENKISTE, M., LUYCKX, K., GOOESSENS, L.: 2010 “Why do Adolescents Gather Information or Stick to Parental Norms? Examining Autonomous and Controlled Motives Behind Adolescents’ Identity Style”, **Journal of Youth and Adolescence**, 39/11, 1343-1356.

- SOENENS, B.,
BERZONSKY, M. D.,
DUNKEL, C. S., PAPINI,
D. R.: 2011
“The Role of Perceived Parental Dimensions and Identification in Late Adolescents’ Identity Processing Styles”, **Identity: An International Journal of Theory and Research**, 11/3, 189–210.
- SOENENS B., BEYERS
W., GOOSSENS, L. L.:
2004
“Adolescent Perceived Parenting Scale”,
Yayınlanmamış Araştırma Raporu.
- SOENENS, B.,
VANSTEENKISTE, M.,
SIERENS, E.: 2009
“How Are Parental Psychological Control and Autonomy-Support Related? A Cluster-Analytic Approach”, **Journal of Marriage and Family**, 71/1, 187-202.
- SZNITMAN, G. A.,
ZIMMERMAN, G. VAN
PETEGEM, S.: 2019
“Further Insight into Adolescent Personal Identity Statuses: Differences Based on Self-Esteem, Family Climate, and Family Communication”, **Journal of Adolescence**, 71, 99-109.
- TABACHNICK, B. G.,
FIDELL, L. S.: 2007
Using Multivariate Statistics, Boston, Pearson Education.
- TO, S., HELWIG, C. C.,
YANG, S.: 2017
“Predictors of Children's Rights Attitudes and Psychological Well-being Among Rural and Urban Mainland Chinese Adolescents”, **Social Development**, 26/1, 185-203.
- TOPÇU, A. E.: 2016
“Olumsuz Yaşam Olayları, Anne Ergen İlişkisi ve Ergen Uyumu Arasındaki İlişkiler: Bir

İzleme Çalışması” Yayınlanmamış Doktora Tezi,
Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UÇAR, M. E.,
MORSÜNBÜL, Ü.: 2017

“Üniversite Öğrencilerinde Kimlik Stilleri, Benlik Kurguları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler”,
II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu, Muğla.

VURAL-YÜZBAŞI, D.:
2012

“Türkiye’de Beliren Yetişkinlik: Yetişkinlik Kriterlerinin ve Yetişkinlik Statülerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

WATERMAN, A. S.: 2007

“Doing Well: The Relationship of Identity Status to Three Conceptions of Well-Being”, **Identity: An International Journal Of Theory and Reasearch**, 7/4, 289-307.

YENİHAYAT, T.: 2011

“Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Statüleri, Kişilik Özellikleri ve Algıladıkları Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu formda sizinle ve ailenizle ilgili bazı sorular yer almaktadır. Soruları cevaplarken her bir soruda size en uygun olan cevabın yanındaki parantezin içine çarpı (X) işareti koyunuz. Açık uçlu sorular için cevaplarınızı soruların yanındaki boşluğa () yazınız.

1. Biyolojik Cinsiyetiniz : Kadın() Erkek()

2. Doğum Yılıınız : _____

3. Okumakta Olduğunuz Üniversite:_____

4. Okumakta Olduğunuz Fakülte/Yüksek Okul ve Bölüm : _____

5. Kaçınıcı Sınıftasınız? _____

6. Şu an da bir işte çalışıyor musunuz? Evet() Hayır()

Çalışıyor iseniz : Tam zamanlı() Yarı zamanlı/Part time()

Çalıştığınız iş okumakta olduğunuz bölümle ilgili mi? _____

7. Ebeveynlerinizin sağ olma durumu : Annem : Sağ() Vefat etti()

Babam : Sağ() Vefat etti()

8. Anne ve babanız : Evli() Boşanmış() Diğer(Belirtiniz)_____

9. Şu an da kiminle birlikte yaşıyorsunuz?

() Anne ve/veya babamla birlikte

() Anne/babamdan ayrı → Kiminle? : _____

() Anne/babam ile aynı şehirde

() Anne/babamdan farklı şehirde

Ayrı yaşama sebebiniz? _____

10. Kendinizi “yetişkin” olarak tanımlayabilir misiniz? Yani yetişkinliğe ulaştığınızı düşünüyor musunuz?

Evet() Bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır() Hayır()

11. Medeni durumunuz : Bekar() Evli()

12. Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Düşük () Orta () Yüksek ()

13. Ebeveynlerinizin eğitim durumu :

Annem : Okur yazar değil() Okur-yazar() İlkokul mezunu()
 Ortaokul mezunu() Lise mezunu() Üniversite mezunu()
 Diğer _____

Babam : Okur yazar değil() Okur-yazar() İlkokul mezunu()
 Ortaokul mezunu() Lise mezunu() Üniversite mezunu()
 Diğer _____

14. Ebeveynlerinizle ne sıklıkla iletişim kurarsınız? (*Yüzyüze, telefonla, maille vs.*)

() Her gün veya neredeyse her gün () Haftada birkaç kez

() Haftada bir kez () Ayda birkaç kez

() Ayda bir kez () Ayda birden az

15. “Ebeveynlerim -benim istediğimden daha fazla- hayatıma dahil oluyorlar.” ifadesine ne kadar katılıyorsunuz?

Kesinlikle katılmıyorum ()

Katılmıyorum ()

Kararsızım ()

Katılıyorum ()

Kesinlikle katılıyorum ()

16. Ebeveynlerinizle ilişkinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Ebeveyn-çocuk ilişkisi gibi ()

İki eşit yetişkin gibi ()

17. Ergenlik döneminizde ebeveynlerinizle olan ilişkiniz ile üniversite yıllarınızda ebeveynlerinizle olan ilişkiyi kıyasladığınızda :

Annemle ilişkimiz üniversite yıllarımda :

Daha kötü() Değişiklik yok() Daha iyi()

Babamla ilişkimiz üniversite yıllarımda :

Daha kötü() Değişiklik yok() Daha iyi()

18. Ebeveynlerinize ne kadar yakın hissediyorsunuz?

Hiç yakın değiliz()

Yakın değiliz()

Kararsızım()

Yakınız()

Çok yakınız()

19. Ailenizden maddi (ekonomik) destek alıyor musunuz?_____

20. Ailenize maddi (ekonomik) destek veriyor musunuz?_____

EK 2. YAŞAM GÖRÜŞÜ ÖLÇEĞİ

(ÖRNEK MADDELER)

Değerli Katılımcı,

Bu ölçme aracı yetişkin gelişimiyle ilgili bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Ölçeği doldurmaya başlamadan önce, lütfen ilk olarak kendiniz ve yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemi hakkında bir süre düşünün. “Yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemi” ifadesi ile, yaşamınızın ortalama beş yıllık bir dönemi (geçmiş olan birkaç yılı, şimdiki zamanı ve gelecek birkaç yılı) kastedilmektedir. Aşağıdaki satırlardaki her bir cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümlenin yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemini tanımlama derecesine göre, size uygunluk derecesini belirtmek için, lütfen sütunlardan birine bir çarpı (X) işareti koyunuz. Örneğin, eğer yaşamınızın bu döneminin “kararsızlık zamanı” olduğunu düşünüyorsanız, cümleyle aynı satırdaki “Bana tamamen uygun (4)” sütununun altına X işareti koyunuz. Lütfen her satıra yalnızca bir işaret koyunuz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemi	Bana hiç uygun değil (1)	Bana pek uygun değil (2)	Bana oldukça uygun (3)	Bana tamamen uygun (4)
keşif zamanıdır.				
kararsızlık zamanıdır.				
kim olduğunu bulma zamanıdır.				
yeni şeyleri deneme zamanıdır.				
ana-babalardan ayrılma zamanıdır.				
yavaş yavaş yetişkin olma zamanıdır.				

EK 3. LEUVEN ALGILANAN ANA BABALIK ÖLÇEĞİ

(ÖRNEK MADDELER)

Aşağıda annenizin/babanızın size yönelik bazı davranışları yer almaktadır. Her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve anneniz/babanız ile olan ilişkinizi düşünerek maddeleri değerlendiriniz. Uygun olan seçeneği çarpı (X) ile işaretleyiniz. Her satırda yalnızca bir kutucuğu işaretlemeye ve hiçbir maddeyi boş bırakmamaya dikkat ediniz.

1 = Hiç doğru değil 2= Genellikle doğru değil 3= Biraz doğru 4= Genellikle doğru 5= Her zaman doğru	Hiç doğru değil	Genellikle doğru değil	Biraz doğru	Genellikle doğru	Her zaman doğru
Onunla endişelerim hakkında konuştuktan sonra kendimi daha iyi hissedirim.	1	2	3	4	5
Onu hayal kırıklığına uğrattığımda, benimle yüz yüze gelmekten kaçınır.	1	2	3	4	5
İstediğim akşam dışarı çıkmama izin verir.	1	2	3	4	5
Beni kendisinden bağımsız davranmaya cesaretlendirir.	1	2	3	4	5
Keyifsiz olduğumda beni neşelendirir.	1	2	3	4	5
Hoşlanmadığı bir şey yaparsam bana soğuk ve ters davranır.	1	2	3	4	5

EK 4. GENİŞLETİLMİŞ OBJEKTİF EGO KİMLİK STATÜSÜ ÖLÇEĞİ

(ÖRNEK MADDELER)

Aşağıda genel olarak sizler için önemli olan bazı konulardaki tercihlerinizle ilgili cümleler bulunmaktadır. Her maddeyi dikkatlice okuyarak kendi duygu ve düşüncelerinizi ne derecede yansıttığınızı düşününüz. Her bir cümleye katılma ya da katılmama durumunuzu 1’den 6’ya kadar derecelendirilmiş olan seçenekler içinde en iyi şekilde yansıtan seçeneği (karşısındaki kutucuğa çarpı işareti koyarak) işaretleyiniz. Lütfen her madde/cümle için yalnızca bir kutucuğa işaret koyduğunuzdan ve hiçbir maddeyi boş bırakmadığınızdan emin olunuz.

1= Kesinlikle Katılmıyorum 2= Çoğunlukla Katılmıyorum 3= Bazen Katılmıyorum 4= Bazen Katılıyorum 5= Çoğunlukla Katılıyorum 6= Kesinlikle katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Çoğunlukla Katılmıyorum	Bazen Katılmıyorum	Bazen katılıyorum	Çoğunlukla Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Aslında girmek istediğim mesleği seçmiş değilim; daha iyisine rastlayıncaya kadar bulabildiğim herhangi bir işte çalışırım.	1	2	3	4	5	6
Arkadaşlarımı nasıl seçeceğim konusunu en iyi annemle babam bilir.	1	2	3	4	5	6
Düşünüp incelemek biraz zaman aldı ancak şimdi meslek olarak neyi istediğimi gerçekten biliyorum.	1	2	3	4	5	6
Farklı tipte birçok insan vardır. Henüz bana iyi arkadaş olabilecek uygun tipleri bulma olanaklarını araştırıyorum.	1	2	3	4	5	6
Anne babamın her zaman yerine getirdiği dini gereklere ben de aynen uyuyorum. Gerçekten nedenini hiç düşünmedim.	1	2	3	4	5	6

EK 5. PSİKOLOJİK İYİ OLMA ÖLÇEKLERİ

(ÖRNEK MADDELER)

Aşağıda kendiniz ve yaşamınız hakkında hissettiklerinizle ilgili bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen doğru veya yanlış cevap olmadığını unutmayınız. Her bir cümleye katılma ya da katılmama durumunuzu 1'den 7'ye kadar derecelendirilmiş seçeneklerden en iyi şekilde gösteren numarayı (kutucuğun içine çarpı işareti koyarak) işaretleyiniz (X). Lütfen her ifadeye mutlaka tek yanıt veriniz ve boş bırakmayınız.

1= Kesinlikle Katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3= Bazen Katılmıyorum 4= Kararsızım 5= Bazen Katılıyorum 6= Katılıyorum 7= Kesinlikle katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bazen Katılmıyorum	Kararsızım	Bazen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Verdiğim kararlar çoğunlukla diğer insanların davranışlarından etkilenmez.	1	2	3	4	5	6	7
Yaşamımı doyum sağlayacak şekilde düzenlemede zorluk yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Bir birey olarak zamanla kendimi çok geliştirdiğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
Yakın ilişkilerimi sürdürmek benim için zordur.	1	2	3	4	5	6	7
Yaşamdan ne elde etmeye çalıştığıma yönelik sağlıklı bir hisse sahip değilim.	1	2	3	4	5	6	7
Kişiliğimin birçok yönünü beğenirim.	1	2	3	4	5	6	7

EK 6. YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

(ÖRNEK MADDELER)

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve değerlendiriniz. Her cümleye ne kadar katıldığınızı belirleyerek, “Kesinlikle katılmıyorum”dan (1) “Kesinlikle katılıyorum”a (7) doğru derecelendirilmiş seçeneklerden size en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneğe karşılık gelen kutucuğa çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen her madde için tek bir yanıtı işaretlediğinizden ve hiçbir maddeyi boş bırakmadığınızdan emin olunuz.

1= Kesinlikle katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3= Biraz katılmıyorum 4= Ne katılıyorum ne de katılmıyorum 5= Çok az katılıyorum 6= Katılıyorum 7= Kesinlikle katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Çok az Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Yaşamım beni tatmin ediyor.	1	2	3	4	5	6	7
Şimdiye kadar, yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5	6	7
Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5	6	7

EK 7. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

(ÖRNEK MADDELER)

Aşağıdaki maddeler, kendiniz hakkında ne düşünüp genel olarak nasıl hissettiğinize ilişkin olarak hazırlanmıştır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve kendiniz hakkında nasıl hissettiğinizi karşılarındaki bölmelerden uygun olanını çarpı (X) ile işaretleyerek belirtiniz. Her bir madde için tek yanıt verdiğinizden ve hiçbirini boş bırakmadığınızdan emin olunuz.

1= Çok Doğru 2= Doğru 3= Yanlış 4= Çok Yanlış	Çok Doğru	Doğru	Yanlış	Çok Yanlış
Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.	1	2	3	4
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.	1	2	3	4
Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.	1	2	3	4

EK 8. ONAM FORMU

T.C. İstanbul Üniversitesi

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Değerli katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. T. Gül Şendil'in danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Yağmur Telefoncu tarafından yürütülmektedir. Bu araştırmanın amacı, beliren yetişkinlik teorisi kapsamında üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveynlik davranışları, kimlik gelişimleri ve çeşitli iyi oluş değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Çalışmaya katılmanız durumunda sizden 8 adet form doldurmanız beklenmektedir. Bu formları doldurmanız yaklaşık 30 dakikanızı alacaktır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle vermeniz ve hiçbir soruyu boş bırakmamanızdır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma ve yayın amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya yagmurtelefoncu@ogr.iu.edu.tr e-posta adresinden ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen e-posta adresinizi aşağıdaki boşluğa yazmayı unutmayınız.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının :

Adı-Soyadı:

İmzası:

E-posta:

Telefon:

Araştırmacı:

Yağmur Telefoncu

İ.Ü. Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

yagmurtelefoncu@ogr.iu.edu.tr